

METROPOLIMME 2030

NÄKÖKULMIA HELSINGIN SEUDUN
KEHITTÄMISEEN

METROPOLIMME 2030

NÄKÖKULMIA HELSINGIN SEUDUN
KEHITTÄMISEEN

Suomen Toivo -ajatuspaja

Kansakoulukuja 3 A

00100 Helsinki

www.toivoajatuspaja.fi

www.facebook.com/toivoajatuspaja

Toimituskunta:

Martti Häikiö

Paula Kylä-Harakka

Lasse Männistö

Markku Pyykkölä

Jyrki Selenius

Ulkoasu: Anne Wallgren, WallStreet Graphics Oy

Repro: Takomo Tuotanto Oy

Paino: SP-Paino Oy, Hyvinkää 2010

ISBN-978-951-8964-90-5

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO.....	6
Markku Pyykkölä	
HELSINGIN HISTORIAALLISET MUODONMUUTOKSET.....	15
Martti Häikiö	
KYSYMYKSIÄ METROPOLIPOLITIIKASTA.....	21
Laura Rätty	
ESPOOLAINEN VISIO METROPOLISTA 2030.....	25
Tommi Laakso	
METROPOLIALUE EI KAIPAA LISÄÄ RAJA-AITOJA TAI BYROKRATIAA.....	36
Outi Mäkelä	
YRITTÄJÄT KANTAVAT METROPOLIA.....	40
Anssi Kujala	
SELVITYKSET - VELLIHOUSUJEN TOUHUJA?.....	56
Risto Rautava	
MITEN PÄÄKAUPUNKISEUTUA HALLITAAN.....	61
Lasse Männistö	
TUULIA MAAILMAN METROPOLEISTA - MITEN METROPOLEJA HALLITAAN?.....	67
Paula Kylä-Harakka	
ITÄMEREN PIIKKIKAMPELA.....	75
Ari-Matti Auvinen	
TIETO LISÄÄ LOPULTA TUSKAA VÄHEMMÄN KUIN SEN PUUTTUMINEN.....	81
Jouni J. Särkijärvi	
LIITTEET.....	91

JOHDANTO

Markku Pyykkölä

Kirjoittaja työskentelee Suomen Toivo -ajatuspajan toiminnanjohtajana ja osallistuu kunnallispolitiikkaan Keravan kaupunginvaltuuston ja -hallituksen jäsenenä, Keravan Tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtajana sekä HUSn Tarkastuslautakunnan ja Uudenmaan Sairaalapesula Oy:n hallituksen puheenjohtajana. Koulutukseltaan hän on valtiotieteiden maisteri.

Keskustelu metropolialueen tulevaisuudesta on kevään aikana kiihtynyt ennen muuta Helsingin Sanomien aktiivisuuden takia. Asialla lieinee tekemistä myös lähestyvien eduskuntavaalien kanssa. Metropolialueen kohtalo on takuvarma vaaliteema ainakin SDP:n toimesta esiintuotuna. Siksi Suomen Toivo -ajatuspaja on nähnyt tärkeäksi, että asiasta keskustellaan, näkemyksiä kirkastetaan ja yhteistä tahtoa hiotaan mahdollisimman laajalla rintamalla myös Kokoomuksessa.

Suomen ainoan metropolin tulevaisuutta käsittelevän kirjan tekeminen on mielenkiintoinen projekti. Mitä edes tarkoitamme metropolilla? Julkisessa keskustelussa metropolilla tarkoitetaan laajimmillaan koko Etelä-Suomea, kapeimmillaan neljän kunnan (Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa) muodostamaa pääkaupunkiseutua. Useimmiten metropolilla ilmeisesti tarkoitetaan Helsingin seutua, joka käsittää 14 kuntaa. Siihen kuuluvat pääkaupunkiseudun lisäksi kehysalueen kunnat eli Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Nurmijärvi, Sipoo, Tuusula, Vihti, Mäntsälä ja Pornainen. Mutta tämäkin näkemys on monesti kiistetty tarkoitushakuisena ja kapeana. Määrittelyä metropolin miten tahansa on alue keskeinen koko Suomen kehitykselle kuten oheisesta avainlukutaulukosta voi päätellä (*kuva 1*).

Toinen haaste on kehityksen nopea vauhti metropolialueella. Luokisissa päätöksenteko- ja yhteistyörakenteissa, niin virallisissa kuin epävirallisissakin, suunnitellaan ja päätetään koko ajan metropolialueen asioista. Hallitusohjelma (*liite 1*), erilaiset periaatepäätökset, kärkihankkeet (*liite 2*) ja kuntien omat toimet muuttavat koko ajan kirjan kohteena olevaa aluetta. Tolkkuja metropolialueen jatkosta haetaan tälläkin hetkellä selvityksistä, joissa teemoina ovat mm. Helsingin ja Vantaan mahdollinen yhdistyminen, metropolialueen kansainvälinen

kilpailukyky, Helsingin seutua koskeva seutuhallinto sekä kansainvälisten metropolialueiden hallintomallit. Yksityiskohtaista kokonaiskuva metropolin muotoutumisesta ei liene kellään.

Kolmas haaste liittyy kirjan kirjoittajiin. Useimmat heistä ovat tiukasti kiinni vallankahvassa ja tekemässä tässä ja nyt päätöksiä, jotka kuitenkin vaikuttavat metropolin tulevaisuuteen. On aivan varmasti vaikea nostaa itsensä ylös päivänpolitiikan juoksuhaudoista ja resonoida vapaasti mahdollisia ja toivottavia tulevaisuuksia siten kuin tämän kirjan tavoitteeksi on asetettu. Lupaukset äänestäjille, lyhyen tähtäyksen kuntakohtaiset edut ja tulevaisuuden hahmottamisen hankaluus ovat vaikeuttamassa tulevaisuuden visiointia, mutta toisaalta juuri sen takia ajatustyötä tarvitaan tämänkin kirjan muodossa.

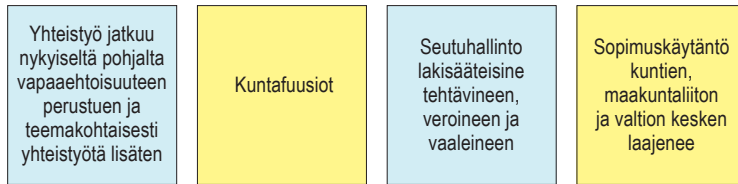
Yksimielisiä ilmeisestikin ollaan siitä, että Suomen ja metropolialueen edessä olevat tilanteet olisi hyvä kohdata mahdollisimman vahvana, mieluummin yhteistyötä kuin keskinäistä kilpailua korostaen. Kilpailu motivoi ja aiheuttaa innovaatioita, mutta metropolien välisessä kilpailussa ja maailmanlaajuisten uhkien äärellä pärjätäkseen pitää olla oikeassa painoluokassa.

Helsingin seutua ravistavat megatrendit on moneen kertaan todettu. Ilmastomuutos edellyttää mm. yhdyskuntarakenteen tiivistämistä ja toimivaa joukkoliikennettä (*liite 3*). Näiden takana ratkaisevaa on harjoitettu maankäyttöpolitiikka. Globalisaatio lisää kierroksia kansainväliseen kilpailuun yritysten investoinneista, turistivirroista ja osaavasta työvoimasta. Osaamisintensiivinen tuotanto ja toimivat innovaatiojärjestelmät lienevät varmin tae pärjätä tässä kilpailussa, mutta onko kriittinen massa syntymässä nykypohjalta? Väestökehitys (*liite 4*) lisää palvelujen kysyntää erityisesti hoivapalvelujen osalta, heikentää verotuottoja ja vähentää työvoiman tarjontaa kuntien vastuulla oleviin palveluihin. Maahanmuuttajat tuovat omat haasteet jos ratkaisunkin edellä oleviin ongelmiin. Palveluntuotantotapojen jatkuminen nykyisen rakenteen pohjalta ei näytä mahdolliselta eikä alueen sosiaalinen koheesio itsestään selvältä. Jo kahdeksan vuotta sitten OECD totesi, että hallintorajat ja toiminnallisuus eivät Helsingin seudulla vastaa toisiaan.

Kysymys kuuluukin, selviääkö metropolialue näistä haasteista nykyiseltä pohjalta eli jakaantuneena lukuisiin ja keskenään erilaisiin kuntiin yhteistyötä vapaaehtoisuuden pohjalta rakentaen (*kuva 2*) vai tarvitaanko kilpailukyvyyn kasvattamisen, ympäristön säilymisen ja palvelutuotannon turvaamisen nimissä metropolialueen tiukempaa

liittoutumista vaikkapa lakisääteisen seutuhallinnon kautta tai kenties nykyisin itsenäisiä kuntia yhteen liittäen? Vai olisiko ratkaisu itsenäisten kuntien keskinäiset sopimukset yhdessä valtionhallinnon kanssa siten kuin esimerkiksi asuntotuotannon osalta on jo tehty? Ja onko näillä hallinnollisilla ratkaisuilla loppujen lopuksi suurta merkitystä alueen asukkaiden hyvinvoinnin kehittymiselle?

Hallinnon rakentamisen strategiset vaihtoehdot

Kokoomuksen kannalta kannanottaminen on välttämätöntä, sillä puolue käyttää valtaa kaikissa alueen keskeisimmissä kunnissa ja kuntayhtymissä (liite 5). Vastuu toimivien ratkaisujen löytämisestä on siis suuri. Joissakin puheenvuoroissa on epäilty, että päätöksentekohaasteet ovat liiankin suuret nykyisille poliitikoille. Esimerkiksi Jussi-Pekka Alanen kysyy kirjassaan Helsinki, Kansakunnan pääkaupunki – ihmisten metropoli (2009) ”Mihin ovat kadonneet poliittiset johtajat? Ei riitä, että syntyy poliittisia ajatuksia, päätökset on myös pystyttävä toteuttamaan. Siihen tarvitaan poliittista johtajuutta.” Alanen jatkaa lisäksi: ”Poliittisia johtajia tuntuu tänä päivänä olevan harvassa. On viisaita, osaavia, mukavia ja tekeviä ihmisiä, mutta heiltä puuttuu jokin kokoava voima, vaikkapa se määrittelemätön karisma. Missä ovat henkilöt, jotka rakentavat tätä päivää, ajattelevat huomista ja uskaltavat vilkuilla myös sivulle yli kuntarajojen? Toki heitäkin on, mutta ei liikaa.”

Myös Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 10. maaliskuuta perätään poliittisen johtajuuden perään: ”Valitettavasti puolueilla ei ole uskallusta nähdä kuntarajoihin sidottujen etunäkökohtien yli. Siksi Helsingin seudun kehitystä ei ohjata näkemyksellisillä poliittisillä päätöksillä, vaan ministerit yrittävät mieluummin työntää narulla vastentahtoisia kuntien päättäjiä yhteiseen vastuunkantoon.”

Löytyisikö Kokoomuksen taustaideologiasta sitten suuntaviivoja metropolialueen kehittämiseksi? Hallinnon rakentamisessa puolue uskoo hallinnon hajautukseen samoin kuin tuotantoelämässä mark-

kinatalouteen ja poliittisessa järjestelmässä monipuoluejärjestelmään. Keskenään kilpailevat yksiköt tuottavat enemmän hintalaatua tai kustannusvaikeuttavuutta kuin keskitetyt ratkaisut, kilpailu tuottaa innovaatioita ja uusia ratkaisuja yhteisiin haasteisiin. Myös valinnanvapaus on Kokoomukselle keskeinen periaate, puhuttiinpa sitten äänestäjästä, kuluttajasta tai kotikuntaa etsivästä kansalaisesta. On oltava vaihtoehtoja. Näin myös kunnallinen itsehallinto ja keskenään kilvoittelevat kunnat tuottavat paremman tuloksen kuin keskusohjaus. Nyt kysymys vain kuuluu, mikä on oikea kilpailuareena – Suomi vai esimerkiksi Itämeri? Missä kilpailussa suomalaisten pitää pärjätä ja millainen organisoituminen tuo edellytyksiä kilpailussa pärjäämiseen? Organisaatioteorioiden näkökulmasta keskustelussa näyttävät taistelevan organisaation, nopeuden ja verkostoituneen kuntakentän kannattajat vedoten virtuaalimaailman tulon ja muutoksen nopeutumiseen ja toisaalta suuruuden ekonomiaan, resurssien kokoamiseen, keskitettyyn ohjaukseen ja hierarkkiseen johtamiseen (ml. edustuksellinen demokratia) uskovat näkemykset.

Ideologioita ja puoluekantaista voimakkaampana tekijänä metropolialueen tulevaisuutta määrittävissä keskusteluissa tuntuu kuitenkin olevan puhujan nykyinen asemapaikka kartalla. Keskuskunnan, eli Helsingin, näkökulmasta ympäryskunnat säilyttävät vastuun sosiaalisista ongelmista ja ei-välttämättömistä elämyspalveluista keskuskunnalle ja houkuttelevat asukkaikseen maksukykyisiä veronmaksajia tontti- ja veropolitiikallaan. Kehyskuntien näkökulmasta keskuskunta taas esiintyy sanelupolitiikkaa harrastavana mahtailijana, joka ensi töikseen saneerisi kehältä lähipalvelut rationalisoinnin nimissä ja tartuttaisi suurorganisaation byrokraattiset toimintatavat pienten ja näppärien toimijoiden riesaksi. Näille peloille ja väittämille ei helposti löydy ratkaisua puolueiden taustalla olevista ideologioista puoleen tai toiseen.

Ikävää rationaalisen päätöksenteon näkökulmasta on myös se, että metropolialueen tulevaisuutta koskevilla keskusteluilla uskomme liian helposti huihin, varsinkin jos ne vahvistavat ennako-olettamuksiamme. Usein toistetuista uskomuksista tulee vuorovaikutuksessa totuuksia, jotka alkavat elää omaa elämäänsä. Luotamme liian helposti muiden kertomaan asioista, joista meiltä puuttuu omakohtainen kokemus. Huhuista totuuksiksi muuntuneet väittämät saavat edelleen tuulta alleen ryhmäpolarisaatioksi kutsutussa prosessissa eli mielipiteet kärjistyvät ollessamme tekemisissä ennen muuta samalla tavoin

ajattelevien kanssa. Näyttöjen vaatiminen väittämien tueksi tai oman ajattelun altistaminen vieraille vaikutteille ehkä katkaisisi huhuilta siivet, mutta helpompaa on tietysti olla ehdottomasti ”oikeassa” samanmielisten kesken.

Pöytä hankalille teemoille on katettu. Vastauksia esittämiimme kysymyksiin saamme professori Martti Häikiöltä, joka antaa taustaa tämän päivän pohdinnoille erittelemällä Helsingin seudun historiallista kehitystä mm. kieli- ja työväenkysymyksen, alueliitosten ja teknologisen kehityksen näkökulmista. Historian havainnoista siirrymme tahdonmuodostukseen. Kysymme joukolta suurimpien kaupunkien kokoomusjohtajia Millainen on Metropoli vuonna 2030? Haasteen ottivat vastaan Laura Rätty Helsingistä, Tommi Laakso Espoosta ja Outi Mäkelä Nurmijärveltä. Vantaalta emme pyynnöstä huolimatta näkemystä saaneet. Yrittäjien puheenvuoron kirjassa käyttää Anssi Kujala.

Taustoja käytävälle keskustelulle saadaan Risto Rautavalta, joka kuvaa meneillään olevien selvitysprojektien tilanteen ja Lasse Männistöltä, joka kartoittaa kunnallista päätöksentekoa pääkaupunkiseudulla sekä osan niistä yhteistyörakenteista, joilla tällä hetkellä kurotaan kasaan yhteisiä asioita metropolialueella. Paula Kylä-Harakka puolestaan kuvaa kansainvälisin esimerkein metropolihallinnon monia vaihtoehtoja. Ari-Matti Auvinen vie lopuksi ajatuksemme niihin pohdintoihin, joista kaupungistumisen yhteydessä yleensä väitellään: onko ihmiskunnan keskittyminen taajamiin tuotantorakenteen muutoksen sanelema pakko ja luovuuden kirvoittamisen ennakkoehto vai olemmeko vihdoin ajasta ja paikasta riippumattoman yhdyskuntarakenteen äärellä. Jouni Särkijärvi ottaa tähän peruskysymykseen kantaa esittäen mm., että tämänhetkinen muotiajatus taajamarakenteen tiivistämisestä ei tue luovaa ajattelua eikä synnytä terveellistä asuinympäristöä ja että tämän hetken työmatkaliikenteen ongelmat ovat riittämätön peruste tiivistää yhdyskuntia asioinnin siirtyessä internettiin.

Kokonaisnäkemukseen perustuva yhteinen tahto ja keskinäinen luottamus syntyvät vain riittävästä vuorovaikutuksesta relevanttien toimijoiden kesken. Toivottavasti kirjamme onnistuu osaltaan tuomaan rakennusaineita tälle keskustelulle ja kokoomuslaiselle metropolipolitiikalle.

Tämän kirjan lisäksi Suomen Toivo -ajatuspaja on toteuttamassa ns. delphi-kyselyä, jossa Uudellamaalla toimivat kaupunginvaltuutetut sekä yhdistysjohto ovat kertoneet näkemystään alueen kehitystrendeistä MAL-kysymyksissä sekä johtamisen, kilpailukyvyn ja sosiaalisen koheesion teemoista. Raportti ilmestyy keväällä 2010 (liite 6).

Kuntien talouden tunnuslukuja vuodelta 2008

Kunta	Asukas- luku 31.12. 2008	Tulo- vero- % 2008	Toi- minta- tuotot €/as.	Toi- minta- kulut €/as.	Toim- tuotot/ -kulut, %	Toi- minta- kate €/as.	Vero- tulot €/as.	Valtion- osuus- det €/as.	Vuosi- kate €/as.	Poistot ja arvon- alentu- miset €/as.	Vuosi- kate %:a poist. poist.	Tili- kauden tulos €/as.
Koko maa	5 326 314	18,54	1 321	5 531	24,3	-4 118	3 291	1 206	363	296	123	116
Pääkaupunkiseutu												
Espoo	241 565	17,50	880	5 157	17,1	-4 261	4 753	-8	258	370	70	-112
Helsinki	574 564	17,50	2 772	6 674	42,9	-3 684	4 199	313	939	518	181	506
Kauniainen	8 545	16,00	955	6 368	15,0	-5 396	5 754	425	789	503	157	285
Vantaa	185 419	18,50	1 004	5 486	20,0	-4 020	3 861	543	359	343	105	16
Muu Helsingin seutu												
Hyvinkää	44 987	18,50	865	5 151	17,1	-4 181	3 504	1 217	493	294	168	332
Järvenpää	38 288	18,25	839	4 658	18,2	-3 768	3 511	552	264	204	129	60
Kerava	33 546	18,00	1 074	4 553	23,6	-3 479	3 655	355	485	238	204	247
Kirkkonummi	35 981	18,25	697	4 858	14,4	-4 161	3 868	546	217	248	88	-31
Mäntsälä	19 432	19,50	563	4 418	12,8	-3 851	2 987	1 180	299	167	179	131
Nurmijärvi	39 018	18,75	772	4 468	17,3	-3 695	3 461	614	366	263	139	103
Pomina	4 975	19,50	455	4 171	10,9	-3 717	2 852	1 258	286	203	141	83
Sipoo	19 886	18,75	559	4 623	12,1	-4 065	3 789	765	406	250	162	156
Tuusula	36 386	18,00	968	4 721	20,5	-3 753	3 555	554	344	272	127	73
Vihti	27 628	19,25	614	4 443	13,8	-3 824	3 383	693	194	267	73	-73

40 vuotta vapaaehtoista yhteistyötä Uudellamaalla – keskeisimpiä yhteistyömuotoja

Rakenne	Osaillistujat	Tarkoitus
Pääkaupunkiseudun neuvottelukunta	Pääkaupunkiseudun kaupunkien (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) ylimmän luottamushenkilöiden yhteistyöelin	Neuvottelukunta hyväksyy pääkaupunkiseudun vision ja strategian, käsittelee pääkaupunkiseudun kehittämiseen liittyviä strategisia linjauksia ja seuraa yhteistyön toteutumista.
Pääkaupunkiseudun koordinaatioryhmä	Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniainen ylimmän luottamushenkilöiden ohjaus- ja koordinaatioelin pääkaupunkiseudun yhteistyössä	Huolehtii vision ja strategian perustuvan yhteistyön ohjauksesta sekä toimii merkittävien yhteisten yhteisöjen omistajaohjausryhmänä.
Helsingin seudun yhteistyökokous	Helsingin seudun 14 kunnan valtuustojen ja hallitusten puheenjohtajat sekä kuntajohtajat. Mukana Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen, Kerava, Järvenpää, Tuusula, Nurmijärvi, Pornainen, Mäntsälä, Hyvinkää, Kirkkonummi, Sipoo ja Vihti.	Yhteistyökokous voi esitellyistä käsitellä kaikkia kunnan toimialaan kuuluvia asioita. Yhteistyön kohteena ovat erityisesti maankäyttö, asuminen ja liikenne, seudulliset palvelut sekä seudun yhteinen edunvalvonta.
Metropolipoliittikan neuvottelukunta	Keskeisten ministeriöiden, Helsingin seudun kuntien, maakunnan liittojen, koulutus- ja tutkimuslaitosten sekä elinkeinoelämän edustajia	Neuvottelukunta arvioi ja kehittää metropolipoliittikan toteuttamisvälineiden toimivuutta, seuraa metropolialueen kehitystä sekä edistää sitä palvelevaa tutkimusta.
Kuuma-kunnat	Järvenpää, Tuusula, Kerava, Nurmijärvi, Pornainen ja Mäntsälä (kunnanhallitusten yhteiskokoukset, Kuuma-hallitus ja Kuuma-komissio)	Yhteistyön tavoitteena on kehittää aluetta kilpailukyisenä ja omaleimaisena asuin- ja yritysympäristönä sekä hoitaa kuntien tehtäviä yhdessä.
Neliset	Hyvinkää, Kirkkonummi, Sipoo ja Vihti	
Projektit ja työryhmät	Auteen kunnat eri kokoonpanoissa keskenään, kuntien ja valtion yhteisiä hankkeita	Mm. kärkihankkeet (asunto- ja tonttitarjonnan lisääminen, liikennejärjestelmäsuunnitelma, kilpailukystrategia, maahanmuuttajien kouluttaminen, pitkäaikaisuunnotomuden vähentäminen), selvityshankkeet (seutuhallinto, Vantaaan ja Helsingin yhdistyminen, kilpailukyky, kansainväliset ratkaisut metropolihallinnossa), pääkaupunkiseudun yhteisten asioiden valmisteluun 14 työryhmää.

*Taulukon tiedoissa saattaa olla ep atarkkuuksia ja ovat siis suuntaa-antavia (Kerätty nettisivuilta ja ne ovat osittain eri vuosilta).

Organisaatio	Omistajat	Tarkoitukset	Liikevaihto	Henkilöstö
HUS •Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri	26 kunnan omistama kuntayhtymä, asukkaita 1,5 miljoonaa	Erikoissairaanhoido	1,55 miljardia euroa	21 000
HSL •Helsingin seudun liikenne	Kuntayhtymä, jonka jäsenkuntia ovat Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen, Kerava ja Kirkkonummi	Joukkoliikenteen suunnittelu- ja tilaajatoiminnot	482 miljoonaa euroa	350
HSY • Helsingin seudun ympäristöpalvelut	Kuntayhtymä, jonka jäsenkuntia ovat Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen	Jäte- ja vesihuolto, seutu- ja ympäristöasiat	297 miljoonaa euroa	800
Uudenmaan liitto	21 kuntaa Uudellamaalla	Maakunnan kehittäjä sekä maankäytön, liikenteen ja asumisen seudullisten suuntaviivojen koordinaattori	8 miljoonaa euroa	63
Itä-Uudenmaan liitto	7 kuntaa		2 miljoonaa euroa	14
Culminatum Innovation Oy Ltd	Uudenmaan liitto, Helsingin, Espoon ja Vantaa kaupungit, alueen ylipistot ja korkeakoulut tutkimuslaitokset ja elinkeinoelämä	Uuden kansainvälisen liiketoiminnan edistäminen ja innovaatioympäristön kehittäminen	5 miljoonaa euroa	42
Greater Helsinki Promotion Ltd.	Uudenmaan liitto, Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen	Hankkia Helsingin seudulle merkittäviä kansainvälisiä yrityksiä tuomalla esiin seudun vahvuudet ja parhaat edellytykset yritysten menestymiselle	3,6 miljoonaa	10

Yhteisiä laitoja, yrityksiä, yhdistyksiä ja säätiöitä

Mm. Arcada, Laurea, Metropolia, Omnia, Biomedicum Helsinki, Metropolia, Pääkaupunkiseudun Junakalusto Oy, Pääkaupunkiseudun Yesi Oy, Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy, Seure Henkiöstöpalvelut Oy, Suomen Energia-Urakointi Oy, Spino-seed Oy, Vantaan Energia Oy, Reumasäätiö, Suomen kansallisoopperan säätiö, Suomen Liikemiesten Kauppaopiston säätiö, Y-säätiö, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Y-säätiö, Järvenpään virkistysseuran säätiö, Vesi- ja viemärialto ry, Heikki Waris -instituutti, Helsingin seudun asiantuntijakeskus, Kärkällä samkommun, SOCCA, Ami-säätiö, Helsingin seudun kesäyliopiston säätiö

*Taulukon tiedoissa saattaa olla epäsitoumuksia ja ovat siis suuntaa-antavia (kerätty nettisivuilta ja ne ovat osittain eri vuosilta).

HELSINGIN HISTORIALLISET MUODONMUUTOKSET

Professori Martti Häikiö

Kirjoittaja on toiminut Helsingin Kokoomuksen puheenjohtajana ja puoluehallituksen jäsenenä 2006–2009, Helsingin kaupunginvaltuuston jäsenenä ja opetuslautakunnan puheenjohtajana 1993–2000. Tällä hetkellä hän on Suomen Toivo ajatuspajan tieteellisen neuvottelukunnan puheenjohtaja ja ajatuspajaa ylläpitävän Kansallisen Kulttuurisäätiön hallituksen varapuheenjohtaja sekä Porvarillisen Työn Arkistosäätiön

varapuheenjohtaja. Ammatiltaan hän on historiantutkija.

Tarkastelen seuraavassa eräitä Suomen pääkaupungin Helsingin historiallisia muodonmuutoksia. Lisäksi koetan tehdä niistä tähän päivään soveltuvia johtopäätöksiä, joista tärkein on luonnollisesti itse muutos. Sopeutumalla ulkoisten olojen ja sisäisten tekijöiden muutoksiin Helsinki on kyennyt kehittymään.

1. Helsinki perustettiin kansainvälisen kaupan välittäjäksi

Kustaa Vaasa määräsi suomalaisen luottomiehensä Erik Flemingin perustamaan uuden kauppapaikan Uudenmaan rannikolle, Santahaminaan. Tavoitteena oli siirtää hollantilaisten ja venäläisten Tallinnan kanssa käymä kauppa Suomen rannikon satamiin. Kaupunkia ei kuitenkaan perustettu Santahaminaan, vaan Helsingin porvareiden rakennustyöt Vantaanjoen suussa alkoivat vuonna 1550. Kuningas loi miltei tyhjältä toimivan kauppakaupungin.

Voidaan siis sanoa, että Helsinki perustettiin kansainvälisen kaupan keskuksiksi. Kaupunki on ollut ja on riippuvainen Itämeren alueen kauppareiteistä, ja nykyisin Helsinki-Vantaan lentokenttä on myös Euroopan portti Aasiaan.

2. Sveaborgin (Viaporin) rakentaminen

Sveaborgia alettiin rakentaa vuonna 1748. Se merkitsi tuona aikana vuosikymmeniksi valtavaa työmaata, nykyään sanottaisiin infrarakentamista. Sotilaalliset näkökohdat sanelivat tarpeen, mutta käytännössä työn tekivät yksityisyrittäjät, joilta rakentamispalvelut ostettiin.

Merilinnointi loi kauppakaupungin porvarien ja työntekijöiden rinnalle sotilaallisen yhteisön omine hierarkioineen ja menettelytapoineen. Rakentaminen tapahtui ulkomaisella rahalla ja oli siksi pitkän päälle enemmän meno kuin tulo.

3. Helsingin korottaminen autonomisen suuriruhtinaskunnan pääkaupungiksi

Suurvaltapolitiikan tuloksena Venäjän keisari Aleksanteri I valloitti Ruotsin maakunnat, joita kutsuttiin Suomeksi. Helsingistä tehtiin uuden autonomisen suuriruhtinaskunnan pääkaupunki vuonna 1812. Suomen julkiset hallintovirastot ja kansakunnan aatteellinen rakentaminen saivat merkittävää lisävauhtia.

Pääkaupungiksi korottaminen merkitsi valtavaa rakentamista itse kaupungissa, hallintopalatseja, kirkkoja, yliopistoa, katuja, asuinrakennuksia. Se merkitsi myös kaupp- ja sotilasyhteisön rinnalle hallintovirkamiesten ja yliopistosivistyneistön muodostumista kaupunkiin.

Samana vuonna kun vietetään pääkaupungiksi korottamisen 200-vuotisjuhlia, Helsinki toimii maailman muotoilupääkaupunkina.

4. Helsingin teollistuminen ja elinkeinoelämän monipuolistuminen

Teollistumisen merkkipaaluna voidaan pitää vuotta 1877. Silloin Helsinkiin tuli ensimmäinen puhelinverkko ja sähkövalaistuskokeilu Valtion Rautateiden konepajalla. Ensimmäinen teollinen vallankumous – höyryvoimaan perustuvan tehdasteollisuuden ja liikenteen läpimurto 1800-luvun alussa – ei ollut Helsinkiä juuri koskettanut. Mutta toinen teollinen vallankumous, jonka ytimessä olivat sähkö ja puhelin, kosketti Suomea ja Helsinkiä sitäkin enemmän. Alkoi Helsingin elinkeinoelämän monipuolistuminen ja nykyaikaistuminen, valtava kasvu, joka jatkuu yhä tänä päivänä.

5. Kielirakenteen muuttuminen

Helsingin ja muiden Suomen kaupunkien kunnallishallinto uudistettiin samoihin aikoihin, vuonna 1873. Siihen saakka kaupungeissa päätösvaltaa käyttivät kaupunginvanhimmat. Niiden sijaan tuli nyt kaupunginvaltuusto, joka valittiin yleisillä vaaleilla kolmeksi vuodeksi. Äänivalta määräytyi veroäyrien mukaan. Ylin äänimäärä oli 25 ääntä eikä kenelläkään saanut olla enempää kuin 1/50 koko ääniluvusta.

Helsingissä oli 48 valtuutettua, jotka kokoontuivat ensimmäisen keran 12.1.1875. Valtuusto piti vuoden aikana 46 kokousta.

Tuolloin Helsingin asukkaista oli ruotsinkielisiä 57 %, suomenkielisiä 26 % ja muunkielisiä, lähinnä venäläisiä 17 %. Ensimmäisen valtuuston 48 valtuutetusta kolmen on arveltu kuuluneen ”suomenmielisten riveihin”. Näistä ”suomenmielisistä” kehittyi Suomalainen puolue, jonka seuraaja on Helsingin suurin puolue Kansallinen Kokoomus.

Suomenkielisistä tuli Helsingin asukkaiden enemmistö eli heitä oli yli 50 % vuonna 1900. Suomenmielisten kaupunginvaltuutettujen lukumäärä alkoi kasvaa vuoden 1901 alusta lähtien, jolloin valtuustoon tuli myös työväen edustajiksi laskettavia valtuutettuja. Sen jälkeen on ruotsinkielisten suhteellinen osuus nopeasti vähentynyt. Ruotsinkielisiä oli vuonna 1920 vielä kolmannes väestöstä eli 33,4 %, vuonna 1970 enää kymmenesosa eli 10,6 %.

Kaupungin pääkielen vaihtumista voi pitää erittäin suurena muutoksena. 2010-luvulla eletään vaihetta, jossa kielisuhteet ovat jälleen muuttumassa. Ulkomaan kansalaisia helsinkiläisistä oli 6,7 % vuodenvaihteessa 2008/2009. Tuolloin Helsingin koko väestön kielisuhteet olivat seuraavat:

- Suomi 84,3
- Ruotsi 6,1
- Muut kielet yhteensä 9,8
- Venäjä 2,2
- Viro 1,1
- Somali 1,0

6. Työväestön järjestäytyminen, kapina ja sen jälkeinen elämä

Sen jälkeen kun kieliasia kääntyi suomenkielisten enemmistöksi, alkoi suomenmielisten ja -kielisten jakautuminen poliittisiin ryhmiin. Vaikka Suomen Sosialidemokraattinen Puolue tuli suurimmaksi puolueeksi 80 kansanedustajallaan ensimmäisissä yksikamarisen eduskunnan vaaleissa vuonna 1907, sillä ei ollut järjestäytynyttä edustusta Helsingin kaupunginvaltuustossa.

Yleisiin ja yhtäläisiin vaaleihin perustuva kunnallisvaalilaki annettiin eduskunnalle 27.11.1917, siis jo ennen itsenäisyysjulistuksen hyväksymistä. Tämä ei kuitenkaan SDP:lle riittänyt, vaan punakaartien vallattua puolueen se teki kapinan tammikuussa 1918 ja pani viralta koko demokraattisen järjestelmän.

Olot normalisoituivat kuitenkin hyvin nopeasti. Ensimmäiset uuden lain mukaiset kunnallisvaalit pidettiin muualla Suomessa 19.1.1919, mutta Helsingissä jo 27–28.12.1918. Tällöin äänioikeutettuja oli 95 000. Kaupunginvaltuutettuja valittiin 60. Heistä 26 oli sosiaalidemokraatteja, 14 ruotsalaisia, 6 kokoomuspuoluelaisia ja 2 edistyspuoluelaisia. On syytä huomata, että sisällissodan hävinnyt puoli palasi täysin poliittisiin oikeuksiin valtaan ja sai suurimman ryhmän.

Tämän jälkeen matematiikkaan perustuva kunnallishallinto on sopeutunut poliittisiin muutoksiin, olipa kyseessä ruotsalaisen kansanpuolueen johtoaseman menetys, työväestön osallistuminen tai uuden ryhmän kuten vihreiden esiinmarssi.

7. Sodanjälkeiset suuret alueliitokset

Vuonna 1946 Helsingin luonne muuttui, kun toteutettiin suuri alueliitos. Helsinkiin liitettiin seuraavat alueet: Lauttasaari, Huopalahti, Haaga, Oulunkylä, Viikin kartano, Herttoniemi, Kulosaari, Santahamina, Puotila, Mellunkylä, Malmi, Tapaninkylä, Suutarinkylä, Tuomarinkylä, Pakinkylä, Kaarela ja Tali. Väkimäärä kasvoi 50 000:lla ja pinta-ala 25 000 hehtaarilla. Vuosaari liitettiin 1966, ja viimeisimmäksi Lounais-Sipoo vuoden 2009 alussa.

Tällä hetkellä merkittävintä on pääkaupunkiseudun kuntien tiivistyvä yhteistyö, merkittävimpana erikoissairaanhoidon yhteistyö Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä. Viimeisin päätös koski vesilaitosten yhdistämistä ja suurimpana muutoksena on saatu aikaan yhteisen joukkoliikennekuntayhtymän muodostaminen.

Maantieteellisten rajojen merkitys on kuntayhteistyön myötä muuttunut. Käsitteellä Helsinki voidaan tänä päivänä toimialasta riippuen tarkoittaa maantieteellisesti hyvin erilaisia alueita.

8. Kolmas teollinen vallankumous, informaatioteknologia

1970-luvulta lähtien edennyt digitaalisuus ja 1980-luvulta lähtien toteutettu deregulaatio eli valtiomonopolioiden purkaminen ovat muuttaneet Helsingin ja helsinkiläisten yrittäjien toimintaympäristöä perusteellisesti. Internet sähköpostineen ja matkapuhelin aina saatavilla

olevana yhteydenpitovälineenä ovat muuttaneet maantieteellisten rajojen käsitteen vielä perusteellisemmin kuin aiemmin. Ne ovat murta- neet myös työn ja vapaa-ajan välisen rajapinnan.

Elektroninen maailma on muuttanut palvelujen luonteen ja sisäl- lön, tuotannon ja logistiikan toimintatavat. Muutos jatkuu erittäin voimakkaana. Sen nopeutta kuvaa, että 10 vuodessa liikkuvat eli mo- biilit tiedonsiirtonopeudet ovat kasvaneet 1000-kertaisiksi. Muutok- sen suuruus havainnollistuu, jos kuvittelemme, että autojen polttoai- neen kulutus olisi pudonnut tuhannesosaan 10 vuodessa.

Pääkaupungin ja sen ympäristökaupunkien ja -kuntien kartta on piirrettävä kokonaan uudelleen informaatioteknologian näkökulmasta.

9. Suomen liittyminen Euroopan unioniin

Vuotta 1995 voi pitää yhtä suurena muutoksena Suomen asemas- sa kuin vuotta 1945, 1917 tai 1809. Euroopan unionin uusi ”perus- tuslaki”, Lissabonin sopimus, on ollut voimassa nyt joulukuun alusta. Olemme havainneet, että se on pakottanut arvioimaan uudelleen val- tiollista järjestelmäämme.

Euroopan unioni on muuttanut ja muuttaa Helsingin ja pääkaupun- kiseudun elämää vielä enemmän tulevaisuudessa. On kyettävä täsmen- tämään, mitä nämä muutokset ovat, ja miten niihin voidaan vaikuttaa. Toiminta oman alueen hyväksi tapahtuu hyvin pitkälle myös Brysselissä.

10. Naisten esiinmarssi yhteiskuntaelämän eri aloilla

On hämmästyttävää, että naisten osuus pääkaupungin hallinnossa al- koi nousta voimakkaasti vasta 1950-luvulla. Kun valtuustossa oli itse- näisyyden alkuvuosina naisia noin kolmannes, on heitä nykyisin noin puolet. Merkittävä muutos naisten aseman näkökulmasta tapahtui vuonna 1996, kun kaupunginjohtajaksi valittiin kokoomuksen Eva- Riitta Siitonen.

Tasa-arvon rintamalla on kuitenkin vielä paljon tekemistä. Tasa-ar- vo ei kuitenkaan tarkoita pelkästään naisten osuuden lisäämistä, vaan se tarkoittaa myös pohdintaa miesten osuudesta eri ammateissa kuten opetuksessa.

11. Koulutustaso on noussut koko väestössä

Koulutustason nousu on yksi Helsingin olennaisia kehityspiirteitä. Eri- tyisen ripeää on ollut naisten koulutustason nousu. Jo vuonna 1999 al- le 44-vuotiaiden ikäryhmissä naiset olivat koulutetumpia kuin miehet.

Helsingin aikuisväestöstä 69,2 prosentilla oli peruskoulun jälkeinen tutkinto vuonna 2007. Muuhun eurooppalaiseen kaupunkiväestöön verrattuna helsinkiläisillä on useammin korkea-asteen koulutus ja harvemmin keskiasteen koulutus. Helsingissä korkea-asteen tutkinon suorittaneita on huomattavasti enemmän kuin koko maassa.

Opiskelijat eri koulutuksissa Helsingissä vuonna 2006 %

Peruskoulujen perusopetus 29,1

(erityisopetuksessa 8,0)

Lukiokoulutus 10,2

Ammatillinen koulutus 19,9

Ammattikorkeakoulutus 12,1

Yliopistokoulutus 28,7

yhteensä 100

Sopeutuminen muutoksiin tapahtuu koulutuksen ja innovaatioiden kautta

En lähde ennustamaan tulevaisuutta. Kolmas teollinen vallankumous jatkuu. Maailman maantieteellisiä rajoja ovat aikaisemmin muuttaneet valloitushaluiset keisarit ja muut vallanpitäjät. Mutta maailman sisältöjä ovat muuttaneet uusia keksintöjä ja menetelmiä soveltaneet yksilöt ja erityisesti yrittäjät.

Taloustieteilijä Joseph Schumpeterin mukaan markkinatalousyhteiskunnan uudistumisen taustalla on innovatiivisen edun metsästäminen. Innovatiivinen etu saattaa olla kilpailijoihin verrattuna melkein mitä tahansa: teknologinen keksintö, uusi liiketoimintamalli, uusi tapa myydä, kuljettaa ja varastoida tavaraa, uusi markkinointitekniikka, organisaatiojärjestely ja niin edelleen. Innovatiivisen yrittäjän perusmerkkinä oli kyky rikkoa vanhoja totunnaisia kaavoja sekä luoda uusia toimintatapoja.

Yrittäjät ovat se ihmisjoukko, joka etsii ja löytää tapoja reagoida ympäristön muutokseen, sopeutuvat muutoksiin nopeimmin ja – mikä tärkeintä – osaavat yhdistää sopeutumisen taloudellisesti järkevään ajatteluun ja sitä kautta vaurauden luomiseen, ja viime kädessä koko yhteiskunnan selviämiseen. On tärkeää, että myös hallinnossa ja politiikassa on halua sopeutua uusiin tosiasioihin innovaatioiden avulla.

Koko väestön koulutustason nostaminen ja monipuolistaminen on ollut merkittävin keino sopeutua maailman ja yhteiskunnan muuttumiseen. Se on sitä myös tulevaisuudessa.

KYSYMYKSIÄ METROPOLIPOLITIIKASTA

Laura Rätty

Kirjoittaja on aktiivinen kaupunkipoliitikko. Hän toimii Helsingin Kokoomuksen valtuustoryhmän puheenjohtajana ja kaupunginhallituksen jäsenenä. Ammatiltaan hän on lääkäri. Elämä täyttyy myös 1,5-vuotiaan tyttären hoidosta.

*laura.ratty@helsinki.fi, www.lauraraty.net,
www.blogspot.com/kaupunkipolitiikkaa*

Miksi länsimetro valmistuu vasta vuonna 2014?

Julkinen liikenne on ollut yksi metropolialueen kiistakapuloista jo pitkään. Helsingissä on kehitetty voimakkaasti raideliikennettä. Ratikat ja metro ovat muodostaneet Helsingin julkisen liikenteen selkärangan. Espoo vältteli pitkään keskustelua metron laajentamisesta länteen. Metroa ei espoolaisten poliitikkojen mielestä tarvittu, koska bussit kulkivat mukavasti Kamppiin, eikä halukkuutta kaupunkirakenteen tiivistämiseenkään ollut. Helsinkiläisen päättäjän näkökulmasta perusteet olivat itsekkäitä ja varsin lyhytnäköisiä.

Onneksi espoolaiset tulivat järkiinsä ja länsimetron rakentaminen on viimein aloitettu. Jos metropolialuetta olisi kehitetty yhtenä kokonaisuutena, olisimme ajelleet länsimetrolla jo vuosia. Sen sijaan ihmiset ovat saaneet istua satoja tai tuhansia tunteja ruuhkassa Länsiväylällä nauttimassa kätevästä bussiyhteydestä ja espoolaisten suosimasta yksityisautoilusta. Me helsinkiläiset olemme puolestamme nautiskelleet lisääntyneestä liikenteestä, paikoitusongelmista ja heikentyneestä ilmanlaadusta.

Miksi rajan toisella puolella on asuinalue ja toisella puolella on peltoa?

Vantaan Tammistossa sijaitseva uusi Kartanonkosken asuinalue on noussut helsinkiläisestä näkökulmasta keskelle peltoa. Se sijaitsee aivan kaupunkien rajan vieressä. Helsingin puolella on peltoa ja Vantaalla on uuden asuinalueen lisäksi mittava liikekeskusten keskittymä.

Jos alue olisi suunniteltu yhdessä Helsingin ja Vantaan kesken, olisi alueelle voitu rakentaa yhtenäinen asuntoalue ja sille toimivat palvelut. Kirjasto, päiväkotit, terveysasema ja puistot olisi viisasta rakentaa palvelemaan ihmisiä rajan molemmilla puolilla. Myös joukkoliikennetydyt vaativat riittävän asukasmäärän. Pelkästään peltoalueita varten ei bussilinjoja kannata perustaa!

Miksi helsinkiläinen ei voi käyttää terveysasemaa Kauniaisissa?

Pääkaupunkiseudun kuntien terveydenhuollon tietojärjestelmät eivät kommunikoi keskenään. Vaikka tietojärjestelmät kommunikoisivatkin keskenään, emme silti voi käyttää toisen kunnan terveysasemaa. Olemme sidottuja omaan terveysasemaamme ja omalääkäriimme, jota ei aina edes ole. Vuosien yhteistyön jälkeen olemme kuitenkin saaneet aikaan yhden merkittävän parannuksen pääkaupunkiseudun terveyspalveluihin: tulevaisuudessa voimme hakeutua terveyskeskuspäivystykseen Helsingissä, Espoossa tai Vantaalla.

Koko pääkaupunkiseudun terveydenhuoltoa tulisi suunnitella ja kehittää yhtenä kokonaisuutena. Vapaa hakeutuminen mille tahansa terveysasemalle ja terveysasemien iltavastaanottojen tarjoaminen asukkaille olisivat tätä päivää. Terveyspalveluita tulisi kehittää asukkaiden eikä järjestelmien näkökulmasta.

Miksi päivähoitopaikkaa ei voi saada vanhempien työpaikan vierestä?

Päivähoitopaikat ovat pääsääntöisesti asuinkuntaan sidottuja. Vain kaupunkien raja-alueilla on mahdollista käyttää toisen kaupungin päiväkotia.

Pienten lasten vanhempien ongelmana on usein ajankäyttö. Miten ehtiä töistä hakemaan lapset päiväkodista ja miten ehtiä töihin päiväkodin kautta? Joidenkin perheiden tarpeisiin voisi sopia se, että lapsen päivähoitopaikka olisi lähellä vanhemman työpaikkaa. Nyt se on mahdollista vain, jos asuinpaikka ja työpaikka sijaitsevat samassa kaupungissa. Näin ei läheskään aina ole, vaan suuri osa metropolin asukkaista ylittää kaupunkien rajat päivittäin.

Miksi sosiaaliset ongelmat kasautuvat?

Helsinki maamme pääkaupunkina kantaa suurimman vastuun sosiaalisista ongelmista. Me helsinkiläiset olemme tottuneet monikulttuurisuuteen, asunnottomiin ja narkomaaneihin. Olemme rakentaneet kaupungin, jossa kaikilla on hyvä olla. Kannamme vastuumme muun muassa asunnottomista, joita nyt asutamme tehostetusti.

Me helsinkiläiset toivoisimme vastavuoroisuutta myös rajojen toiselta puolelta. Jos jatkossakin muut kunnat hoitavat osuutensa vain minimivaatimusten mukaisesti, saamme me helsinkiläiset kantaa sosiaaliset ongelmat toisten puolesta. Jos kaupunkeja kehitettäisiin yhtenä kokonaisuutena, välttyisimme eri alueiden segregaatiolta. Sosiaalinen vastuu ja sen jakaminen taitaa kuitenkin olla yksi alueen kehitystä ja kaupunkien yhdistämistä estävä tekijä.

Voiko ongelmat ratkaista yhteistyöllä?

Toivottavasti. Toistaiseksi yhteistyö on johtanut varsin vähäisiin tuloksiin. Yhteistyöhön tarvittava energia on pääasiassa kulunut omissa rajojen ja etuuksien puolustamiseen. Mikäli yhteistyö ei johda koko alueen ja kaikkien kaupunkilaisten edun ajatteluun, en näe sitä riittävänä metropolipolitiikkana.

ESPOOLAINEN VISIO METROPOLISTA 2030

Johtaja, ETM Tommi Laakso

Kirjoittaja toimii mm. Espoon Kokoomuksen kaupunginvaltuustoryhmän puheenjohtajana ja Espoon tilaliikelaitoksen johtokunnan puheenjohtajana. Tommi Laakso on myös Kunnallisen työmarkkinalaitoksen päättäjä. Vuosina 2005–2008 Laakso toimi kaupunginhallituksen jäsenenä ja sen elinkeino- ja työllisyysjaoston puheenjohtajana. Hän on toiminut useissa Espoon kaupungin eri lautakunnissa

vuodesta 1993 lukien. Tommi Laakso työskentelee teollisuudessa tuotannosta, ostoista ja logistiikasta vastaavana johtajana, tehtaanjohtajana ja yrityksen johtoryhmän jäsenenä.

Vaihtoehtoja – ei monopoleja

Metropoli on tänään 14 kunnan muodostama toiminnallinen kokonaisuus ytimenään pääkaupunkiseudun neljä kaupunkia. Tämä alue on Suomen ainoa metropolitasoinen keskittymä, jonka merkitys koko maan kilpailukyvyllä ja tulevaisuudella on aivan keskeinen. Alueella asuu neljäsos Suomen väestöstä ja se vastaa kolmasosasta kansantuotettamme. Metropolialueen kehittämistä pidetään tärkeänä myös hallitusohjelmassa ja metropolipolitiikka on tunnustettu omaksi politiikan alueekseen, johon hallituskin panostaa. Pääkaupunkiseudun kunnat ovat hyväksyneet yhteisen metropolialueen kilpailukykystrategian, joka täydentää jo aikaisemmin hyväksyttyä pääkaupunkiseudun innovaatiostrategiaa.

Numeroiden valossa yhdistynyt pääkaupunkiseutu olisi suomalaisessa mittakaavassa hirmuinen jätti. Jos metropoliksi kutsuttaisiin nykyisten neljän kaupungin muodostamaa yhtä kuntaa, pitäisi metropoli sisällään muun muassa seuraavia lukuja: Metropolissa asuisi noin miljoona asukasta, eli suomalaisista noin 20 prosenttia asuisi yhdessä kunnassa. Metropolikunnan palkkalistoilla olisi noin 70 000 ihmistä. Se myös omistaisi 40 prosenttia alueen maista. Metropolin liikevaihto olisi 6,6 miljardia euroa. Tuolla summalla se pääsisi Suomen kymmenen suurimman yrityksen joukkoon. Metropoli vastaisi 24 prosentista koko maan kunnallisverokertymästä. Koko Suomen työpaikoista 25 prosenttia olisi metropolin alueella.

Tuottavuutta ja joustavuutta – ei hallinnon laatikkoleikkejä

Kunnat ovat viime vuosina, osittain valtion asettamien lisävaateiden takia, laajentaneet toimintaansa yli äyräiden. Esimerkkinä voidaan mainita vuoden 2008 tunnusluvut, jotka ovat synkkää luettavaa. Kuntien käyttökustannukset kasvoivat voimakkaasti, noin 7,7 %:ia. Huolestuttavinta on, että edellisvuotta enemmän ja nopeimmin kasvoivat sosiaali- ja terveystoimen kustannukset kaiken kaikkiaan 8,8 %:ia. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen (ns. Paras-hanke) tarkoituksena oli saada kuntien menokehitys paremmin hallintaan. Hankkeessa on kuitenkin keskitytty hallinnollisiin laatikkoleikkeihin tuottavuuden lisäämisen ja palvelujen erilaisten tuottamistapojen kehittämisen sijaan. Metropolialueen mahdollisuus vastata vuoden 2030 haasteisiin tässä kuosissa ei ole mahdollista.

Kuntasektorin nykytila on muun muassa Kuntaliiton tutkimusten mukaan musertava. Kunnat turvautuvat valtaosin omaan tuotantoon, kasvavaa kokonaisuutta on vaikea hallita ja monialaisuus kadottaa näkyvyyden siitä, mikä on kuntalaisen kannalta keskeistä toimintaa. Investoinnit kohdistuvat epämääräisesti, ja kokonaisuuden ylläpito käy taloudellisesti raskaaksi. Lisäksi kuntien ovella koputtelee suuria yhteiskunnallisia murroksia aiheuttavia tekijöitä. Näistä merkittävin on väestön ikääntyminen. Se hidastaa talouskasvua, vähentää kuntien verotuloja ja lisää sosiaali- ja terveystoimen kysyntää. Väestön ikääntyminen tietää myös vakavia rekrytointiongelmia kuntasektorille. Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa ja niiden lähikunnissa väkimäärä lisääntyy. Tämä tarkoittaa myös sitä, että palveluiden kysyntä kasvaa näissä kaupungeissa laajalla rintamalla. Kun joukkoon heitetään vielä ilmastonmuutoksen ja globaalin talouden kehityskulkuun liittyvät tekijät on selvää, että kuntasektorin on muokattava toimintatapojaan nopeasti. Kaikkea ei kannata tehdä itse, kuntien sisäisiä hallintorakenteita on yksinkertaistettava, kuntalaisen etu on otettava mukaan päätöksenteon keskiöön ja konsernijohtamista on tiivistettävä. Jotta tähän päästäisiin, kunnissa on tehtävä selkeitä linjauksia siitä, että ne muuttavat tuotantolähtöistä liikeideaansa kohti palvelukonsernimaailmaa.

Espoon malli saa tunnustusta – yhteistyö on taitolaji

Kaupunkien toimintatavoissa on nykyisin hyvin suuria eroavaisuuksia. Esimerkiksi Espoo ja Helsinki ovat hyvin kaukana toisistaan.

Espoo on selvästi pyrkinyt käyttämään hyväkseen olemassa olevaa yritysverkostoa ja luopunut teollisista toimistaan. Kun Espoo esimerkiksi hankkii kolmanneksen päivähoitopalveluistaan yksityisiltä palvelujen tuottajilta, Helsinki tavoittelee vain kuuden prosentin osuutta. Helsinki nojaa muutoinkin vahvasti omaan tuotantoon ja kaupungilla on selkeä teollinen toiminta-ajatus. Vantaa on Espoon lailla suuntaamassa kohti ulkopuolisen palvelutuotannon laajempaa hyödyntämistä, samoin moni muu keskisuuri suomalainen kaupunki. Vastaavasti Oulu, Tampere ja Turku muistuttavat toimintatavoiltaan Helsinkiä. Kaupunkien teollinen toiminta on osin historiallista perua. Samaan aikaan, kun kunnat valittelevat rahapulaansa, ne ylläpitävät suurta tuotantoverkkoa. Tämä osaltaan vinouttaa kuntien taloudellisia rakenteita ja hämärtää sitä, mitkä asiat ovat kunnan ydintoimintoja. Helsinki ei ole asiaa kyennyt ratkaisemaan ja kaupunkia onkin tästä syystä monessa mielessä usein kutsuttu hallinnoltaan ja joustavuudeltaan ”tsaarinaikaiseksi” niin kuntalaisten kuin yritysmaailman edustajien taholta. Helsinkiläiset kritisoivat toistuvasti, ettei kaupunki ole asukaslähtöinen. Samaan aikaan kaupunki velkaantuu nopeasti, koska tarvittavia muutoksia ei saada toteutettua Helsingin kaupungin kohteissa organisaatiossa. Suuruuden ongelmat iskevät samalla tavalla HUS:in ja Helsingin tapauksissa.

Evan vuonna 2008 julkaistu raportti Paras kaupunki – kuusi suurta arvioi kaupunkien taloutta ja toimintamalleja 27 eri mittarin avulla. Arvioinnin välineinä raportissa otettiin huomioon muun muassa asukasorientaatio, henkilöstön käytön tehokkuus, riippuvuus verovarjoista sekä markkinahäiriköinti eli missä määrin kaupunki omalla toiminnallaan häiritsee vapaata kilpailua. Espoo voitti kokonaisrankingin kirkkaasti, kannoillaan Vantaa, ja perää jäi pitämään Helsinki. Espoon voitto perustuu muutamiin peruselementteihin, jotka löytyvät myös Espoon strategiasta. Espoo on raportin mukaan noudattanut linjakkaasti liikeideaansa ja tuottaa palvelut asukkailleen yhteistyössä yritysten kanssa, ei kilpailemalla näiden kanssa. ”Asukasomistajille” ei raportin mukaan ole yhdentekevää, miten hänen kotikaupunkinsa taloutta hoidetaan.

Asiakas- ja asukaslähtöisyys palveluiden järjestämisessä on siis ollut Espoon päätöksentekijöille tärkeää. Espoo on osannut kuunnella asukkaitaan ja toimia sitkeästi – ja usein haukuttunakin – kohti parempaa, luovasti ja innovatiivisesti. Kaupunki saa myös kiitosta selkeästä johdettavuudesta ja tasapainoisesta veropohjasta. Tutkimus

nostaa esiin ehdottoman vaatimuksen kuntasektorin toimintatapojen muutoksesta. Talouden paineet kasvavat yhä edelleen väestön vanhe- tessa ja tekevien käsien vähetessä. Kaupunkien on pystyttävä vastaa- maan peruskysymyksiin siitä, mitkä ovat kaupungin ydintehtävät se- kä millaista omistajapolitiikkaa kaupunki harjoittaa: mitä se omistaa ja miksi.

Monopoli ei takaa hyvää laatua eikä matalia kustannuksia

Kuntataloudessa on pesinyt ajatus, että suuri on kaunista. Tämä on hyvin tullut esiin pääkaupunkiseudun metropolikeskustelussa. Pää- kaupunkiseudun yhdistämishanketta voisi kutsua mahdolltomaksi mammutiksi tai elefantiksi palvelukaupassa. Kuinka tällainen kolos- simainen kokonaisuus pysyisi mitenkään luottamusmiesten tai virka- miesten hypypysissä? Ja miten kävisi kuntalaisdemokratialle?

Evan raportti alleviivaakin selkeästi jättiläisen johtamisen vaikeut- ta. Meillä on tästä jo aivan liian monia esimerkkejä. Jos ongelmat ovat kriisiytyneet jo 20 000 työntekijän HUS:ssa, vaikeuskertoimet olisivat yhden kunnan metropolissa vielä suuremmat. Valtuutettujen tietotai- to romahtaisi ja näppituntuma kunnan asioihin katoaisi. Kuka luotta- mushenkilö enää uskaltautuisi möhkälemäisen mammutin ohjaimiin? Yhden kunnan ylivertainen monopoli-asema ja täydellinen hegemonia heikentäisi niin yritysmaailman kuin asukkaiden mahdollisuuksia et- siä ja toteuttaa vaihtoehtoisia ratkaisuja monissa eri kysymyksissä.

Helsingin seudun ja sen ytimen pääkaupunkiseudun yhteistyön tu- lokset ovat olleet merkittäviä. Kaiken tekemisen ohjenuorana on ko- ko metropolialueen kilpailukyvyyn ja asukkaiden palveluiden laadun ja kustannustehokkuuden parantaminen. Näin pitää olla myös jatkos- sa, kuntalaisten palvelujen käytölle eivät kuntarajat saa toimia esteenä. Helsingin, Espoon, Vantaan, Kauniaisten yhteistyössä tämä on totta jo tänä päivänä ja lopuistakin myönteisistä muutoksista tähän suuntaan, ihan päivämäärineen, on kuntien kesken jo sovittu. Tämä jää usein mediassa vaille huomiota.

Erikoissairaanhoidossa, kirjastopalveluissa ja lukio- ja ammattikou- luvalinnoissa kuntarajan on seudulla voinut ylittää jo vuosia, nyt sa- ma laajenee koskemaan päivähoitoa, kouluja, terveyskeskuspalveluja ja hammashoitoa. Myös seudun joukkoliikenteen ja vesihuollon osal- ta suunnittelu- ja koordinointi on keskitetty yhden toimijan käsiin.

Valtion metropolipolitiikassa korostuvista maankäytön, asumisen ja liikenteen kysymyksistä on päästy yhteisiin sopimuksiin. Helsin-

gin seudun 14 kunnan ja valtion välinen aiesopimus asunto- ja tonttitarjonnan tehostamisesta tuli voimaan huhtikuussa 2008. Valtion ja kuntien välinen aiesopimus pitkäaikaisunnottomuuden vähentämiseksi tuli voimaan syyskuussa 2008. Myös aiesopimukseen perustuen Helsingin seudulle laaditaan parhaillaan yhteistä liikennejärjestelmäsuunnitelmaa. Suunnitelmassa sovitaan uusien tie- ja ratakankkeiden toteutusjärjestys ja valtion osallistuminen. Liikennejärjestelmäpäätös voidaan tehdä vuonna 2011. Helsingin seudun yhteinen maankäytön ja asumisen toteutusohjelman MAL-2017 hyväksyttiin maaliskuussa 2008. Siinä määriteltiin seudullisen yhteisvastaullisen asuntopolitiikan sisältö ja tavoitteet.

Keinoja kestäväään kehitykseen

Elämme globaalin talouden murroskohdassa, jossa vanhat teolliset rakenteet eivät enää toimi. Vallitsee pudotuspeli, josta selviävät ne maat, alueet ja yritykset, jotka kykenevät tarttumaan murroksen avaamiin uusiin mahdollisuuksiin ja ovat iskukunnossa seuraavan nousukauden alkaessa. Globaalitalouden kannalta metropolialueen keskeinen kysymys on, minkälaisen osaamisen ja tuotannon varaan metropolialueen menestys rakennetaan. Kuntalaisten näkövinkkelistä tärkeä kysymys on, kuinka julkiset palvelut voidaan taata myös tulevina vuosina?

Kysymyksiin on vaikea vastata yksityiskohtaisesti, mutta yleinen vastaus on ilman muuta, että menestykseen tarvitaan erikoistunutta huippuosaamista ja siihen perustuvaa yritystoimintaa. Mitkä ovat parhaita keinoja työpaikkojen luontiin ja kehittämiseen? Avainasemaan nousee yritysten ja julkisen sektorin yhteistyö. Julkisen hallinnon tulisi ensi sijassa olla kansalaisten ja yritysten toimintapuitteiden rakentaja ja mahdollistaja. Kuntien tulisi pystyä hyödyntämään yritysten vankkaa osaamista ja kokemusta, jonka turvin palvelut voidaan tuottaa tehokkaasti ja laadukkaasti.

Vauhtia kansainvälistämiseen – huipuille houkutteleva

Kaikki edellä mainittu liittyy metropolialueen kansainvälisen kilpailukyvyyn kehittämiseen ja kehittymiseen. Kansainväliset vertailut osoittavat, että kilpailukykyisillä metropolialueilla on todella innoittava ja kunnianhimoinen visio, rohkeus investoida vision toteuttamiseen, omaleimainen profiili ja joustavat rakenteet, jotka mahdollistavat kumppanuuden ja pitkäjänteisen yhteistyön.

Taustalla on globaaliin talouteen liittyvä liikkuvuus ja keskittyminen. Pääoma ja ihmiset ovat yhä enemmän liikkeellä etsien tuottavia kohteita ja hyviä olosuhteita. Alueet puolestaan kilpailevat sijaintikohteina tarjoten houkuttelevia ympäristöjä yrityksille, investoinneille ja osaajille. Tässä kilpailussa alkaa vaikuttaa erityinen lainalaisuus, jota esimerkiksi R. Florida kutsuu klusteriefektiksi: tietynlainen osaaminen pyrkii kasautumaan tälle osaamiselle suotuisille alueille. Kilpailukyvyn kannalta klusteriefekti on ratkaiseva. Kysymme siis, miten klusteriefekti kyetään rakentamaan metropolialueelle.

Entä kuinka paljon metropolialueella tulee investoida koulutukseen, tutkimukseen, kehitykseen, teknologiaan ja kaupallistamiseen, jotta hyvinvointia voidaan vahvistaa koko maan tulevaisuutta ajatellen? Millä keinoin varmistamme, että Suomi jatkossakin houkuttelee huippuja – työntekijöiksi, johtajiksi, opiskelijoiksi, opettajiksi, tutkijoiksi ja professoreiksi?

Muutosten tueksi puolueetonta tietoa

Espoon kaupunginhallitus päätti 9.2.2009 käynnistää yliopistotasoisien tutkimuksen niistä ilmiöistä ja toimenpiteistä, jotka muuttuneessa globaalissa tilanteessa parhaiten edistävät metropolialueen kansainvälisen kilpailukyvyn kehittymistä ja sitä kautta koko Suomen talouden elpymistä ja vahvistumista. Päätöksessä nostettiin esiin useita tutkimusteemoja, kuten

- miten osaamista, tutkimusta ja kehitystyötä voidaan parhaimmalla mahdollisella tavalla koota, keskittää ja profiloida uusien innovaatioiden synnyttämiseksi;
- millaisia ovat tulevat elinvoimaisen talouden rakenteet ja mitä muutoksia ne meiltä edellyttävät;
- miten varmistetaan jatkuva uudistuminen kilpailukyvyn säilyttämiseksi;
- mitkä julkisista palveluista on tarkoituksenmukaista tuottaa lähipalveluina ja missä seudulliset tai valtakunnalliset tuotantoratkaisut ovat toimivampia;
- miten saadaan aikaan toimivat palvelumarkkinat, kilpailua hyvistä toimintatavoista ja erilaisia malleja palvelujen järjestämistavoista;
- miten maankäyttöä, asumista ja infrastruktuuria kehittämällä voidaan edistää seudun elinvoimaisuutta ja kansainvälistä houkuttelevuutta;
- miten kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista voidaan tehostaa.

Nämä teemat ovat keskeisiä siinä työssä, jolla Suomen tulevaisuuden linjapäätöksiä rakennetaan. Vaikka monet termit saattavat asukkaiden kannalta olla epäseksikkäitä, on niiden sisältö kuitenkin selvä tie hyvinvoinnin vahvistamiseksi – mahdollisuudelle työhön ja toimeentuloon. Teemat kertovat tästä maailmasta, jossa yksin eivät yksilöt eivätkä kaupungit ole enää vuosiin pärjänneet. Vain toimivien verkostojen ja painopisteiden harkitun ja selkeän valinnan kautta mahdollistuu Suomen kaltaisten pienten maiden valoisa ja tasapainoinen tulevaisuus.

Vaihtoehdottomuuden aika on ohi

Yhä suuremmista kokonaisuuksista on tullut vaikeita johtaa ja hallinnoida. Tulevaisuuden palvelurakenne ei perustu suuruuden ekonomiaan vaan joustavaan verkottumiseen ja kumppanuuksiin. Avainsanoja ovat PPP-yhteistyö, yhteisöt ja järjestöt, erikoistuminen ja työnjako sekä kuntien välinen avoin yhteistyö. Kuntien tulee vuonna 2030 olla notkeita ja läpinäkyviä toimintoiltaan. Koska vaihtoehdottomuuden aika on ohi, koko metropolin yhteisen ”brändin” luominen yhteisen nimen alle, missä otetaan yhtäaikaisesti sekä pienuuden että suuruuden edut käyttöön, on tulevaisuuden malli – osa Espoon 2030 visiota.

Selvältä näyttää, että metropolia pitäisi rakentaa alhaalta ylöspäin kysyen, millaisen hallinnon metropoli tarvitsee – ei ylhäältä alaspäin kertoen, millaisen metropolin hallinto haluaa. Minkään nykyisen tai uuden valittavan mallin ei tule olla jäykkä tai kustannuksia kasvattava. Voisiko Uudenmaan liitto toimia metropolialueen koordinoivana yhteistyöelimenä nykyistä vahvemmin?

Tälläkään hetkellä kaupungin suuruus ei ole tae tehokkaasta toiminnasta. Eikä suuruuden ekonomia päde usein yritysmaailmassakaan suhteellisten käyttökate- ja tuloslukujen valossa. Ainakin numeroiden valossa Helsinki toimii mm. perusterveydenhuollossa, opetustoitossa ja vanhusten huollossa tehottomammin kuin esimerkiksi Espoo. Mittakaavaeduilla on optimipiste, jota tavoiteltaessa pienemmät kunnat voivat yksikkökojoja kasvattamalla saada kustannushyötyjä. Suurissa kaupungeissa toiminnan koon paisuessa tuotantotavat monimutkaistuvat ja yksikkökustannukset kasvavat. Tällöin saattaa pikeminkin olla järkevää pilkkoa organisaatiota jälleen pienempiin osiin, kuten HUS:in kohdalla on keskusteltu.

METROPOLIMME 2030 – HYVINVOINNIN VAHVISTAJA

Maailmalla on esimerkkejä siitä, että metropolialueet ”brändätään” yhteisen nimen alle. Silti nämä kaupungit saattavat muodostua useista kohtuullisen itsenäisistä kunnista. Tällöin pystytään yhdistämään pienuuden ja suuruuden etuja. Viime kädessä on kyse siitä, millaisella rakenteella ja toimintatavalla kuntalaiselle pystytään parhaiten tarjoamaan hänen tarvitsemansa palvelut. Hänellä pitää olla myös mahdollisuus vertailla saamaansa palvelutasoa ja veroilleen saamia vastineita. Olisi suuri vahinko, jos metropoliajattelun tuloksena syntyisi vain muodottomia monopolimaisia möhkäleitä.

Hinnanmuodostus avoimeksi

Metropolin kunnat ja kaupungit, kattaen koko Uudenmaan, ovat vuonna 2030 kustannustietoisia ja palvelujen hinnoittelu ja rahoituksen läpinäkyvyys ovat asukkaille arkipäivää. Kuntalaiset saavat tiedon sekä omasta maksuosuudestaan että palvelun kokonaiskustannuksesta koskien kaikkia julkisia palveluja. Myös palvelujen laatua ja vaikuttavuutta seurataan säännöllisesti. Näin saatuun tietoon nojaten tehdään ripeitäkin muutoksia. Joustavuus ja reagointiherkkyys palvelurakenteen ja -sisältöjen (lyhyempi viiva) uudistamiseen on sisäänrakennettu niin päätöksentekijöiden kuin toimijoiden selkärankaan.

Vuonna 2030 kuntien parhaat ja luovat kustannustehokkaat ja laadullisesti kiinnostavat palvelukonseptit liikkuvat kivuttomasti ja helposti käytäntöön koko metropolialueella ja läpi Suomen. Kuntalaisilla on henkilökohtainen palvelukortti, joka osoittaa jäsenyyden l. käyttöoikeuden metropolialueen palveluihin. Palveluja voi käyttää sujuvasti siellä, missä sen haluaa tehdä, kuntaraja ei ole tälle esteenä. Asiakas voi näin hakeutua sellaiseen yksilölliseen palveluun, joka vastaa parhaiten hänen arvomaailmaansa. Erikoissairaanhoidon kirurgiseen toimenpiteeseen voi hakeutua vaikka Tampereelle tai Ouluun, mikäli lähialueen palveluihin on pidempi odotusaika. Metropolialue ei tarjoa koskaan vain yhtä vaihtoehtoa, vaan innovatiivisen, monikulttuurisen kaupunkiseudun etuna on palvelujen vaihteleva kirjo. Asukkaiden käyttämien palvelujen maksu hoidetaan kotikunnan taholta parhaita sähköisiä laskutusikäytäntöjä tehokkaasti hyödyntäen.

Kestävän kehityksen raideliikenne ja sähköautot

Metropoli vuonna 2030 koostuu Uudenmaan kunnista, joiden kunta- ja kaupunkikeskusten välillä kulkevat nopeat kevyet tai raskaat säh-

köistetyt raideyhteydet. Luotijunayhteydet yhdistävät metropoliin olennaisesti liittyvät Turun, Tampereen, Lahden ja Kotkan kaupunkiseudut; matka-aika Lahteen on 15 minuuttia, Tampereelle 25 minuuttia. Lisäksi Länsi-Uusimaa linkittyy metropolialueen ytimeen ns. rengasraiteella, joka alkaa uudella raiteella Espoosta ja kulkee Kirkkonummen pohjoisosien ja Vihdin kautta Lohjalle ja sieltä vanhaa raideyhteyttä hyödyntäen Karjaan, Siuntion ja Kirkkonummen kautta Espooseen.

Osana kestäväää kehitystä ja seudun ilmastopolitiikkaa Espoossa, Helsingissä ja Vantaalla niiden pariakymmentä kaupunkikeskusta yhdistää toimiva pikaraitiotieverkosto, joka fiksulla ja edullisella tavalla nivoo myös raskaan raideverkon ja metrolinjan asemaseudut joukkoliikenteen toimivaksi kokonaisuudeksi. Palveluja on koottu näihin kaupunkikeskuksiin, joihin johtavat tehokkaat joukkoliikenneväylät tiiviine vuoroväleineen. Kävely, pyöräily ja muu kevyt liikenne ovat vahvasti ”in”. Myös hyötyliikunta yksinkertaisena ja tehokkaana liikumisharjoitteluna on nostanut vahvasti arvostustaan; päiväkoteihin, kouluihin ja töihin kävellään aina, kun se vain suinkin on mahdollista. Ja jollei koko matkaa, niin suuri osuus matkasta kuitenkin.

Energian tuottamisen keinovalikoimaa on laajennettu mittavasti myös metropolialueen merialueen sydämessä. Useita tuulivoimapuitoja on rakennettu niille rannikon matalikoille, jotka eivät ole kansallismaisemaa tai parhaita virkistysalueita tai vaihtoehtoisesti teollisuus-, voimalaitos- ja satama-alueille. Liikenteessä on pääsääntöisesti vain sähkömoottorikäyttöisiä autoja, joiden lataus hoidetaan taloyhtiöiden autosähköpistokkeista, mutta myös keskitettyjä latauspisteitä on rakennettu lisää suurella vimmalla. Sähköä kaikkiin metropolialueen kulkuneuvoihin tuottavat uudet, turvallisuusnormien huippua edustavat ydinvoimalat.

Aito kansainvälisyys ja lähiöiden renessanssi

Metropolin arki on aidosti kansainvälistä duunareista herroihin. Maahanmuuttajat asuvat tasaisesti ympäri metropolialuetta, kaikissa kunta- ja kaupunkikeskuksissa. Kaikki uussuomalaiset osaavat hyvin suomen kieltä, mitä opetetaan uusin edistyksellisin metodein ja riittävin resurssein. Köyhyys, työttömyys ja katkeruus eivät näin ole muodostuneet uhaksi, toisin kuin tutkimusten mukaan esimerkiksi Ruotsissa ja Ranskassa, joissa maahanmuuttajien keskittymiseen vain joillekin asuinalueille ja siitä syntyviin ongelmiin ei osattu ajoissa reagoida.

Metropolialueelle 1960–1980-luvuilla rakennetut lähiöt ovat koke-
neet todellisen renessanssin. Tasakattoisten talojen katoilla on 1–2-
kerroksisia, isoja ja pieniä tyylikkäättä ateljeehenkisiä lasiseinäisiä
asuntoja, jotka ovat tehneet lähiöistä kilpailun asuinpaikan. Parkki-
kentät on painettu maan alle ja niiden tilalle rakennettu kaupunkipi-
entaloja ja tyylikkäättä puistoaukioita suihkulähteinen. Ostovoimais-
ten asukkaiden määrän kasvun myötä ovat lähiöiden lähipalvelut
nousseet uuteen kukoistukseen. Turhaa liikkumista hypermarket-
teihin vältetään eivätkä ne ole erityisessä suosiossa, elleivät sijaitse
kaupunkikeskustojen ytimessä kävelyetäisyydellä tai raideliikenteen
ulottuvilla. Enemmän painotetaan pienyrittäjyyttä tukevaa ostokäyt-
täytymistä ja kunnioitetaan perheiden yhteistä vapaa-aikaa lisäävien
lähipalvelujen käyttöä. Monet vuonna 2010 käytössä olleista, kaupun-
kikeskuksiin keskitetyistä palveluista voidaan vuonna 2030 kuluttaa
kotoa käsin: terveystalot (omahoito ja seuranta), kulttuuripalvelut
(kirjastolainat toimitettuna kotiin) ja kauppapalvelut (nettiostok-
set toimitettuna kotiin).

Vuonna 2030 on omatoiminen ryhmärakentaminen vallannut edel-
leen alaa asuntorakentamisessa. Asialla ovat merkittävästi aktiivisuut-
taan lisänneet omatoimiset asukkaat. Mallilla tehdään niin kerros-
kuin pientaloja ja tehtävillä valinnoilla asukkaat haluavat vaikuttaa
elinoloihinsa, asunnon hintaan, asuntojen ja talojen arkkitehtuuriin
sekä rakentamisen ja asumisen ekologisiin tavoitteisiin. Metropolialu-
een kunnat suhtautuvat ryhmärakentamisen hankkeisiin myönteisesti
ja tontteja luovutetaan eri puolilta kuntia näille yksityisille rakennut-
tajaryhmille samaan tapaan kuin 1900-luvun alkupuolella, pientalo-
hankkeisiin myös vanhoista lähiöistä.

Neljän teeman metropolipäätökset

Merkittävistä koko metropolialuetta koskevista, valtion rahoitusta ta-
voittelevista liikennehankkeista ja maankäytön keskeisistä kehittämis-
visioista päätetään yhteisessä metropolivaltuustossa, jossa on edus-
tajia kaikista metropolialueen kunnista. Metropolivaltuusto valitsee
metropolihallituksen, joka valmistelelee asiat metropolivaltuuston pää-
tettäväksi. Sitovien linjausten pohjalta tehtävistä kuntakohtaisista rat-
kaisuista päättää kunkin kunnan oma valtuusto läheisyysperiaatetta,
osallisuutta ja yhteisöllisen demokratian parhaita pelisääntöjä noudat-
taen. Verotusoikeus on edelleen kuntien käsissä. Päätöksentekoraken-
ne vastaa hyvin pitkälle yhdistyvien Uudenmaan liiton ja Itä-Uuden-

maan liiton päätöksentekojärjestelmää, mutta linjausten sitovuuden merkitystä on vahvistettu ja liittoon on keskitetty koko metropolialueen kansainvälisen kilpailukyvyn kehittämiseen ja markkinointiin liittyvät tehtävät.

Metropolihallinnolla on vuonna 2030 myös neljäs keskeinen tehtäväkenttä: palvelumarkkinoiden kehittäminen. Palveluhankinnoissa on muna-kanaongelma: kunnat ostaisivat, jos olisi tarjontaa, yritykset myisivät, jos olisi kysyntää. Koko metropolialueella vain seudullisen yhteistyön avulla on mahdollista luoda edellytyksiä esimerkiksi terveille hyvinvointipalvelujen yrittäjyydelle. Tarvitaan välttämättä palvelujen kysyntää ja tarjontaa samanaikaisesti parantavia konkreettisia toimia eli elinkeinopoliittisia toimia ja palveluhankintojen kehittämistä. Palvelujen tilaaja- ja hankintatoimen strateginen merkitys kasvaa verkottuvien järjestämis- ja tuotantotapojen yleistymisen myötä.

Loppusanat

Vuonna 2030 on verkostomaisen työskentelyn osaaminen hyvin keskeistä koko metropolialueen menestykselle niin alueen sisällä kuin laajemmin Suomen ja globaalin kanssakäymisen areenoilla. Siinä voimme olla selvästi nykyistä vahvempia. Merkit tämän suunnan vahvistumisesta ovat rohkaisevia, kun tilannetta arvio pääkaupunkiseudun kuntien onnistuneen, hyvän yhteistyön ja jo tehtyjen käytännön linjausten näkökulmasta – metropolialuetta ajatellaan jo tänään osien sa summan. Positiivinen menestyskierre on jo käynnistynyt!

METROPOLIALUE EI KAIPAA LISÄÄ RAJA-AITOJA TAI BYROKRATIAA

Outi Mäkelä

Kirjoittaja on kansanedustaja Uudeltamaalta ja toimii luottamustehtävissä Uudenmaanliiton hallituksen puheenjohtajana, Uudenmaan Kokoomuksen puheenjohtajana sekä Nurmijärven kunnanhallituksen puheenjohtajana. Koulutukseltaan hän on kauppatieteiden maisteri.

Suomalaisella on vapaus valita - ainakin tietyissä asioissa. Voi valita, mihin koulutautuu, missä työskentelee, missä asuu, missä käy kauppassa ja missä harrastaa. Valittu asuinpaikka määrittää kuitenkin moniin asioihin selkeät ja joustamattomat rajat, jotka ohjaavat toimintaa ja asiointia. Hallinnolliset rajat. Rajat saattavat olla lähellä tai kaukana ja hyvin todennäköisesti ne vaihtelevat paljonkin sen mukaan, mistä on kyse: sairaanhoidosta, koulusta, julkisesta liikenteestä tai vaikka kalastusluvasta.

Jos valitsee asuinpaikakseen Uudenmaan, liikkuminen oman kunnan ulkopuolelle työn tai palveluiden perässä yli kunta- ja hallintorajojen on todennäköisesti luonnollinen osa arkipäivää. Jokapäiväisen elämän kannalta Helsingin seutu ja laajemmin koko Uusimaakin on monessa mielessä yhtenäinen alue.

Hallinnollisten rajojen paljous ja tarpeellisuus herättää väistämättä kysymyksiä, paitsi asioinnin ja palveluiden käytön näkökulmasta, myös ohjauksen ja kehittämisen näkökulmasta. Onko tämä toimivaa, tehokasta tai edes tarkoituksenmukaista? Miksi fyysiset etäisyydet rajoittavat ihmisten elämää paljon vähemmän kuin poliittisilla päätöksillä piirretyt hallinnolliset rajat?

Kuntarajat ylittävää yhteistyötä toki tehdään jo monissa eri puitteissa ja jaotteluissa, joista muutamina esimerkkeinä voidaan mainita vaikkapa Helsingin seutu, pääkaupunkiseutu, metropolialue, Uudenmaan liitto, KUUMA -kunnat, HSY, HSL, ja niin edelleen. Jos aluekehityksen ja palveluiden tuotannon rakenteet alueellamme piirretäisiin uusiksi puhtaalta pöydältä ilman mitään nykyisiin rajoihin ja

rakenteisiin liittyviä henkilö- ja ryhmäintressien asettamia rajoitteita, olisiko lopputuloksena nykyisen kaltainen himmeliä summa? Rohkeuden epäillä.

Laaja-alaisella Helsingin seudulla - kutsuttakoon sitä vaikkapa Metropolialueeksi, maankäyttö, elinkeinotoiminta ja palvelut ovat kasvaneet ulos vanhoista hallintorakenteista. Ylikunnallista yhteistyötä on toki tehty jo vuosikausia, mutta Alku- ja Paras -hankkeet, sekä erilaiset - ehkä osin vaalikampanjoita vauhdittamaan tehdyt avaukset kuntien yhdistämisistä, ovat kiihdyttäneet keskustelun siihen pisteeseen, että vuoden 2010 kuumin trendi ovat erilaiset seutuselvitykset.

Selvitettävien asioiden joukossa on ajatus kokonaan uudesta hallinnollisesta tasosta, eli metropolialueen seutuhallinnosta. Yksi asian vahvimista puolestapuhujista on ollut keskustalainen kuntaministeri Mari Kiviniemi, mutta on asia saanut tukea myös muista poliittisista suunnista. Mm. Vantaan sosiaalidemokraatit ovat esittäneet vuoden 2009 alussa 14 kunnan seutuhallinnon perustamista.

Kokoomuksen näkemys kaksiportaiseen seutuhallintoon on ollut kielteinen. Kokoomuslainen lähtökohta selvityksissä on ollut hallinnon tehostaminen kuntien yhdistämisen tai vapaaehtoisen yhteistyön

kautta. Viimeisimmät mielipidekyselyt kuitenkin osoittavat, että väestön enemmistön kannat erityisesti Helsingissä, Vantaalla ja Espoossa ovat kääntymässä seutuhallinnon kannalle.

Kuntaministerin esittämien näkemysten mukaan uusi seutuhallinnon taso muodostuisi Uudenmaan alueelta rajatusta alueesta tai laajimmillaan koko Uudenmaan maakunnan alueesta. Näin muodostuvan hallinnon portaan päätöksentekoa varten tarvittaisiin todennäköisesti erilliset seutuvaalit ja ehkä myös seutuvero.

Uusi seutuhallinto tarkoittaisi ongelmien ratkaisemista byrokrati-aa lisäämällä. Kuntien ja maakunnan väliin tuotaisiin keinotekoinen väliportaan hallinnon taso organisaatioineen ja kustannuksineen. Veronmaksaja saisi lisälaskun, mutta tuskin parempia palveluita. Tuskin kukaan tosissaan edes kuvittelee, että uuteen seutuhallintoon siirretyjä tehtäviä vastaava määrä hallintoa ja sen synnyttämiä kustannuksia samalla poistuisi asianomaisista kunnista.

Jos seutuhallinto ei kattaisi koko Uttamaata, sen ulkopuolelle mahdollisesti rajautuvat uusmaalaiset kunnat joutuisivat hankalaan tilanteeseen, sillä seutuhallinto loisi kokonaan uuden raja-aidan maakunnan sisälle. Uusi raja ei suinkaan vähentäisi, vaan lisää ongelmia, sillä aina joku jää rajan väärälle puolelle. Jos esimerkiksi erillinen seutuhallinto muodostuisi 14 Helsingin seudun kunnan kesken, ulkopuolelle jäisivät mm. Lohja ja Porvoo, jotka väestön työssäkäynnin, palveluiden, kasvun ja elinkeinotoiminnan puolesta ovat muiden Helsingin seudun kuntien kanssa samojen ja yhteisten haasteiden edessä.

Maankäytön, elinkeinon ja palveluiden ohjaus- ja kehittämistarpeet ovat kasvaneet yli kuntarajojen, ja vahvempaan ylikunnalliseen koordinointiin on kiistämättä tarvetta. Laajasti hyväksytty tavoite on myös julkisen hallinnon toiminnan tehostaminen ja byrokratian vähentäminen. Väliportaan byrokratian turvottaminen sopii sängen huonosti tähän yhtälöön.

Seutuhallintokeskustelun yhteydessä on syytä alleviivata sitä, että Suomessa ylikunnallisen yhteistyön tasoksi on valittu maakunnat, joille on aluehallintolain uudistuksen myötä myös annettu vahvempi asema ylikunnallisina toimijoina. Lisäksi kunnat vastaavat tärkeimpien palveluiden tuottamisesta, ja kunnallishallinnon perinteet maassamme ovat vankat. Suomen väestömäärä on niin pieni, että kovin moniportaista hallintoa ei yksinkertaisesti ole järkeä pystyttää.

Ratkaisuksi ei siis tarvita uutta hallinnon porrasta tai uutta rajaa. Uudenmaan liitto on jo olemassa oleva, toimiva ja lakisääteinen kuntayhtymä. Vuoden 2011 alusta Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan liitot

yhdistyvät, ja koko aluetta koskeva asiantuntemus ja osaaminen löy-
tyy siitä eteenpäin saman katon alta. Muiden maakuntaliittojen tapaan
Uudenmaan Liitto on jäsenkuntiansa omistama, ja sen päätöksente-
ko perustuu kuntavaalien tulokseen. Esimerkiksi seudulliseen maan-
käyttöön, asumiseen, ympäristöön, liikenteeseen, kilpailukykyyn ja
edunvalvontaan liittyvät tehtävät ovat luontevia juuri maakunnan lii-
tolle. Tässä katsannossa on parhaalla tahdollakaan hyvin vaikeaa näh-
dä vielä uuden väliportaan ja pahimmassa tapauksessa uusien rajojen
mukanaan tuomaa lisäarvoa.

Monet asiantuntijat sekä OECD ovat ennustaneet, että Helsingin
metropolialue laajenee aina Hämeenlinnan ja Lahden seuduille, ken-
ties Kotkaankin asti. Tällöin edes Uudenmaan rajat eivät riitä katta-
maan metropolia. Aluehallintolain uudistuksen myötä on vuoden
2010 alusta muodostettu Etelä-Suomen yhteistoiminta-alue Uuden-
maan, Itä-Uudenmaan, Hämeen ja Päijät-Hämeen kanssa. Tämä on
luontevasti se suunta, johon kehitys kulkee. Uuden, ylimääräisen seu-
tuhallinnollisen rajan vetäminen Uudenmaan maakunnan sisälle olisi
tämäkin näkökulmasta kehitystä väärään suuntaan.

Filosofiassa on periaate nimeltä Occamin partaveitsi. Se tarkoittaa,
että saman lopputuloksen tuottavista ratkaisuista yksinkertaisin on
todennäköisimmin oikea ja kaikki lopputuloksen kannalta tarpeetto-
mat, ylimääräiset osat on jätettävä pois. Samaa ajattelua olisi tässä ta-
pauksessa syytä soveltaa myös Metropolialueen hallinnollisissa kehit-
tämistarpeissa. Ei ole tarpeen leipoa torttua tortun päälle, kun kaikki
tarvittavat rakenteet ovat jo olemassa.

YRITTÄJÄT KANTAVAT METROPOLIA

Anssi Kujala

Kirjoittaja työskentelee Helsingin Yrittäjien toimitusjohtajana. Helsingin Yrittäjät ry on yli 6000 helsinkiläisen yrittäjän edunvalvontaja palvelujärjestö.

Hän on työskennellyt aiemmin niin kaupunkipolitiikan kuin maaseutupolitiikankin parissa. Kokoomuksen palveluksessa hän työskenteli 1990- ja 2000-luvuilla yhteensä kymmenisen vuotta mm. toiminnanjohtajana piirijärjestössä,

pääsihteerinä jäsenliitossa, puolueen suunnittelupäällikkönä ja vt. puoluesihteerinä.

Kunnallisissa luottamustehtävissä Kujala on toiminut 20 vuotta, tällä hetkellä Kuntien Eläkevakuutuksen valtuuskunnan jäsenenä ja sen kokoomusryhmän puheenjohtajana. Hän on myös Helsingin kaupungin elinkeinoneuvottelukunnan jäsen.

1. METROPOLIPOLITIIKKA VAHVISTETTAVA

Varoitan heti aluksi: tässä kirjoituksessa metropoli-sana ilmaantuu kyllästämiseen saakka. Metropoli hämmentää ja kaikki eivät koko “metropoliajutukseen” uskokaan. Monen mielestä tästä seudustamme ei ole metropoliksi. Minun mielestäni on, vähintäänkin Suomen ainoaksi metropoliksi. Ja jos Suomi aikoo pärjätä jatkossakin, tästä on syytä tulla maailmanluokan metropoli.

Suomessa, osin myöhäisestä teollistumisesta johtuen, ei ole ollut vaikiintunutta kaupunkipolitiikan toimintatapaa. Hallituksista riippumatta kaupunkipolitiikka on ollut enemmän tai vähemmän hapuilevaa. Lähes pohjanoteeraus tehtiin Vanhasen ensimmäisen hallituksen aikana, kun perustettiin ”kaupunkipoliittinen” työryhmä, jossa edustettuina oli tyystin erilaisia kuntia. Esimerkiksi Kauhajoki ja Helsinki istuivat samassa pöydässä pohtimassa erityiskysymyksiään. Kaikki kunnia Kauhajoelle, mutta suurin yhteinen nimittäjä näillä kaupungeilla taitaa olla se, että kummassakin on eduskunta istunut. Alueellinen kehittäminen onkin ollut lähinnä perinteisen aluekehityspolitiikan varassa, jossa yhteiskunnan voimavaroja on jaettu maan eri osien välillä. Siinä ei ole sinänsä mitään pahaa – tavoitteena on ollut tärkeä maamme erityyppisten osien menestymisen varmistaminen ja se on

ollut tarpeen. Ilman sitä työtä ei olisi nykyisenkaltaisia aluekeskuksia, kuten Oulua tai Jyväskylää.

Nykyhallitus otti ison harppauksen nostamalla metropolipolitiikan ensimmäistä kertaa hallitusohjelmaan. Ohjelmaan kirjattiin lyhyesti mutta vahvasti metropolipolitiikka, jonka avulla päätettiin ratkoa erityisesti Helsingin seudun asumiseen, liikenteeseen ja elinkeinopolitiikkaan liittyviä haasteita.

Loistavaa! Suorastaan fantastista! Ymmärsimme lopulta sen, että Suomi on väkimäärältään pieni, keskikokoisien kiinalaisen kaupungin kokoinen valtio. Kiinnassa euromiljonäärejäkin on saman verran kuin Helsingissä asukkaita. Ainoa metropolimme tarvitseekin nyt panostuksia, sillä kansainvälinen kilpailu on yhä enenevässä määrin metropolien, ei ainoastaan valtioiden välistä. Kantaakseen Suomea metropolin on kyettävä kilpailemaan globaalilla tasolla muiden metropolien kanssa.

Seutu tuleekin asemoida vahvemmin muiden metropolien rinnalle ja kilpailijaksi. Suomen metropoli ei kilpaile maakunnallisten keskus-ten kanssa, vaan käy osin koko Suomen puolesta kisaa kansainvälisistä investoinneista, tutkimuksesta ja matkailijoista. Tämä fakta pitää hyväksyä eri puolilla maata.

Vaikka iso koko ei yksin takaa menestystä, tai pieni koko menestymättömyyttä, liittyvät monet menestystekijät juuri kokoon. Näitä ovat esimerkiksi taloudelliset ja inhimilliset resurssit ja riittävä väkimäärä monen muuttujan, vaikkapa joukkoliikenteen, suhteen. Usein myös innovaatiot ja luovuus kumpuavat kaupungeissa, joissa on kriittistä massaa, monikulttuurisuutta ja poikkeusteellistä vuorovaikutusta. Positiivinen kierre kokoaa samalle alueelle monimuotoista väestöä, osaajia ja yrityksiä niin koti- kuin ulkomailtakin.

Metropolialueesta käydään kuitenkin liian vähän keskustelua: esimerkiksi millä tavalla alueelle seuraavan 20 vuoden aikana muuttavat 200 000 ihmistä löytävät kohtuuhintaisen asunnon, työpaikan ja ennen kaikkea viihtyvät Suomen ainoalla metropolialueella?

Perusedellytys: ymmärretään itse oma etumme!

Nopeasti kasvava metropoli tarvitsee menestyäkseen uudenlaisia avauksia, rohkeutta unohtaa vanhat rajoittavat toimintamallit.

Ensimmäinen perusedellytys metropolimme kehittämiseksi on alueen merkityksen tunnustaminen ja tunnistaminen koko maan ja kansantalouden kehityksen kannalta. Vain näin voidaan lopettaa

tarpeeton aluepoliittinen kilvoittelu eri alueiden kesken ja vähentää vastakkainasettelua suhteessa muuhun maahan – suunnata voimavaroja sinne, missä niistä saadaan paras hyöty koko Suomen kannalta.

Toinen – ehkä tärkeämpi – perusedellytys on tunnistaa vahvuudet omalla alueella. Metropolialueen hallinnolliset rajat ja toimintakulttuurien erilaisuus jarruttavat alueen kehittämisen kannalta tärkeiden yhteistoimintamuotojen aloittamista. Tämä on alueen vaikuttajien itse ymmärrettävä. Nyt on kerta kaikkiaan lopetettava turha kilvoittelu ja löydettävä yhteinen maakuntahenki – tai paremminkin metropolihenki.

Meillä ei enää pitäisi olla tarvetta mieltä sitä, kuinka ja miten milloinkin näkyy juuri minun (kuntani) nimi ja vaakuna.

Yhtenäinen metropoli toimii vain, jos hallinnon rajat eivät häiritse kuntalaisten ja yritysten arkea. Hallintokulttuurien yhtenäistämisen, kuntarajojen madaltaminen ja palvelutuotannon yhtenäistämisen ovat siten välttämättömiä toimivan metropolin luomiseksi. Luontaisimpia kehityskohteita ovat hyvinvointipalvelut, mutta myös osaamiskeskittymät, logistiikan solmukohdat sekä kulttuurihentymät. Näitä vahvuuksia tulee hyödyntää yli kaikkien ”rajapyykkien” ja ne on syytä huomioida metropolin näkymisessä muualle maailmaan.

Mitä se metropolipolitiikka on? Miksi sitä tarvitaan?

Mitä metropolipolitiikka sitten on, vaikkapa verrattuna maaseutupolitiikkaan? Tuo politiikan lohko ei ole vielä kovin vakiintunut toimintatapa, mutta lopulta kyseessä on vain alueen omien erityispiirteiden ja vahvuuksien huomioiminen. Aivan kuten perinteisessä aluekehityspolitiikassa.

Metropolipolitiikalla on kuitenkin se erittäin merkittävä ero, että se vaikuttaa koko maan menestymiseen.

Oltakoon asiasta mitä mieltä tahansa, väestö ja yritystoiminta ovat keskittyneet entistä enemmän eteläiseen Suomeen, käytännössä itään laajenevan Uudenmaan maakuntaliiton alueelle. Näin on meidän kaikkien arvostama markkinatalous suomalaisia kuljettanut.

Keskittymisestä huolimatta julkisen sektorin osoittamat rahalliset tai henkiset panostukset Uudenmaan alueelle ovat edelleen vaatimattomia alueen kansalliseen merkitykseen suhteutettuna. Siitäkin huolimatta, että esimerkiksi yritystoiminnan olosuhteet ovat sinänsä suotuisat, myös valtion panostukset ovat kriittisiä menestystekijöitä. Usein väitetäänkin, että yksikään menestyvä metropoli ei ole syntynyt ilman valtion merkittävää panostusta.

Esimerkki: vaikka lähtökohtana on se, että yritykset saavat rahoituksen pääosin toimivilta rahoitusmarkkinoilta, on myös valtion yritysten kehittämisen- ja kasvuaikaisiin osoittamaa rahoitusta kasvatettava. Tässä yhteydessä yleensä tarkoitetaan tutkimus- ja kehitysrahoitusta tai kansainvälistymispyrkimyksiä tukevaa rahoitusta, mutta yhtäläillä nyt pitäisi löytyä uudentyypisiä pk-yrityksien pieniinkin rahoitustarpeisiin notkeita rahoitusinstrumentteja. Tulee vahvasti muistaa se, että yhä suurempi osa alueen yrityksistä on alle viisi henkilöä työllistäviä mikroyrityksiä, Helsingissäkin nyt jo yli 80 prosenttia.

Metropolitiikka on tarpeen sillä alueemme on:

- Suomen suurin väestökeskittymä
- yritys- ja elinkeinoelämän keskittymä
- toimialojen keskittymä
- erikoistuneiden palvelujen keskittymä
- korkeakoulujen ja korkeasti koulutettujen keskittymä
- maahanmuuttajien keskittymä

Metropolialueen väestökeskittymä luo kriittisen massan monelle toiminnalle. Suuri väestöpohja tarjoaa asiakaskunnan erikoistuneille kuluttajapalveluille ja -kaupalle. Riittävän suuri yritysmäärä tarjoaa mahdollisuuden liike-elämän asiantuntija- ja tukipalveluille.

Yritysten erikoistuminen lisääntyy alihankinta- ja yhteistyömahdollisuuksien sekä liike-elämän tukipalveluja tarjoavien yritysten ansiosta ja tämä vapauttaa yritysten henkistä pääomaa innovaatioille, tuotekehitykselle ja yhä syvemmälle erikoistumiselle. Erikoisosaamisen tiivistymät johtavat uusiin toimintatapoihin, uusiin konsepteihin ja uusiin keksintöihin. Monimuotoinen ja kulttuurinen metropoli on luontainen kasvualusta uusille innovaatioille.

Yritysten erikoistumisen myötä myös tarve perustoiminnalle kasvaa. Olennainen osa metropolin toimintaa ovat matalan tuottavuuden työt, kuten esimerkiksi siivous, varastointi ja rutiininomaiset tukipalvelut.

Metropolille on ominaista myös muuta maata suurempi kulttuurialan yrityskanta. Kulttuurialan liiketoimintamallit ovat Suomessa osin vielä hakusessa, vaikka edistystä on tapahtunut huomasti. Metropolialue on luonnollinen kokeilualusta ja kansainvälistymisen areena myös kulttuurialalla.

Erilaisille kulttuurin luoville aloille Helsingin valinta vuoden 2012 World Design Capitaliksi, eli maailman designpääkaupungiksi, on todellinen piristysruiske, jos niin halutaan.

Alueen yritystoiminnan merkitystä koko maalle kuvaa hyvin *kuva yksi*.

Toimialojen keskittyminen Uudellemaalle keskittyneimmät toimialat liikevaihto-osuuden perusteella

2. METROPOLIPOLITIIKAN TÄRKEIMMÄT TULOKSENTEKIJÄT

Yksiselitteistä on se, että metropoli elää lopulta työllistävästä yrityksestä. Vaikka toisinkin väitetään, alue ei elä julkisen hallinnon keskitymän perusteella. Metropolialue menestyy vain, jos alueen yritykset menestyvät.

Toistaiseksi metropolikeskustelun pääpaino on ollut asuntopolitiikan ongelmien ratkaisussa ja työ on edennyt vauhdikkaasti metropoliministeri Jan Vapaavuoren johdolla: asuntopoliittinen toimenpideohjelma, asunnottomuusohjelma ja 14 kunnan aiesopimukset ovat olleet hyvä alku asuntotuotannon lisäämiselle ja näin ollen myös työvoiman saatavuuden turvaamiselle. Myös yrityksiä toimintaan merkittävästi vaikuttavat liikenneinvestoinnit ovat vauhdittuneet, joskin lisäresursointia Suomen vilkkaiden liikennöidylle alueelle tulee osoittaa kiihtyvällä vauhdilla.

Myös korkeakoulujen ja pk-yritysten välistä tutkimus- ja kehitystoimintaa on lisätty. Ohjelmaa ja strategiaa syntyy toinen toisensa perään. Hienoa.

Näillä asioilla on todella suuri merkitys yrityksiä menestymiselle. Mutta metropolipolitiikan ”sisällä” ei niinkään ole saatu aikaan elinkeinopoliittisia läpimurtoja. Erikoistuneet kaupunkialueet eivät synny vain kuntien, korkeakoulujen ja julkisen vallan toimesta. Toimintaan alueet tarvitsevat elinvoimaisia ja reagoimiskykyisiä pieniä ja keskisuuria yrityksiä.

Kannan erityisesti huolta elinkeinopolitiikasta metropolialueella. Mikä on sen sisältö, ketkä ovat vastuullisia toimijoita ja mitä metropolialueen elinkeinopolitiikalla tavoitellaan? Miten kannustetaan yrityksiä toimimaan, työllistämään ja kasvamaan tällä alueella? Siksi edustamani edunvalvontajärjestö on julkaissut oman tavoiteohjelmansa seuraavalle eduskuntavaalikaudelle.

Yrittäjät kansainvälistymisen kärjessä

Elinkeino-politiikan toteutus aitoa yrittäjyyttä edistämällä pitää ottaa mukaan metropolipolitiikan kärkihankkeisiin. Keskeisiä teemoja ovat muun muassa elinkeinopoliittisten kokeilujen tekeminen alueella. Esimerkiksi ensimmäisen työntekijän palkkatukea testataan taantuvilla alueilla, eikä tietoa niiden vaikuttavuudesta metropoliosuhteissa ole.

Tämä edellyttää sitä, että meidän pitää onnistua tunnistamaan maailmalta tulevat heikotkin signaalit ja tehdä näitä signaaleja hyödyntäviä päätöksiä.

Hyvän alustan tälle työlle mahdollistaa se, että Euroopan unionin alueiden komitea on valinnut Uudenmaan Euroopan yrittäjyysalueeksi 2012.

Loppujen lopuksi tärkeintä useimmille yrityksille on sijainti. Vaikka alueemme on täynnä osaajia ja yrityksiä joiden maantieteellinen sijainti ei ole tärkeää, niin lopulta kuitenkin ”place does matter”.

Kärkisijalla tulee aina olla yrityksen koosta ja toimialasta riippumatta yrityksen sijoittumispäätösten helpottaminen. Oleellista on varmistaa se, että yritykset voivat – ja niiden kannattaa – sijaita metropolialueella. Niin suomalaisten yritysten kuin – yhä enenevässä määrin – kansainvälisomisteistenkin yritysten.

Helsingin seutu kilpailee metropolien joukossa kansainvälisistä yrityksistä. Toisaalta metropolit verkottuvat keskenään ja uudet ajatukset, innovaatiot ja toimintatavat saapuvat Suomeen nimenomaan maan ainoan metropolin kautta.

Kilpailua yrityksistä ei käydäkään kansallisesti vaan Euroopan ja maailman laajuisesti metropolien kesken. Kansainvälistyminen ei tarkoita Helsingin metropolin kannalta vain yritysten houkuttelemista tänne, vaan myös täällä toimivien yritysten kasvamista ja kansainvälistymistä.

Metropolialueen kansainvälisyys on voimavara alueen yritystoiminnalle, tutkimukselle ja kulttuurille. Metropoliiin liittyykin aina monikulttuurisuus. Ei ole sellaista aitoa metropolia, jossa maahanmuuttajaväestön osuus ei olisi suuri.

Huoltosuhteen heikentyessä työntekijöitä on haettava maan rajojen ulkopuolella, ja toisaalta kasvava vieraskielinen väestö luo pohjaa uudelle yritystoiminnalle.

Monipuolisen yritystoiminnan metropoli

Metropoli tarjoaa jo nyt Suomen mittakaavassa ainutlaatuisen ympäristön uusille yritysten menestystarinoille. Alueella on valtava määrä yrityksiä yhden hengen toiminimistä kansainvälisiin konserneihin. Koko Uudellamaalla toimii 30 prosenttia Suomen yrityksistä.

Yritysten toimialoja löytyy laidasta laitaan ja palveluiden kirjo on Suomen tasolla omaa luokkaansa. Metropolialueella perustetaan enemmän yrityksiä ja täällä kuolee enemmän yrityksiä kuin maas-

sa keskimäärin. Metropolialueella on suuri asiakaspohja, mutta myös kilpailu on kovaa.

Houkutteleva metropoli ruokkii matkailualan yrityksiä ja toisaalta mielenkiintoiset matkailu- ja palvelualan yritykset lisäävät matkailijamääriä. Ihmiset ostavat ja tarvitsevat palveluita. Meillä on paljon kaupan ja palvelualan yrityksiä. Tänne on keskittynyt myös liiketoiminnan asiantuntijapalvelut. Ja vaikka mitä – lista on loputon.

Kannan kuitenkin huolta elinkeinorakenteemme monipuolisuudesta. Alueella tarvitaan myös tulevaisuudessa teollista ja tuotannollista yritystoimintaa. Esimerkiksi Helsingissä teollisuuden toimialan osuus on vain 8 % kun se muualla maassa on 16 %. Teolliset yritykset vievät tuotteita. Ne työllistävät ihmisiä, jotka ostavat kaupasta ja käyttävät palveluita. Siksi on kestävämpää, että Helsingissä maankäytön linjauksissa yleensä ottaen huokuu ajattelu vain asumisesta. Yhtään niitä asuntotarpeita väheksymättä.

Vahvemmin on tuotava esiin ja päätöksenteon piiriin teollisten yritysten tarpeet ja odotukset. Ja tämä on huomioitava isojen aluerakentamiskohteiden suunnittelussa.

Elinkeinopolitiikan painopiste perusteisiin

Euroopan tasolla tarkasteltuna metropoleja yhdistävä tekijä on palveluvaltaisuus. Euroopan metropoleissa palvelusektorin osuus työpaikoista on noin 80 prosenttia, kun se Euroopan unionin jäsenmaissa on keskimäärin noin 69 prosenttia.

Metropoleissa markkinaehtoisten palveluiden suuri osuus korostuu. Tämä on myös metropolien nopeaa kasvua selittävä piirre, sillä yksityisen palvelusektorin tuotanto kasvaa nopeasti. Palvelusektorin kasvu merkitsee myös työpaikkojen tarjontaa, sillä palveluissa tuottavuus ei ole saavuttanut teollisuuden tunnuslukuja.

Perinteinen kuntien harjoittama elinkeinopolitiikka ei tuota metropolialueella samanlaisia tuloksia kuin muualla maassa. Metropolin yritykset ovatkin vahvoja itsenäisiä toimijoita ja oman menestyksensä luoja.

Metropolialueen on löydettävä omat tapansa pk-yritysten kasvun edellytysten luomiseen. Metropolin päättäjillä on tähän myös vahva motiivi – yritysten luomien palveluiden, elämysten ja tuloksien mukana niin metropolin talous kuin henkikin kukoistaa tai laantuu.

Jos pitäisi valita yksi tärkein toimenpide, se olisi alueelle keskittyneiden toimialojen vahvistaminen. Lisäksi verotuksen kannustavuus on aina ja kaikkialla tärkeä toimenpide yritystoiminnan edistämiseksi.

Kysyimme asiaa yrittäjiltä ja valtuutetuilta. Kuten *kuvasta 2.* näkyy, yrittäjät ja valtuutetut painottavat eri asioita elinkeinopoliitikassa. Yrittäjien selkeästi tärkeimpänä pitämä toimenpide on metropolialueelle keskittyneiden toimialojen vahvistaminen (19 %), mitä valtuutetuista tärkeimpänä toimenpiteenä pitää vain kuusi prosenttia.

Samana kyselyn mukaan elinkeinopoliitiikan tarkoituksenmukaisessa päätöksenteon tasossa yrittäjien ja valtuutettujen näkemykset poikkeivat huomattavasti. Yrittäjät pitivät oikeimpana tasona valtakunnallista päätöksentekoa, valtuutetut kunnallista.

Tulosten erilaisuus voi selittyä sillä, että yrittäjien näkökulmasta merkittävimmät elinkeinopoliittiset ratkaisut – verotus, työnantaja koskeva lainsäädäntö ym. – tehdään valtakunnantasolla. Valtuutettujen näkökulma on enemmänkin se, millä toimenpiteillä kuntaan saadaan työpaikkoja tuovia ja veroa maksavia yrityksiä.

3. METROPOLIN KOKOISIA KIPUKYSYMYKSIÄ

Suurin kipukysymys keskustelussa tuntuu olevan kuntien välinen yhteistyö ja jopa mahdolliset kuntaliitokset. Aihetta ei voi jättää tässäkään käsittelemättä, mutta alueen menestyksessä on paljon muitakin kipupisteitä.

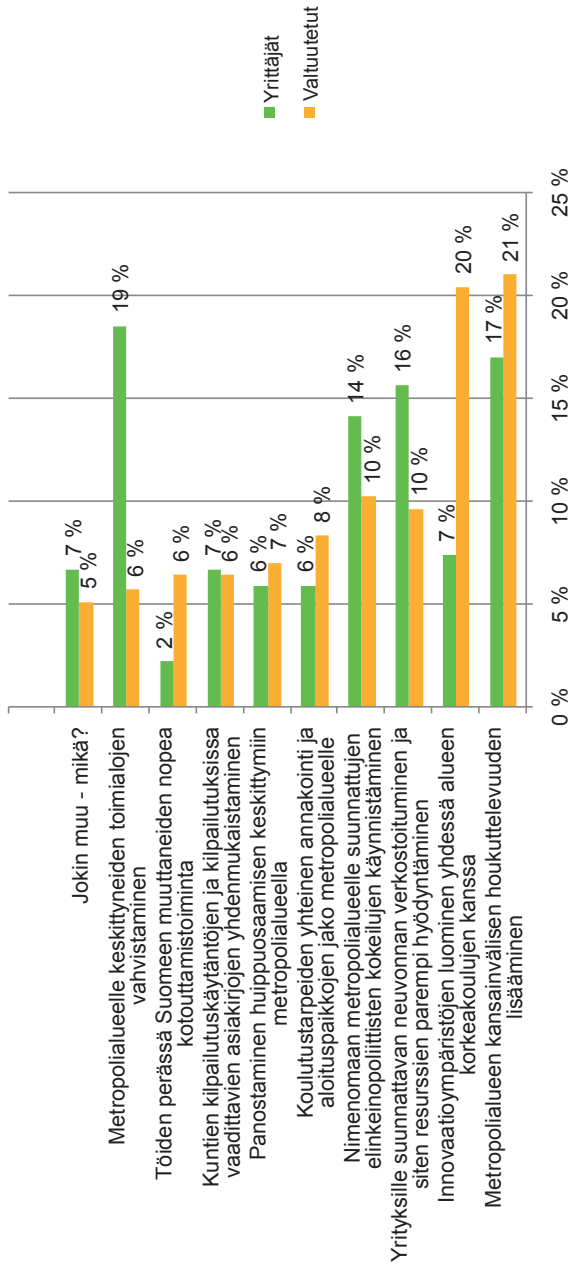
Tähän on koostettu joitakin, sinänsä erimallisia, metropolin menestyksen kannalta tärkeitä kipukysymyksiä.

Kolmen V:n malli: ei uusia veroja, virkoja tai vaaleja

Metropolialueen yhteistyön hapuilua kuvaa se, että aika-ajoin esitetään kaikkea uutta. Uudet esitykset ovat liian usein hallintoon tai veroihin liittyviä. On toki selvää, että koko metropolialuetta koskevissa asioissa on tiedettävä, miten sopiminen tehdään, mutta mekaaninen uuden hallintoportaan lisääminen ei tuo lisää dynamiikkaa vaan lisää kustannuksia.

Tulevaisuus ei välttämättä tuo mukanaan kuntaliitoksia, mutta paljon – todella paljon – enemmän uusia variaatioita yhteistyön muodoista. Pidän täysin mahdollisena, että tulevaisuudessa meillä on nykypäivään verrattuna tyystin erilaisia kunnallishallinnon muotoja erilaisin oikeuksin ja velvollisuuksin.

Mikä on mielestänne metropolialueen tärkein elinkeinopoliittinen toimenpide?

Mikäli pääkaupunkiseudun kaupungit yhdistyvät, uskon käytettävän kuntalain mahdollistamaa kunnanosahallintoa, eli menetelmää, jossa varmistetaan asukkaiden osallisuus ja päätösvallan (lähinnä lähipalveluiden osalta) säilyttäminen mahdollisimman lähellä.

Väistämätöntä on kuitenkin se, että alueen kaupunkien on suunniteltava maankäyttönsä ja liikenneratkaisunsa koko metropolialueella täysin yhtenäisesti.

Mahdollisesta kunnanosahallinnosta huolimatta, metropolipolitiikan pahin uhka on yliorganisoiduminen. Halutaan perustaa uusia virkoja, uusia päällekkäisiä organisaatioita ja uusia toimijoita ohjaamaan metropolikehitystä, purkamatta kuitenkaan mitään vanhoista rakenteista. Aidon metropolikehityksen – kehityksen, jossa alueen asukkaat ja yritykset luovat metropolikulttuuria ja tarpeista lähtevää liiketointaintaa – voi kuitenkin saavuttaa vain lisäämällä vapautta ja madaltamalla byrokraattisia, hallinnollisia ja asenteellisia raja-aitoja.

Kysymys kuuluu, onko metropolialueella rohkeutta muuttaa nykyisiä päätöksentekomekanismeja vastaamaan tulevaisuuden tarpeita? Vai luodaanko uusia tarpeettomia päätöksentekotasoja, jotka vaativat uusia vaaleja sekä uusia viranomaisia valmistelemaan esityksiä, joiden toimeenpanoon tarvitaan kuitenkin sekä uuden päätöksentekotason että vanhojen päättäjien hyväksyntä? Toimintatapojen muuttaminen pelottaa, mutta pelon perusteella tehtyjen – tai tekemättä jätettyjen – päätösten hinta voi olla yllättävän kallis.

Metropolipolitiikan seurauksena ei pidä missään tapauksessa olla uusien verojen luominen. Toimivalla metropolialueella yhteisten päätösten maankäytöstä ja liikenneratkaisuista tulisi johtaa kustannusten pienenemiseen, ainakin pitkällä aikavälillä.

Metropolikyselyssä tiedusteltiin, tulisiko Helsingin seudulla kerätä yhteistä seutuveroa suurten infrastruktuurihankkeiden rahoittamiseksi. Vastausvaihtoehtoiksi annettiin kyllä ja ei. Vastaajista 74,4 prosenttia oli sitä mieltä, että suurten infrastruktuurihankkeiden rahoittamiseksi ei tulisi kerätä yhteistä seutuveroa. Seutuveron vastustus on yhtä suurta niin yrittäjien kuin valtuutettujenkin keskuudessa.

Aiheeseen liittyy osin myös monimutkainen kuntien valtionosuusjärjestelmä. Tarvitaan rohkeutta pohtia esimerkiksi yhteistä kunnallisverotusta työssäkäyntialueella tai vastaavan tuloksen tuovaa tasausjärjestelmää. Vain tämä lopettaa epäterveen kilpailun yrityksistä ja veronmaksajista. Toisaalta yrityksiä kannalta eri alueiden kilpailu työllistävästä yrityksistä voi olla hyödyllistäkin. Oleellista on varmis-

taa se, että yritykset voivat – ja niiden kannattaa – sijaita myös metro-
polialueellamme.

Ruuhkamaksut ovat veroluonteinen maksu

Mielestäni on oltava todella huolestunut siitä, että yhä useammalla
taholla on kannatusta ruuhkamaksuille – uudelle verolle joka lopul-
ta tulee kohdistumaan alueellisesti vain pääkaupunkiseudulle. Aivan
kuin se ratkaisisi ilmastopoliittiset tavoitteemme – ja olemattomat
ruuhkamme.

Pidän suorastaan käsittämättömänä, että metropolialueen kilpailu-
kykyä aiotaan heikentää rankaisemalla yrityksiä työllistämisestä ja ih-
misiä työssä käymisestä. Kun koko Helsingin seutu on kovin kauppa-
ja palveluvaltainen, paras keino pitää yllä yritystoiminnan edellytyksiä
on varmistaa asiakkaiden helppo pääsy näihin yrityksiin.

Ylimääräinen vero asioimiselle ei voi olla ratkaisu liikenteen haas-
teisiin.

Ensisijaista on rakentaa metropolialueelle sujuva liikennejärjestel-
mä, jossa ihmiset itse tekevät vapaaehtoisuuteen perustuen päätökset
kulkuvälineistään. Tärkeintä on vahvistaa metropolialueen kilpailu-
kykyä ja yritysten toimintaedellytyksiä – ei heikentää niitä.

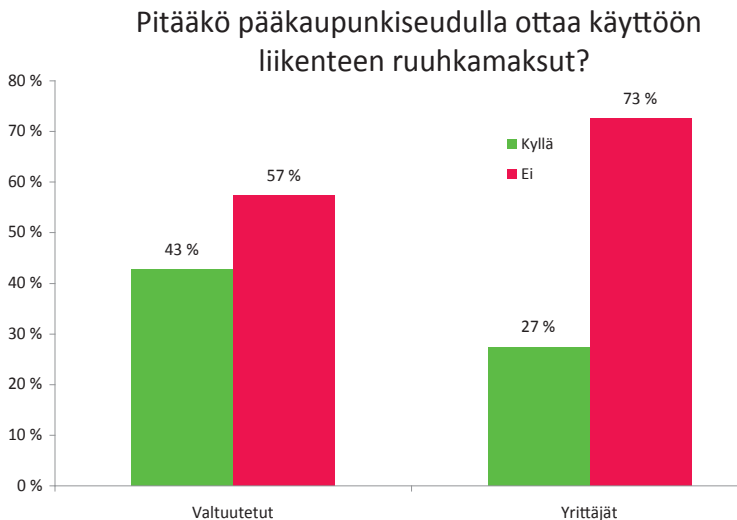
En suinkaan kiistä sitä, että ilmastoperusteisista lähtökohdista joh-
tuen liikenteen kasvua pitää hillitä. Ensisijainen ratkaisu ei kuiten-
kaan saa olla veroluonteinen ruuhkamaksu tai edes sen kevyemmät
versiot. On perusteetonta lisätä ilmastoperusteilla yksin metropoli-
alueen asukkaiden ja yritysten maksurasitusta.

Liikenteen sujuvuuden varmistamiseksi onkin tehtävä ruuhkamak-
sun sijasta muita, vapaaehtoisuuteen ja käyttäjätottumuksiin perustu-
via toimenpiteitä. Näitä Helsingin ja koko seudun kannalta ovat esi-
merkiksi seuraavat:

- Helsingin keskustunnelin rakentaminen on välttämätöntä
tulevaisuuden kannalta, jotta kaupunki ei tukkeudu siten, että se
vaikeuttaa yritysten saavutettavuutta ja helsinkiläisten liikkuvuutta.
- Pohjoinen poikittaisyhteys valmiiksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi
tunnelia Turunväylältä Vihdintielle.
- Lisää pysäköintitilaa joukkoliikenteen solmukohtiin juna- ja
metroasemien yhteyteen. Helppoa liityntäpysäköintiä on lisättävä
koko Uudellamaalla.
- Lisää sujuvaa joukkoliikennettä verokannustein ja siten,
että järjestelmä on kokonaisuudessaan koko seudun kattava.

Tärkeintä on kuitenkin raha. Yli miljoonan asukkaan PKS4-alue ansaitsee lisää julkisia investointeja liikennejärjestelmiin. 1,4 miljoonan asukkaan Uudenmaan alue ansaitsee vielä enemmän.

Myöskään alueen kunta- ja yrityspäätäjät eivät kannata ruuhkamaksuja, sillä metropolikyselyssä yrittäjien keskuudessa ruuhkamaksuja kannatti vain 27 prosenttia vastaajista ja valtuutettujen keskuudessa 43 prosenttia vastaajista. Kuva 3.

Kuva 3. Helsingin Yrittäjien Metropolikysely (syyskuu 2009)

Hyvinvointipalveluiden tuotanto vapautettava!

Metropolipolitiikan tarve lähtee viimekädessä Suomen mittakaavassa ainutlaatuisesta väestökeskittymästä. Ja ihmiset tarvitsevat palveluita.

Kuten jokainen tietää, palvelutarve koko maassa tulee kasvamaan huoltosuhteen kääntyessä tulevina vuosikymmeninä yhä raskaammaksi. Uudellamaalla huoltosuhte (lapsia ja vanhuksia 100 työikäistä kohti) kehitty samoin kuin maassa keskimäärin, pääkaupunkiseudulla huoltosuhte säilyy hieman matalampana.

Palvelutuotantoon on etsittävä omat ratkaisut ja toimintatavat, muualla Suomessa toteutettuja malleja ei metropolialueella voida onnistuneesti toteuttaa. Oman haasteensa asettaa vieraskielisten metropoliasukkaiden edelleen kasvava määrä.

Hyvinvointipalveluiden tuottamisen tavat monipuolistuvat metropolialueella, joko julkisen sektorin ja yksityisen sektorin yhteistyöllä tai ilman yhteistyötä, palvelujen käyttäjien päätöksistä lähtevänä. Toimenpiteitä tarvitaan niin markkinoiden avaamiseen kuin kuntien välisten byrokratiarajojen kaatamiseen.

Jokainen kunta päättää itsenäisesti, miten se palvelunsa tuottaa. Kaikissa kunnissa käytetään kuitenkin samoja keinoja kuntalaisten palveluiden turvaamiseen: omaa palvelutuotantoa, yhteistä palvelutuotantoa naapurikuntien kanssa tai sitten palveluiden hankkimista yrityksiltä ja yhdistyksiltä.

Samat yritykset tarjoavat palveluja monissa kunnissa. Kuntien toimintatavat ja kilpailutuskäytännöt vaihtelevat runsaasti, mikä aiheuttaa turhaa työtä yrityksille ja nostaa palveluiden hintaa.

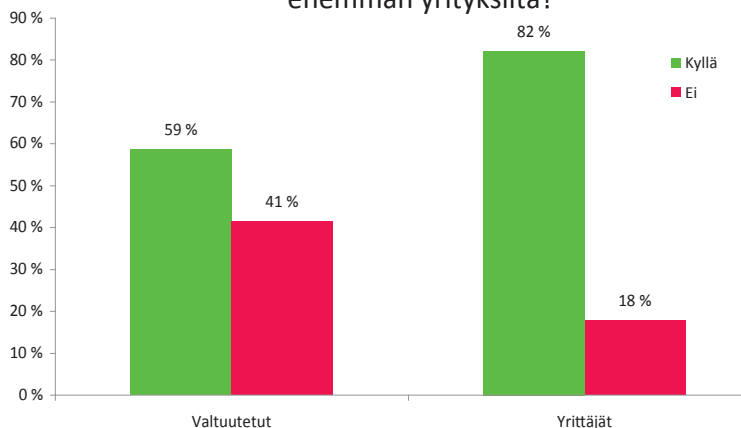
Siksi alueen kuntien on laadittava yhtenäinen palvelustrategia, joka tukee hyvinvointipalvelumarkkinoiden kasvamista metropolialueella. Erityisesti sosiaali- ja terveyspalvelut ovat uudessa tilanteessa markkinoiden avautuessa kilpailulle. Pitkä perinne kuntien omassa tuotannossa on aiheuttanut kilpailuvääristymiä. Kaupunkien oman tuotannon hintaa ei osata laskea, mikä vaikeuttaa eri tuottamistapojen kuluvertailuja. Toisaalta kunnalliset liikelaitokset tarjoavat palveluita, mikä aiheuttaa taas selkeää kilpailuvääristymää. Näiden kilpailuvääristymien poistamiseksi liikelaitokset on yhtiöitettävä tai niiden toimintaa rajattava siten, että ne eivät kilpaile yksityisten yritysten kanssa.

Vastaajista 69,6 prosenttia haluaisi hyvinvointipalveluita ostettavan jatkossa enemmän yksityisiltä yrityksiltä, 30,4 prosenttia oli päinvas- taista mieltä.

Yrittäjistä 82 prosenttia kannattaa hyvinvointipalveluiden run- saampaa ostamista, valtuutetuista 59 prosenttia. *Kuva 4.*

Hyvinvointipalvelujen ostaminen jakaa selvästi puolueet kannatta- viin ja vastustaviin puolueisiin. Suurinta kannatus on kokoomuksessa (96 %) ja vähäisintä vasemmistoliitossa (0 %).

Pitäisikö kuntien ostaa jatkossa hyvinvointipalveluja enemmän yrityksiltä?

Kuva 4. Helsingin Yrittäjien Metropolikysely (syyskuu 2009)

4. LOPUKSI - PARASTA METROPOLISSA

Metropolilla tarkoitetaan tässä kirjoituksessa lähinnä Helsingin seudun 14 kuntaa. Metropolialueesta on lukuisia eri määritelmiä aina Helsingin, Espoon ja Vantaan muodostamasta pääkaupunkiseudusta Hämeenlinnaan, Porvooseen, Lahteen ja kauemmaksikin ulottuvaan vyöhykkeeseen. Määritelmästä on turha kiistellä.

Alue on ennen kaikkea se, jolla ihmiset arkielämässään liikkuvat, tekevät työtä, virkistäytyvät ja nauttivat kulttuurista, alue joka sykkii samaan tahtiin. Varmaa on sekin, että alue laajenee juna- ja tieyhteyksien parantuessa koko ajan.

Rajaa ei siis tule vetää tiukasti ainakaan hallinnoista käsin vaan metropolialue muodostuu ihmisten asumisen, liikkumisen ja elinkeinojen tarpeista.

Metropolialue on kehityksen sulattamo ja rakentaja. Se on keskittymä, jonka veto- ja kasvuvoima turvaavat Suomen suotuisan talouskehityksen, tämän päivän Suomen sydän. Tärkeintä tulevaisuudessa on se, että metropolialue pystyy tasaväkiseen kilpailuun muiden EU-metropolien kanssa.

Pohdi itse mikä on mielestäsi metropoli. Millainen on metropolialueemme vuonna 2030?

Entä mikä on parasta? Useimmiten parhaaksi puoleksi nousevat yhteistyömahdollisuudet muiden kuntien, yrittäjien tai ihmisten kanssa. Tehdään siis yhteistyötä eikä ripotella kaikkia asioita pieniksi palasiksi ympäri metropolialuetta.

Usein nostetaan esiin myös suurkaupunkeihin liitettävät positiiviset arvot latakset ja kärjessä ovat valinnanvapaus, suvaitsevaisuus ja monipuolisuus. Varsin kokoomuslaisia arvoja, eikö totta?

Metropolista on paljon puhetta ja kirjoitusta. Nyt on suunnattava katse tulevaisuuteen ja varmistettava erillisen metropolipolitiikan jatkuvuus ja vahvistuminen.

Lähteitä ja virikkeitä:

Helsingin Yrittäjien materiaali (www.helsinginyrittajat.fi)

MetropoliAreenan materiaali (www.metropoliareena.fi)

Tilastokeskuksen aineisto (www.tilastokeskus.fi)

Vanhasen II hallituksen hallitusohjelma

Helsingin tila ja kehitys 2009. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Metropolipolitiikan painopisteet, hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä 13.12.2007

Valtion ja Helsingin seudun kuntien välinen aiesopimus asunto- ja tonttitarjonnan lisäämiseksi Menestyväksi Metropoliksi – Yrittäjyyden tausta ja tavoitteet Helsingissä. Helsingin Yrittäjät ry kesäkuu 2008.

Menestyvä metropoli - Metropolialueen kilpailukykystrategia, pääkaupunkiseudun kaupunkien elinkeinotyöryhmä 2.6.2009

Menestyvien Yritysten Metropoliksi – yrittäjäjärjestöjen tavoiteohjelma eduskuntavaaleihin 2011.

Pääkaupunkiseudun keskeiset erityispiirteet ja kehityssuunnat 2006-2015, pääkaupunkiseudun neuvottelukunta 14.2.2006

Koulutusta yrittäjille - kasvua yrityksiin -hankkeen koulutuksen tarjonta- ja tarvekyselyn tulokset. Helsingin Yrittäjät ry 2008-2009.

Yritykset mukaan hyvinvointipalveluiden tuottamiseen – raportti. Helsingin Yrittäjät ry marraskuu 2008.

Metropolikysely: Kirjoituksessa lainatut Metropolikyselyn tulokset perustuvat Helsingin Yrittäjät ry:n MetropoliiAreenan (www.metropoliareena.fi) yhteydessä toteutettuun kyselyyn. 293 vastanneesta 158 henkeä oli valtuutettuja ja 135 henkeä yrittäjiä.

Kysely tehtiin Helsingin seudun 14 kunnan alueella

SELVITYKSET – VELLIHOUSUJEN TOUHUJA?

Risto Rautava

Kirjoittaja on Helsingin kaupunginhallituksen puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun koordinaatioryhmän puheenjohtaja, Uudenmaan liiton hallituksen jäsen sekä ”Kaksiportainen seutuhallinnon selvitys” - seurantaryhmän puheenjohtaja ja Helsinki-Vantaa selvityksen seurantaryhmän jäsen.

Vuosi 2010 on monien valmistuvien seutuselvityksien vuosi. Sanotaan, että poliittisesti vaikeat asiat voidaan lakaista selvitysten alle. Mutta kyllä tulevien päätösten perustaksi on hyvä tehdä arvioiteja ja laskelmia siitä, miten erilaiset päätökset vaikuttavat Helsingin seudulla ihmisten elämään ja alueen elinvoimaisuuteen. Selvityksiin osallistuville virkamiehille ja poliitikoille vuosi 2010 tietää selvitysten ympärillä lukuisia pitkiä kokouksia.

Jo alkuvuodesta on huomattu, että näihin selvityksiin on ladattu tunnetta ja asennetta mukaan oikein roppakaupalla. Helsingin ja Vantaan yhdistämisen etujen ja haittojen selvitystyö on tuottanut hyvää tietoa jo alkumetreillä – esimerkiksi sen, että Vantaa tuottaa palvelunsa paljon edullisemmin kuin Helsinki. Tässä joutuu kyseenalaistamaan Helsingin kaupungin tehokkuuden ja tuottavuuden. Muistan, kuinka sain elokuussa 2009 joiltakin Helsingin virkamiehiltä närkästyneitä kommentteja, kun uskalsin epäillä, että jotkut asiat saattavat olla paremmin ja tehokkaammin hoidettu Vantaalla ja Espoossa. ”Risto, mitä tarkoittit tuolla?” minulta kysyttiin. Nyt nämä selvitykset kertovat, mistä on kysymys. Huolimatta siitä, yhdistyvätkö Vantaa ja Helsinki sitten selvityksen seurauksena vai eivät, niin selvitys panee kyllä pohtimaan syitä esimerkiksi sille, miksi Vantaa pystyy rahoittamaan peruspalvelunsa verorahoituksella mutta Helsinki ei. Kerrankin olemme saamassa vertailukelpoista dataa keskusteluun.

Mielenkiintoista on ollut huomata myös se, kuinka selvitystyössä eri tavoin mukana olevat henkilöt suhtautuvat selvityksiin. Toiset tekevät työtään varsin rajoittuneesti ja selvittävät nykytilannetta pohtimatta kovinkaan vakavasti vaihtoehtoja. Toiset taas ovat valmiita ideoimaan jo tässä vaiheessa erilaisia vaihtoehtoja mahdollisen yhdistämisen

osalta. Olen sitä mieltä, että on ”vellihousumaista” touhua, jos selvitysvaiheessa ei uskalleta tuoda esille erilaisia vaihtoehtoja ja vertailla niiden etuja ja haittoja. Poliitikot tekevät päätökset vasta vuoden 2010 lopulla. Miksi jotkut pelkäävät vaihtoehtojen esille tuomista nyt selvitysvaiheessa? Mennäänköhän tässä alueelle, jolla jotkut virkamiehet ja poliitikot pelkäävät menettävänsä valtaansa?

Näistä neljästä selvityksestä tärkein on tuo Helsingin ja Vantaan välinen selvitys. Perustelu on se, että siinä mennään perusteisiin kaupunkien keskeisissä toiminnoissa. Tulevan päätöksenteon kannalta Helsinki-Vantaa-selvitys on keskeisin ja konkreettisin näistä selvityksistä. Siihen pannaan myös ylivertaisesti eniten resursseja.

Selvitys kaksiportaisesta seutuhallintomallista jää yleisemmälle tasolle – onhan siinä mukana Helsingin seudun 14 kuntaa. Jos seutuhallintoon siirrettään kuntien palvelutehtäviä, tarkoittanee se sitä, että seudulla olisi myös verotusoikeus. Ainakaan minulle ei ole vielä kirjastunut, mitä lisäarvoa asukkaiden kannalta seutuhallinto toisi. Eikö sittenkin olisi parempi, että pääkaupunkiseudulla olisi riittävän suuret kunnat? Ajatusta suuremmista kaupungeista on kuulemma pohdittu jo 60-luvulla.

Seutuhallintonselvityksessä tulee esille myös Uudenmaan liiton asema. Seutuhallintoon sisältyy riskinsä. Pahimmassa tapauksessa saattaa käydä niin, että metropolialueen asukkaita koskevissa asioissa merkittävä osa päätösvallasta on muualla. Esimerkkinä mainittakoon, että Helsingillä on jo nyt merkittävä aliedustus muun muassa Uudenmaan liiton hallituksessa. ”Häntä heiluttaa koiraa”, kun alueen suurimmalla kunnalla ei ole keskeisissä luottamuselimissä asukasmääränsä mukaista edustusta.

Kaikissa selvityksissä keskeisen tulokulman pitää olla asukkaiden näkökulma. Toinen keskeinen näkökulma näinä aikoina on varmaan kuntatalouden näkökulma. Tämä tarkoittaa sitä, että byrokratiaa ei saa lisätä vaan sitä pitää keventää. Jos joku ratkaisu lisää hallintoa, on sellainen vaihtoehto ammuttava alas. Olisi hienoa, jos Helsinki-Vantaa-selvityksen jälkeen löytyisi rohkeutta selvittää myös koko pääkaupunkiseudun yhdistäminen yhdeksi kunnaksi – etuineen ja haittoineen.

Selvitykset antavat perusteluita poliittisesti tehtäville päätöksille. Toivottavasti. Parhaimmillaan selvitysten tulokset nousevat esille kuntien päätöksenteon valmistelun lisäksi esimerkiksi seuraavan hallituksen hallitusohjelmaneuvoittelussa keväällä 2011. Selvitykset takaavat

osaltaan myös sen, että poliittinen keskustelu käy Helsingin seudulla lämpöisenä tai peräti kuumana. Kuhina selvitysten ympärillä oli jo ennen työn käynnistymistä melkoinen. Mielenkiintoista, siis erittäin mielenkiintoista.

Meneillään olevia selvityksiä

Valtio: Metropolialueet toimintaympäristöinä ja hallintotasoina -selvitys (DL 12/2010)

Hallituksen metropolipolitiikan valmistelusta vastaava asuntoministeri Jan Vapaavuori ja hallinto- ja kuntaministeri Mari Kiviniemi käynnistivät lokakuussa 2009 hankkeen, jossa analysoidaan metropolialueiden hallintomalleja. Ministereiden aloitteesta Tampereen yliopistossa toteutetaan metropolialueet toimintaympäristöinä ja hallintotasoina -selvitystyö. Selvityksen vastuullisena johtajana toimii Tampereen yliopiston kunnallispolitiikan lehtori, HT Jenni Airaksinen. Selvitystyön tavoitteena on kansainvälisiä kokemuksia analysoimalla tuottaa tietoa Suomen kannalta kiinnostavien maiden metropolialueiden hallintomalleista ja luoda edellytyksiä Helsingin seudun päätöksentekorakenteiden kehittämiseksi.

Espoo: Metropolialueen kansainvälinen kilpailukyky (DL 09/2010)

Espoo käynnisti vuonna 2009 oman metropolialueen kansainvälistä kilpailukykyä koskevan tutkimuksen. Tutkimuksen toteuttaa Jyväskylän yliopiston tutkimusprofessori Antti Hautamäki. Työskentelyyn osallistuvat Demos Helsinki, tutkija Kaisa Oksanen Jyväskylän yliopistosta sekä tutkija Ville Viljanen Tampereen yliopistosta. Monitietäinen tutkimusprojekti päättyy vuoden 2010 syyskuun lopussa. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, minkälaista politiikkaa metropolialueen kunnilta ja valtiolta edellytetään metropolialueen kilpailukykyyn vahvistamiseksi. Tarkastelun kohteena on kaikkien 14 Helsingin seudun kunnan muodostama metropolialue.

Helsingin seudun kunnat: Kaksiportaisen seutuhallinnon selvitys (DL 12/2010)

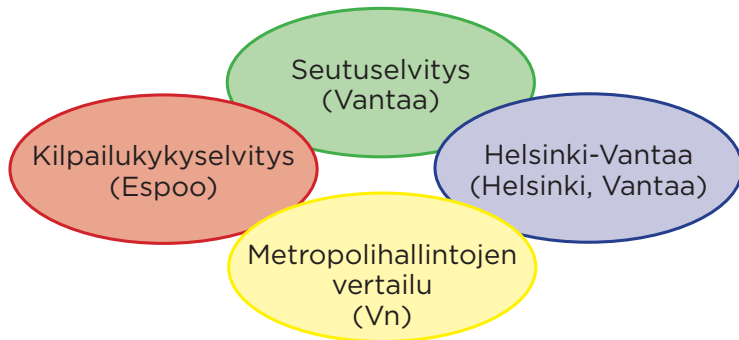
Helsingin seudun kaikki 14 kuntaa selvittävät yhdessä kaksiportaisen seutuhallintomallin edut ja haitat ottaen huomioon hallinnon tehostuminen, paikallisdemokratian toimivuus sekä kuntalaisten palvelujen saatavuus ja tehokkuus. Selvityksessä tarkastellaan kolmea kaksiportaisen seutuhallinnon vaihtoehtoa: kuntalaisten seutuhall-

lintomalli, kuntien seutuhallintomalli ja aluekuntamalli maakunta-pohjalta. Selvitys valmistellaan virkатыönä. Selvityksen ohjauksesta ja seurannasta vastaa seudun kuntien luottamushenkilöistä nimetty poliittisesti edustava seurantaryhmä. Suosituksia tai päätöksiä selvityksen tulosten perusteella ei selvitystyössä tehdä. Valmistelun tulokset kootaan selvitysraporttiin vuoden 2010 loppuun mennessä seudun kuntien käyttöön. Lisätietoja www.helsinginseutu.fi.

Helsinki ja Vantaa: Helsinki-Vantaa-selvitys (DL 12/2010)

Helsinki ja Vantaa selvittävät kaupunkien mahdollisen yhdistymisen edut ja haitat. Selvityksessä tarkastellaan yhdistymisen etuja ja haittoja erityisesti kuntatalouden, demokratian ja päätöksenteon, palvelutuotannon ja -verkostojen, kilpailukyvyn, ympäristön, maankäytön, asumisen ja liikenteen ja segregaatian sekä henkilöstön aseman ja muutosten kannalta. Selvityksen pohjalta päätetään, onko tarpeellista käynnistää kuntaliitokseen tähtäävän prosessin valmistelu. Selvitystä valmistelee virkатыönä laaja joukko kaupunkien omia asiantuntijoita. Selvitystyötä ohjaa ja seuraa luottamushenkilötason seurantaryhmä. Valmistelun tulokset kootaan Helsinki–Vantaa-selvitykseksi, joka valmistuu kokonaisuudessaan 31.12.2010 mennessä. Seurantaryhmän hyväksynnän jälkeen selvitysraportti viedään tammikuussa 2011 Helsingin ja Vantaan kaupunginvaltuustojen käsittelyyn. Seutuselvitys-tietoja www.helsinginseutu.fi.

SEUTUYHTEISTYÖTÄ KOSKEVAT SELVITYKSET

Lähde: Otto Lehtipuun alustus Kuuma-kuntien seminaarissa 10.11.2009

MITEN PÄÄKAUPUNKISEUTUA HALLITAAN

Lasse Männistö

Kirjoittaja on kauppatieteiden maisteri, Helsingin Kokoomuksen nuorin kaupunginvaltuutettu ja kaupunkisuunnittelulautakunnan jäsen. Työurallaan hän on toiminut yrittäjänä ja nykyään hän työskentelee markkinointi- ja viestintäpäällikkönä sosiaali- ja terveydenhuollon sektorilla. Helsingin kauppakorkeakoulussa vietettyjen opiskeluvuosien aikana hän toimi mm. Suomen ylioppilaskuntien liiton puheen-

johtajana vuonna 2007 sekä Helsingin kauppakorkeakoulun hallituksessa vuosina 2005–2008.

Pääkaupunkiseutu koostuu määritelmällisesti neljästä itsenäisestä kunnasta: Helsingistä, Espoosta, Vantaasta ja Kauniaisista. Pääkaupunkiseudun vallankäytön ytimen muodostavat näiden kuntien erilliset kunnalliset itsehallinnot, jotka on järjestetty kolmessa suuressa kaupungissa verraten samankaltaisesti. Tänä päivänä pääkaupunkiseudun hallinnassa on lisäksi oma roolinsa poikkikunnallisilla rakenteilla, kuten kuntien perustamilla yhteistyöelimillä sekä erityistarkoituksia varten perustetuilla yhtiöillä ja kuntayhtymillä. Kolmantena tasona pääkaupunkiseudun ohjaamiseen on alkanut vaikuttaa Suomen hallituksen metropolipolitiikka, jonka kautta pääkaupunkiseutuun on alettu kiinnittää erityishuomiota kansallisella päätöksentekotasolla.

Neljällä kunnalla neljä hallintoa

Kussakin pääkaupunkiseudun kunnassa ylintä päätöksentekovaltaa käyttää kaupunginvaltuusto, jonka alaisuudessa toimii kaupunginhallitus jaostoineen. Kaupungin organisaation johtajana toimii kussakin kunnassa kaupunginjohtaja.

Kaupunginjohtajan alaisuudessa toimii Helsingissä neljä apulaiskaupunginjohtajaa, Espoossa sekä Kauniaisissa keskushallinnosta erillään kolme toimialajohtajaa ja Vantaalla neljä apulaiskaupunginjohtajaa sekä kaksi toimialajohtajaa.

Espoossa ja Kauniaisissa toimialajohtajat johtavat sosiaali- ja terveystoimea, teknistä toimea sekä sivistys- ja ympäristötoimea, vaikkakin Kauniaisissa viimeksi mainittu kulkee yhdyskuntatoimen nimellä.

Vantaalla näillä samoilla sektoreilla toimivat poliittisesti valitut kolme apulaiskaupunginjohtajaa ja neljäs apulaiskaupunginjohtaja johtaa konsernihallintoa sekä kaupunkikonsernia. Lisäksi Vantaalla on apulaiskaupunginjohtajista erillään toimialajohtajat vapaa-ajalle ja asukaspalveluille sekä tilakeskukselle. Helsingissä kaupunginjohtajien sektoreiden perusjako on sama kuin Espoossa ja Kauniaisissa, kuitenkin sillä poikkeuksella, että tekninen toimi on jaettu kahdelle apulaiskaupunginjohtajalle: rakennus- ja ympäristötoimeen sekä kaupunkisuunnittelu- ja kiinteistötoimeen.

Merkittävin ero kaupunkien kunnallisissa itsehallinnoissa on se, että Helsingissä ja Vantaalla kaupunginjohtajan alaisuudessa työskentelevät poliittisesti nimitetyt neljä apulaiskaupunginjohtajaa, kun taas Espoossa ja Kauniaisissa toimialajohtajat toimivat vahvemmin erillään luottamusmiesorganisaatiosta ilman poliittista mandaattia. Tässä suhteessa Espoossa ja Kauniaisissa luottamusmiesorganisaatiosta irrallaan oleva valta ulottuu ylemmäs kaupungin organisaatiossa kuin Helsingissä tai Vantaalla.

Merkille pantavaa on myös se, että kaikkien kaupunkien organisaatiot noudattelevat samaa peruslinjaa erotellen sosiaali- ja terveystoimen, sivistystoimen ja teknisen toimen – vaikkakin usein eri nimillä – erillisiksi kokonaisuuksiksi, joilla on erillinen organisaatio ja erillinen johto. Vahvoihin erillisiin pystylinjoihin ja niiden itsenäisiin johtajiin perustuvassa organisaatiossa haasteena ovat usein organisaatiolinjat ylittävän yhteistyön aikaansaaminen ja kyky sisällyttää johtamiskäytäntöihin sektorirajat ylittävä kokonaisnäkökulma.

Kaikkein olennaisinta pääkaupunkiseudun kannalta on kuitenkin se, että asukkaan näkökulmasta yhtenä työssäkäynti- ja palvelualueena näyttäytyvän pääkaupunkiseudun hallinnan perusrakenteena on neljän erillisen kunnan oma itsehallinto. Näistä jokainen tekee päätöksiä hallinnollisesti erillään toisistaan. Yhteistyö eteneekin seudun asukkaan silmin katsottuna usein käsittämättömän hitaasti, silloin kun etenemisestä voidaan ylipäätään puhua, ja vaatii poikkeuksetta paljon hallinnollista työtä kussakin kunnassa erikseen.

Poikkikunnallisena hallintomallina hämähäkinseitti

Pääkaupunkiseudun kuntarajat ja kunnallinen itsehallinto johtavat kuntien keskinäiseen kilpailuun ja yksittäisten kuntien omaa nappaa tuijottavaan päätöksentekoon silloin, kun poikkikunnallisen yhteistyön rakenteiden pohjalta ei saavuteta konsensusta. Näin käy yhä

valitettavan usein. Pääkaupunkiseudun yhteistyö on kuitenkin 2000-luvulla selvästi syventynyt aikaisempaan verrattuna.

Tärkein poliittisen yhteistyön elin on vuonna 2004 ensimmäistä kertaa kokoontunut pääkaupunkiseudun neuvottelukunta, jonka toiminta perustuu Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupunginvaltuustojen hyväksymään pääkaupunkiseudun kaupunkien yhteistyösopimukseen. Pääkaupunkiseudun neuvottelukunnan lisäksi poliittista ohjausta ja koordinoitua toteuttaa pk-seudun koordinaatioryhmä, jonka tarkoituksena on ohjata ja seurata yhteistyön toteutumista. Poliittisen yhteistyön elimet eivät kuitenkaan tee päätöksiä yli kunnallisen itsehallinnon tai itsenäisten kuntayhtymien.

Poliittisen yhteistyön lisäksi pääkaupunkiseudun kunnat, ja ajoittain laajempikin joukko Helsingin seudun kuntia, ovat päättäneet organisoida tiettyjä toimintoja ylikunnallisesti kuntayhtymiin ja yhtiöihin. Esimerkkeinä tällaisista voidaan mainita pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta YTV, Helsingin seudun liikennekuntayhtymä HSL, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS) sekä Uudenmaan liitto. Viimeksi mainittu vaikuttaa pääkaupunkiseudun kehitykseen paitsi maakunnallisena edunvalvojana, myös erityisesti poikkikunnallisen kaavoituksen saralla. Esimerkkinä yrityspuolen ylikunnallisesta yhteistyöstä mainittakoon Culminatum Innovation Oy, jonka tehtävänä ovat tiettyjen osaamisalojen kehitysohjelmat sekä alueelliset innovaatioympäristön kehityshankkeet. Mainittujen tahojen lisäksi pääkaupunkiseudun kunnat ovat perustaneet useita muita poikkikunnallisia kuntayhtymiä ja yhtiöitä toteuttamaan tiettyä tarkoitusta yli kuntarajojen.

Pääkaupunkiseudun poikkikunnallinen yhteistyö perustuu kaikkien kuntien valtuustojen erillisiin päätöksiin yhteistyöstä. Tämän johdosta poikkikunnallisilla päätöksentekoeleimillä on harvoin todellista valtaa yli pääkaupunkiseudun kuntien valtuustojen. Toisaalta erillisiin kuntayhtymiin ja yhtiöihin perustuvaa yhteistyötä on syytetty myös demokratiavajeesta päätöksenteon läpinäkyvyyden heikentyessä ja osan päätöksistä kadotessa kauas kunnallisen itsehallinnon piiristä. Poikkikunnallisten päätöksentekoelementtien valtasuhteet eivät välttämättä noudattele suoraan kuntavaalien tulosta.

Käytännössä pääkaupunkiseudun erimuotoiset ja -tasoiset poikkikunnallisen yhteistyön tahot muodostavat ulkopuolelta tarkasteltuna valtavalta hämähäkinseitiltä vaikuttavan kokonaisuuden. Tämän seitin sisäiset vuorovaikutussuhteet, päätöksenteko ja valtarakenteet ovat

yksittäisen kunnan valtuutetulle saatikka sitten pääkaupunkiseudun asukkaalle varsin kaukana selkeästä. Lisäksi jokaiseen verkon risteyskohtaan perustettu erillinen kuntayhtymä, yhtiö tai yhteistyöelin pitää usein yllä omaa hallintoaan ja päätöksentekokoneistoaan, vaikka merkittävin todellinen valta on yhä erillisten kuntien valtuustoilla.

Pääkaupunkiseudun hallinnan verkko ei vaikuta hallinnoltaan tehokkaalta, kokonaisuutena yhteen valittuun suuntaan ohjautuvalta tai virtaviivaiseen ja joustavaan päätöksentekoon pystyvältä. Päinvastoin verkkomme on hidas ja jäykkä sekä sisäisesti valitettavan usein ristivetoinen yhden osan vetäessä yhteen suuntaan ja toisen toiseen, joskus vieläpä tahojen toisistaan tietämättä.

Tulevaisuuden kannalta merkittävää on se, onko pääkaupunkiseudun kunnilla valmiuksia luoda kyllin vahvoja rakenteita ylikunnalliselle yhteistyölle tai tehdä muita ratkaisuja, jotka johtaisivat alueen johtamiseen sen kokonaisuuden huomioiden, nykyistä selkeämpään päätöksentekoon, hallinnon tehostumiseen sekä ennen kaikkea asukkaille parempiin ja saavutettavampiin palveluihin.

Helsinki ja Vantaa ovat päättäneet selvittää kuntaliitoksen hyödyt ja haitat. Pääkaupunkiseudun kuntarajoja rikkomalla päästäisiin helpommin kokonaisuuden huomioon ottavaan päätöksentekoon ja samalla vältettäisiin uusien kerroksien rakentamista hallintoon. Vaikka suunta on oikea, poliittisesti tie näyttää haastavalta.

Näemmekö valtion väliintulon?

Istuvan hallituksen hallitusohjelman tuloksena käynnistyneen metropolipolitiikan tavoitteena on ratkaista pääkaupunkiseudun maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmia, edistää elinkeinopolitiikan ja kansainvälistymisen toteutusta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Tämän politiikan tausta-ajatuksena on pääkaupunkiseudun kansallisesti merkittävä rooli Suomen talouden ja hyvinvoinnin veturina.

Valtakunnallinen metropolipolitiikka on johtanut esimerkiksi valtion ja Helsingin seudun kuntien välisen aiesopimuksen laatimiseen riittävän asunto- ja tonttitarjonnan turvaamisesta sekä metropolialueen kilpailukykystrategian valmisteluun. Konkreettisia muutoksia tai kouriintuntuvia tuloksia on saavutettu vielä varsin vähän, mutta tulevaisuudessa kansallisen tason metropolipolitiikan roolin pääkaupunkiseudun ohjaajana voidaan ennustaa kasvavan.

Metropolipolitiikan osalta on merkittävää, miten sen toteutus vaikuttaa pääkaupunkiseudun kuntien omaan päätöksentekoon ja yh-

teistyön tiivistymiseen. Toisaalta olennaista on myös se, tehdäänkö joitain ratkaisuja lainsäädäntöteitse, jos kuntien omatoiminen yhteistyö ei etene tai tuota toivottuja tuloksia. Seuraavan hallituksen ohjelmassa määritellään toivottavasti se, missä määrin pääkaupunkiseudun kunnille tarjotaan valtion toimesta porkkanoita ja missä määrin keppiä yhteistyön ajoittain kuoppaisella tiellä.

TUULIA MAAILMAN METROPOLEISTA – MITEN METROPOLEJA HALLITAAN?

Paula Kylä-Harakka

Kirjoittaja työskentelee Helsingin Kokoomuksen kunnallissihteerinä. Työssään kirjoittaja osallistuu kokoomuslaisen kunnallispolitiikan valmisteluun Helsingissä. Koulutukseltaan hän on valtiotieteiden maisteri ja filosofian maisteri.

Suomalaista järjestelmää leimaa vahva kunnallinen itsehallinto ja kuntarajat luovat haasteen pääkaupunkiseudun kokonaisvaltaiselle kehittämiselle. Miten kuntarajojen luomat esteet voitaisiin ylittää, kuntien yhdistämisen, uuden seutuhallinnon portaan luomisen, vapaaehtoisen yhteistyön avulla vai jotenkin muuten?

Lyhyt katsaus muutamaan eurooppalaiseen metropoliin – Lontoon, Brysseliin, Berliiniin, Amsterdamiin, Tukholmaan ja Kööpenhaminaan – osoittaa sen, että erilaisia malleja variaatioineen on tarjolla lukuisia. Näiden muutamien esimerkkien perusteella voisi sanoa, että monet kaupungit ovat pyrkineet muokkaamaan hallintorakenteitaan siten, että ne vastaavat paremmin kehittyvien metropolien rajoja. Näin koko metropolialuetta koskevia asioita pystytään käsittelemään kokonaisvaltaisesti. Tulisiko näin tehdä Suomessakin?

Lontoo: Kaupungin kaksitasoinen paikallishallinto

Lontoolla on kaksitasoinen paikallishallinto: ensimmäisellä tasolla ovat Lontoon City ja 32 muuta kaupunginosaa, toisella on Suur-Lontoon aluehallintoviranomainen. Näiden välillä on selvä työnjako.

Lontoon kaupunginosat vastaavat monista kaupunkilaisten päivittäin tarvitsemista palveluista, kuten opetuksesta ja sosiaalipalveluista. Ne omistavat ja ylläpitävät asuntoja, vastaavat kirjastojen toiminnasta ja jätehuollosta sekä myöntävät lupia. Kaupunkipiirien ylimpiä päätöksentekoaikavälisiä ovat vaaleilla valitut valtuustot. Kaupunginosissa on myös pormestari tai johtohahmo ja kaupunginhallitus. Paikallishallinto on suhteellisen raskaan tuntuinen: pelkästään kaupunginosien valtuustoissa istuu yhteensä 1861 valtuutettua.

Suur-Lontoon yleishallintoviranomainen vastaa esimerkiksi liikenteestä, strategisesta maankäytön suunnittelusta, ympäristöstä, poliisitoimesta ja palotoimesta. Aluehallintoviranomaista johtaa vaaleilla valittu pormestari yhdessä 25-jäsenisen vaaleilla valitun valtuuston kanssa. Hallintoviranomaisen käytännön työstä vastaavat suuressa määrin neljä organisaatiota: Lontoon liikenne, kehitysvirasto, poliisi sekä palo- ja pelastuslaitos.

Suur-Lontoon hallintoalueen rajat eivät käy täysin yksiin sen metro-poli- tai megapolialueen kanssa, jonka Lontoon seutu nykyään muodostaa lähialueidensa kanssa. Tämä laajempi alue ei muodosta mitään hallinnollista kokonaisuutta.

Lontoo on oikeastaan yhteenliittymä vanhoja kaupunkeja, kyliä ja muiden maantieteellisten alueiden osia, jotka ovat kasvaneet ja liitetty yhteen aikojen saatossa. Nykyiset kaupunginosat ja aluehallintoviranomaisen edeltäjä perustettiin vuonna 1965 Viktorian ajan rakenteiden tilalle. Nykyinen Suur-Lontoon hallintoviranomainen muodostettiin vasta 2000. Samalla toteutettiin voimassa oleva vallanjako kaupunkipiirien ja aluehallintoviranomaisen välillä.

Bryssel:

Alue ja kaupunki

Bryssel on toinen esimerkki pääkaupunkialueesta, jolla on kaksiportainen hallinto, tosin tasot muodostavat alue ja kunta. Brysselillä on oma kunnallishallintonsa. Kaupunki kuuluu myös laajempaa hallinnolliseen alueeseen, Brysselin pääkaupunkialueeseen, yhdessä 18 muun kunnan kanssa. Kunnallishallinto on alisteista alueen hallinnolle.

Brysselin pääkaupunkialue on yksi Belgian kolmesta hallinnollisesta alueesta. Se on ollut toimiva alue vuodesta 1989 alkaen. Alueella on oma talous ja sillä on valtaa muun muassa energiaa, ympäristöä, maankäytön suunnittelua, asuntopolitiikkaa ja liikennettä koskeissa kysymyksissä. Pääkaupunkialue vastaa myös alueen palo- ja pelastustoimesta, taksiluvista ja jätehuollosta. Sen elimet ovat suorilla vaaleilla valittu alueparlamentti ja aluehallitus. Ranskankielisten ja flaamien kieliyhteisöt käyttävät alueella valtaa yhteisöllisissä asioissa, eli esimerkiksi kieltä, kulttuuria ja opetusta koskevilla kysymyksillä. Kieliyhteisöjen vallankäyttöä varten on perustettu kolme erillistä elintä. Vaikka Brysselin pääkaupunkialue kattaakin keskeisimmän osan metropolialueesta, eivät senkään hallinnolliset rajat sulje sisäänsä metropolialuetta kaikkein laajimmassa merkityksessä, vaan ulkopuolelle jää

koko joukko asukkaita ja pääkaupunkiseudun kanssa vuorovaikutuksessa olevia lähikuntia muilta alueilta.

Brysselin kaupunki on yksi Brysselin pääkaupunkialueen 19 kunnasta. Kunnalla on laajasti autonomista valtaa asioissa, jotka kuuluvat sen toimivaltaan, tosin silloinkin ylempien hallinnontasojen valvonnassa. Belgiassa alueet rahoittavat ja valvovat kuntien toimintaa. Kuntien vastuulla ovat muun muassa paikallinen asuminen ja koulu- tus. Niiden on myös huolehdittava poliisitoimesta ja järjestettävä sosiaalipalveluita. Ylintä päätösvaltaa kaupungissa käyttää valtuusto. Kaupungissa on myös kaupunginhallitus ja pormestari.

Berliini: Vastustusta kohdannut liitosyritys

Berliini on kaupunkiosavaltio. Osavaltion lisäksi hallinnollista valtaa on Berliinin 12 kaupunginosalla. Kaupunkiosavaltion rajat ylittävän metropolialueen yhteistyön tiivistäminen Brandenburgin osavaltion kanssa virallisia teitä pitkin on kohdannut vastustusta. Epävirallista, vapaaehtoisuuteen perustuvaa yhteistyötä on viety eteenpäin.

Berliinistä tuli Saksojen yhdistymisen myötä kaupunkiosavaltio. Liittovaltio puuttuu osavaltion paikalliseen kehitykseen esimerkiksi kansallisen lainsäädännön ja taloudellisen tuen välityksellä, mutta paikallisella osavaltiohallinnolla on suhteellisen laajat oikeudet päättää omista asioistaan. Berliinin ylin päätöksentekoeelin on osavaltio- parlamentti. Berliinissä on myös pormestari ja osavaltiohallitus.

Kaupunki on jaettu hallinnollisiin kaupunginosiin tai osa-alueisiin, joita on vuoden 2001 alussa tapahtuneen uudistuksen jälkeen 12. Osa-alueet saavat osavaltion budjetista rahaa, joiden turvin niiden on huolehdittava velvollisuuksistaan hallinnollisina yksikköinä. Ne voivat asettaa omia prioriteettejaan rahankäytölle, mutta niiden toiminta tapahtuu Berliinin aluehallituksen alaisuudessa. Niillä on omat paikallisvaaleissa valitut parlamenttinsa, osa-aluehallituksensa ja pormestarinsa.

Berliiniä ympäröi Brandenburgin osavaltio. Yhdessä nämä läheisessä yhteydessä toisiinsa olevat alueet muodostavat metropolialueen. Hallinnollinen raja kuitenkin erottaa ydinkaupungin ja lähialueet toisistaan. Vuonna 1995 osavaltioiden hallitukset esittivät osavaltioiden yhdistämistä. Seuraavana vuonna pidetyssä kansanäänestyksessä yhdistyminen kuitenkin hylättiin. Suurin osa liitosta vastustaneita oli Itä-Berliinistä ja Brandenburgista. Monet Brandenburgissa pelkäsivät esimerkiksi sitä, että Brandenburgin intressit joutuisivat liitoksen jäl-

keen alisteisiksi Berliinin intresseille. Vaikka liitos epäonnistui, jäljelle jäivät motiivit yhteistyölle. Vuonna 1996 perustettiin ensimmäinen osavaltioiden välinen yhteistyöelin. Varsinaista alueliitosta epäviralliseksi yhteistyötä on sittemmin viety eteenpäin. Osavaltiot haluavat vahvistaa yhteistyötään esimerkiksi terveydenhoidossa ja opetuksessa. Yksi yhteistyöprojekteista on ollut Berliinin-Brandenburgin lentokentän rakentaminen.

Amsterdam: Alueellista yhteistyötä ohi provinssin

Amsterdammassa hallinnosta vastaavat kunta ja seitsemän kaupunginosaa. Ylemmän hallinnontason muodostaa Pohjois-Hollannin provinssi, joka ei tosin käy yksiin metropolialueen rajojen kanssa. Amsterdam on ollut mukana vapaaehtoisuuteen perustuvassa yhteistyössä Amsterdamin metropolialueen muiden provinssien ja kuntien kanssa.

Provinssin, joka siis tässä tapauksessa ei vastaa metropolialuetta, vastuulla ovat asiat, joilla on alueellista merkitystä. Provinssijaohjattavat vaaleilla valitut valtuustot ja hallitukset. Maakuntahallitukseen johdossa on hallituksen nimeämä kuningattaren komissaari.

Kunnilla on toimeenpaneva rooli: ne toimeenpanevat valtakunnan tai provinssin politiikkaa. Ne voivat myös ottaa toimivaltaansa asioita, kunhan ne toimivat kansallisten politiikkalinjausten ja perustuslain puitteissa. Kunnat käyttävät usein valtaa sellaisissa asioissa, kuten maankäytön suunnittelu, kaupunkisuunnittelu, liikenne, työllisyys, hyvinvointi, ympäristöasiat ja opetukseen liittyvät asiat. Ne saavat suurimman osan rahoituksestaan kansalliselta hallitukselta. Kunnat voivat myös kantaa joitakin omia veroja, kuten kiinteistöveroa ja koiraveroa. Kunnassa ylintä päätöksentekovaltaa käyttää vaaleilla valittu valtuusto. Kunnassa on myös kunnanhallitus ja pormestari.

Amsterdam on edelleen jaettu kaupunginosiin, jotka vastaavat monista ennen kaupungin kontolle kuuluneista tehtävistä, kuten teiden kunnossapidosta, katujen siisteydestä, leikkikenttien kunnossapidosta ja hautausmaiden ylläpidosta. Jaon tavoitteena on ollut tehokkaampi ja vaikuttavampi päätöksenteko sekä kansalaisten osallistumismahdollisuuksien parantaminen. Maaliskuun alusta 2010 alkaen kaupunginosa on seitsemän. Niissä on asukkaiden vaaleilla valitsemat kaupunginosavaltuustot, kaupunginosa puheenjohtaja ja omat kaupunginosahallintonsa.

Amsterdamin kaupungilla on ollut epävirallista yhteistyötä metropolialueen provinssien ja kuntien kanssa. Metropolialueen konsultoi-

vissa hallintoelimitissä, kuten koordinaatiokomiteassa, on edustus 27 alueen kunnasta sekä Pohjois-Hollannin ja Flevolandin provinseista. Metropolialueen toimijat pyrkivät sopimaan muun muassa asuinrakentamiseen, työllisyyteen ja infrastruktuuriin liittyvistä kysymyksistä ja parantamaan metropolialueen kilpailukykyä.

Tukholma: Vapaaehtoista yhteistyötä yli läänin- ja kunnanrajojen

Ruotsissa pääkaupungin hallinnosta vastaa itsenäinen Tukholman kunta, joka kuuluu 25 muun kunnan kanssa Tukholman lääniin. Lääni kattaa Suur-Tukholman alueen, mutta siltikin vain osan laajemmasta Tukholman metropolialueesta. Tukholma ja neljä muuta lääniä ovatkin viritelleet laajempaa, epävirallista seudun yhteistyötä.

Ruotsissa kunnat ja läänit tuottavat suuren osuuden julkisista palveluista. Niiden autonomia on suuri ja niillä on oikeus kantaa veroja. Lääneissä on suorilla vaaleilla valitut maakäräjät. Hallinnosta läänitasolla vastaavat lääninhallitukset. Maakäräjien tärkein tehtävä on terveydenhuolto- ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen. Niiden tehtävänä on myös esimerkiksi alueellinen kehittäminen. Maakäräjät vastaavat myös Tukholman seudun joukkoliikenteen järjestämisestä. Maakäräjien toiminta rahoitetaan valtion avustuksilla, maakäräjäveroilla ja maksuilla.

Kunnat ovat vastuussa kunnan asukkaisiin ja heidän välittömään ympäristöönsä liittyvistä asioista, kuten opetuksesta, lasten päivähoidon järjestämisestä, vanhusten ja vammaisten hoidosta, maankäytön suunnittelusta ja jätehuollosta. Niiden toiminta rahoitetaan valtionavustuksilla, kunnallisveroilla ja maksuilla. Tukholman ylin päätöksentekuelin on vaaleilla valittu valtuusto. Kaupungissa on myös kaupunginhallitus ja kunnanneuvoksia. Joskus rahatoimen kunnanneuvoksesta käytetään nimitystä pormestari.

Tukholman kaupunginvaltuusto on jakanut kaupungin kaupunginosiin lisätäkseen paikallishallinnon tehokkuutta. Se on antanut kaupunginosien vastuulle osia kunnan toimivaltaan kuuluvista tehtävistä. Kaupunginosat vastaavat muun muassa esikouluista, kouluista, vanhusten hoidosta, pakolaisten vastaanotosta ja puistoista. Kaupunginosilla on omat kaupunginosavaltuustonsa ja kaupunginosahallintonsa. Kaupunginvaltuusto asettaa kaupunginosavaltuustojen budjettitavoitteet, tavoitteet ja vastuut sekä nimittää kaupunginosavaltuustojen valtuutetut.

Ruotsin moniportainen hallintomalli edellyttää suurta joukkoa luottamushenkilöitä: Ruotsin kunnissa on yhteensä noin 46 000 poliittista tehtävää ja maakäräjäkunnissa ja alueilla noin 3 500 tehtävää. Suurimpien kaupunkien kaupunginosien luottamustehtävät tulevat tähän päälle.

Tukholman seudun metropolialueen yhteistyö yli kunta- ja läänirajojen käynnistyi vuonna 1995. Yhteistyössä on mukana neljä läänää – Tukholma, Sörmland, Västmanland ja Uppsala. Metropolialueen yhteistyö on luonteeltaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa ja yhteistyötä tukeva organisaatio auttaa yhteistyötahoja esimerkiksi siten, että se levittää tietoa EU-asioista, joilla on merkitystä koko Tukholman seudulle.

Kööpenhamina: Metropolialueen yhteistyötä yli rajojen

Kööpenhamina on myös esimerkki metropolialueesta, jolla on kaksitasoinen hallinto. Toisella tasolla on Kööpenhaminan kaupungin hallinto ja toisella pääkaupunkiseudun alueen, Hovedstaden, hallinto. Pääkaupunkiseudun alueeseen kuuluu Kööpenhaminan ohella 28 muuta kuntaa. Kööpenhamina kuuluu myös laajempaan Øresundin metropolialueeseen.

Kunnan tehtävänä on muun muassa lasten päivähoidon, peruskoulujen ja vanhustenhoidon järjestäminen sekä kulttuuriin, ympäristöön, luonnonsuojeluun ja tietöön liittyvät asiat. Myös kaavoitus ja maankäytön suunnittelu kuuluvat kunnille. Kunnilla on oikeus kantaa veroja toimintansa rahoittamiseksi. Ylin päättävä elin on vaaleilla valittava valtuusto. Talousvaliokunnalla, joka on yksi seitsemästä kaupungin valiokunnasta, on kaupunginhallituksen kaltainen asema. Talousvaliokuntaa johtaa pormestari.

Alueiden vastuulla on puolestaan terveystalveluiden järjestäminen, julkinen liikenne ja aluekehitys. Alueilla ei ole valtaa kantaa veroja. Niitä johtavat vaaleilla valittavat alueneuvostot.

Kööpenhamina kuuluu myös laajempaan Øresundin metropolialueeseen, joka kattaa Kööpenhaminan metropolialueen, saaria Tanskan puolella ja Skånen alueen Ruotsin eteläosissa. Ruotsin ja Tanskan välillä on tällä alueella paljon työmatkaliikennettä ja taloudellista toimintaa. Valtiot yhdistää toisiinsa Øresundin silta. Vuoden 1993 jälkeen paikalliset, alueelliset ja kansalliset tahot ovat tehneet yhteistyötä alueellisessa poliittisessa foorumissa nimeltään Øresund Committee. Yhteistyöstä huolimatta metropolialueen yhteistyö ei ole ollut täysin ongelmatonta. Esimerkiksi työmatkaliikenne suuntautuu pääasiassa

toiseen suuntaan, Ruotsista Tanskan puolelle, ja Skånen kunnat joutuvat huolehtimaan muun muassa lisääntyneiden päivähoitopalveluiden tarjoamisesta, ilman että ne saisivat osansa verotuloista, sillä työntekijöitä verotetaan työskentelymaassa. Lisäksi esimerkiksi paikallisten veroviranomaisten on vaikea implementoida monimutkaisia säännöksiä, jotka liittyvät rajat ylittävään verotukseen.

Jokainen metropoli on tapaus erikseen

Eurooppalaisten metropoliin lyhyt tarkastelu osoittaa, että hallinnollisia malleja on useita ja että hallinnollisten alueiden rajat eivät käy aina yksiin metropolin rajojen kanssa.

Muutamissa eurooppalaisissa metropoleissa hallinnollisia rajoja ja rakenteita on muutettu aikojen saatossa siten, että ne vastaisivat paremmin metropolin rajoja. Esimerkiksi Suur-Lontoon aluehallintoviranomaisen hallinnassa on joukko yhteen kasvaneita ja sulautettuja entisiä kyliä, kaupunginosia ja alueita, kaikki nykyään Lontoon kaupunginosia. Aluehallintoviranomainen voi käsitellä kokonaisuutena koko Suur-Lontoota koskevia kysymyksiä, kuten liikennettä.

Joissakin eurooppalaisissa maissa kunnallisen tason yläpuolella toimii aluehallinto, joka kattaa ainakin suuren osa metropolialueesta. Esimerkiksi Brysselissä metropolialueen hallintoa helpottanee osaltaan se, että Brysselin kunnan yläpuolella on Brysselin pääkaupunkiseudun hallinnollinen alue, joka voi käsitellä paitsi Brysseliä, niin myös muita tämän seudun kuntia koskevia yhteisiä asioita. Samankaltainen tilanne on Kööpenhaminassa, jossa alue- ja kuntauudistuksen jälkeen pääkaupunkiseudun alue on suhteessa pääkaupunkiin seuraava hallinnollinen porras.

Berliinin seudulla on koettu, että hallinnolliset rajat ovat kaukana todellisen metropolin rajoista. Berliinin kaupunkiosavaltio onkin pyrkinyt liitokseen Brandenburgin osavaltion kanssa, mutta liitoksen epäonnistuessa se on joutunut tyytymään epäviralliseen yhteistyöhön ja yhteistyöelimiin. Myöskään Alankomaissa provinssin, kaupunkien ja metropolin rajat eivät ole vastanneet toisiaan. Alueella on syntynyt epävirallista yhteistyötä yli provinssi- ja kuntarajojen. Samaten Tukholman seudulla on syntynyt vapaaehtoista yhteistyötä metropolialueen neljän hallinnollisen läänin ja niiden kuntien kesken. Aina se, mikä katsotaan metropolialueeksi, ei noudattele edes valtiollisia rajoja: Kööpenhaminassa epävirallista yhteistyötä on syntynyt yli valtiollisten rajojen yhdessä ruotsalaisen Skånen alueen kanssa.

ITÄMEREN PIIKKIKAMPELA

Ari-Matti Auvinen

Kirjoittaja vetää helsinkiläistä oppimisen ja osaamisen palveluyritystä HCI Productions Oy:tä sen senioripartnerina. Auvinen työskentelee myös osa-aikaisena tutkijana Aalto-yliopiston TKK:lla. Hän työskenteli kokoomusyhteisössä 1970- ja 1980-luvuilla ja toimi mm. Porvarillisen Varhaisnuorisoliiton ja Kokoomuksen Opiskelijaliitto Tuhatkunnan pääsihteerinä. Kokoomuksen ohjelmatyöhön hän

osallistui vahvasti ohjelmatoimikunnan ja sen työvaliokunnan jäsenenä suurimman osan 1980-lukua. Ari-Matti Auvinen on koulutukseltaan FK, MBA.

Onko maailma litteä vai piikikäs? Amerikkalainen toimittaja Thomas L. Friedman väittää kirjassaan *The World is Flat*, että maailma on litistynyt ja välimatkat ovat menettäneet merkityksensä. Uusi tieto- ja viestintäteknikka vapauttaa palvelutyön ja etenkin luovan työn paikan rajoitteista. Mutta maailmahan on piikikäs, väittää amerikkalainen kaupunkitutkija Richard Florida tuoreessa kirjassaan *Who's Your City*. Maailmantalouden uuden moottorin – luovan työn – keskittyminen on entistäkin vahvempaa muutamille osaamista ja luovuutta tukeville kaupunkiseuduille. Onko maailma litteä vai piikikäs?

Maailman litistyminen

Thomas L. Friedmanin vuonna 2005 julkaisemassa *The World Is Flat* -kirjassa (ilmestynyt suomeksi 2007 nimellä *Litteä maailma – 2000-luvun lyhyt historia*) kerrotaan värikkäästi ja ansiokkaasti, kuinka maailma on jatkuvasti pienenemässä ja välimatkat menettävät merkityksensä etenkin sellaisissa ammateissa, jotka ajattelimme aikaisemmin lähellä toteutettaviksi. Friedman kertoo innostuneesti, kuinka tietokoneyritysten help deskit toimivat Intiassa monessa vuorossa (lähinnä läntisen maailman asiakkaiden aikataulujen mukaan) ja kuinka monien englanninkielisten maiden matkatoimistojen asiakaspalvelijat ovat kokonaan toisessa maassa ja kokonaan toisilla aikavyöhykkeillä. Sellaisetkin palvelut, joiden uskomme olevan aivan kulman takana, sijaitsevatkin aivan muualla. Kuuluisimpia lienee

esimerkki McDonald's-hampurilaisketjun autokaistojen tilauksista, jotka USAssa otetaan vastaan aivan toisessa osavaltiossa, jossa työntekijät sitten naputtevat tilaukset eri autokaistojen palvelupisteisiin – kustannussyistä tämäkin työ siirretään kohta Intiaan, koska nopeiden laajakaistayhteyksien aikaan on samantekevää oletko samassa ravintolassa vai toisella puolella maapalloa.

Mutta Friedman ei pelkästään kuvaa tavanomaista palvelutyötä – paikka on menettämässä merkitystään myös korkeampaa lisäarvoa tuottavissa töissä. Esimerkiksi pörssianalyytikon numeronmurskaustyötä ja teknillisiä analyysijä ei tarvitse tehdä kalliissa New York City Wall Streetin, Lontoon Cityn tai Frankfurtin pankkikeskuksen tiloissa. Niitä voidaan erinomaisesti tehdä vaikkapa Bangalossa Intiassa tai Ankarassa Turkissa, jossa sekä palkkakulut että vuokratustannukset ovat murto-osa pankkimaailman keskuksien huikeista kuluksista.

Friedman on taitava ja osaava kirjoittaja, joka pystyy uskottavasti todistamaan, että – Marshall McLuhania mukaellen – maailma on muuttumassa kyläksi ja välimatkat ovat merkityksettömiä. Jo samana vuonna 2005 terävä kaupunkimaantieteen tutkija Richard Florida ryhtyi kuitenkin väittämään vastaan.

Maailman on piikikäs

Kun Friedman väitti maailman vain litistyvän, Florida todisti syksyllä 2005 *The Atlantic Monthly* -lehdessä julkaistussa artikkelissaan ”The World is Spiky”, että maailmassahan on jatkuvasti voimistunut keskittyminen ja etenkin luovan työn keskittyminen. Vuonna 2002 Florida julkaisi ajatuksia herättäneen kirjansa *The Rise of the Creative Class* (ilmestyi suomeksi vuonna 2005 nimellä *Luovan luokan esiinmarssi*). Florida kirjoitti näkemyksellisesti luovan luokan asemasta talousjärjestelmässä ja samalla myös paljon keskustelua herättäneestä ns. gay-indeksistä. Hänen väitteensä mukaan luoville alueille on luonteenomaista, että siellä väestöstä selkeästi suurempi osa on taiteilijoita, mutta luovilla alueilla asuu myös keskimääräistä enemmän gay-väestöä. Tähän Floridan mukaan on syynä luoville alueille ominainen vapaamielisyys ja suvaitsevaisuus, ja siksi myös taiteilijat ja gay-väestö viihtyvät näillä alueilla ja hakeutuvat sinne. Suuri gay-väestön osuus ei tee alueesta luovan työn aluetta, mutta luovaa työtä ruokkiva vapaamielisyys ja avoimuus tekevät näistä gay-väestölle mieluisia.

Florida jatkoi myös luovan luokan pohdintaa seuraavassa *The Flight of Creative Class* -kirjassaan vuonna 2005 (ilmestyi suomeksi vuonna 2006 nimellä *Luovan luokan pako*). Vuoden 2008 kirjassaan *Who's Your City?* hän väittää, että tärkein päätös yksilön elämässä ei ole, minkä opinahjon tai huippuyliopiston hän valitsee tai kenen kanssa päättää elää elämänsä, vaan se, missä hän päättää asua. Vaikka välimatkat ovatkin menettäneet merkitystään, lähiyhteisöt ja asuinpaikka eivät ole.

Jos Friedman käytti esimerkkeinä monia henkilökohtaisia kokemuksiaan, Florida kaivaa esille – ja yhdistelee luovasti – erilaisia olemassa olevia tilastoja ja faktoja. Hänen käyttämänsä avaruudesta otettuihin kuviin perustuva ”maailma yöllä” -kartta kertoo, missä osissa maailmaa on valaistusta (ja siis toimintaakin) öisin – käytännössä koko Afrikka ja suuret osat Venäjää, Latinalaista Amerikkaa ja Aasiaa ovat pimeinä. Toinen hänen käyttämänsä indikaattori on patenttien ja keksintöjen keskittyminen muutamille alueille. Näistä eri tekijöistä – valaistuksesta, keksinnöistä, taloudellisen toiminnan vilkkaudesta – muodostuu Floridan kolmiulotteisissa kartoissa piikkejä. Maailma onkin siis piikikäs, ei litteä.

Korridorit ja muut keskittymät

Floridan käyttämät piikikkäät kartat muodostavat taustan myös hänen väitteelleen, että aktiiviset, luovat, taloudellisesti menestyvät kaupunkiseudut eivät ainoastaan keskity ns. metropolialueiksi vaan laajemmiksi mega-alueiksi, joita voisi kutsua myös korridoreiksi tai yhtenäisiksi kaupunkialueväylyiksi. Näille alueille ovat ominaisia laajempi työssäkäyntialue, mutta myös kehittyneet nopeat sisäiset kulkuyhteydet ja yhtenäinen (valtiorajoista riippumaton) infrastruktuuri. Tunnettuja koridoreja ovat mm. Boston – New York – Washington -mega-alue tai Euroopassa esimerkiksi Amsterdam – Antwerpen – Brysseli -mega-alue.

Mega-alueen konsepti sinänsä ei ole uusi, koska tyypillisesti jo pitkään tietynlaiset alat ovat keskittyneet – hyvänä esimerkkinä Euroopassa vaikkapa Ruhrin raskaaseen teollisuuteen keskittynyt alue. Jos aikaisemmin taloudellisen keskittymän ytimenä olivat tuotannollisen toiminnan resurssit, nyt keskeisenä luovien alueiden magneetteina ja ankkureina ovat huippuyliopistot ja huippututkimuslaitokset. Ne keräävät ympärilleen myös uusia toimialoja ja uutta tuotannollista ja teollista toimintaa. Stanfordin yliopiston ympärille syntynyt

Kalifornian Piilaakso on tunnetuimpia esimerkkejä, mutta myös muualla huippuyliopistot ja -tutkimuslaitokset ovat luoneet täysin uusia edellytyksiä uudelle taloudelliselle toimeliaisuudelle. (Tästä ilmiöstä on esimerkiksi Antti Hautamäki kirjoittanut oivaltavasti raportissaan ”Innovaatioiden ekosysteemi ja Helsingin seutu. Maailmanluokan innovaatioekologian rakentamisen lähtökohtia”.)

Helsingin seudun kannalta Floridan käynnistämä keskustelu avaa uusia näköaloja. Voikin kysyä, olisiko Helsingin seudulle ominainen korridorit itä-länsi-suunnassa kulkeva Pietari – Helsinki – Turku vai olisiko se pohjois-etelä-suunnassa kulkeva Tampere – Helsinki – Tallinna – Riika (ja tunnelilla Helsingistä Baltiaan)?

Ei vallankumousta vaan jatkumoa

Vaikka Friedmanin ja Floridan kirjat ovatkin herättäneet keskustelua, eivät ne kuitenkaan ole vallankumouksellisia uusia avauksia. Kummallakin on selkeä velkansa jo vuosikymmeniä sitten tutkimuksiaan julkaisseille kirjoittajille, minkä he itse myös auliisti myöntävät.

Maailma on litteä -ajattelu on jatkumoa ”maailma on kylä” -ajatukselle, jonka puki tähän muotoonsa viestintätutkija Marshall McLuhan 1960-luvulla arvioidessaan viestimien – ennen kaikkea reaaliaikaisen television – vaikutusta maailmankuvaamme ja sen avartumiseen. Siinäkin tapauksessa viestintäteknologia oli edesauttamassa maailman litistymistä USAssa se tuntui etenkin Vietnamin sodan karuuden tuomista prime time -katseluaikana televisioruutuihin.

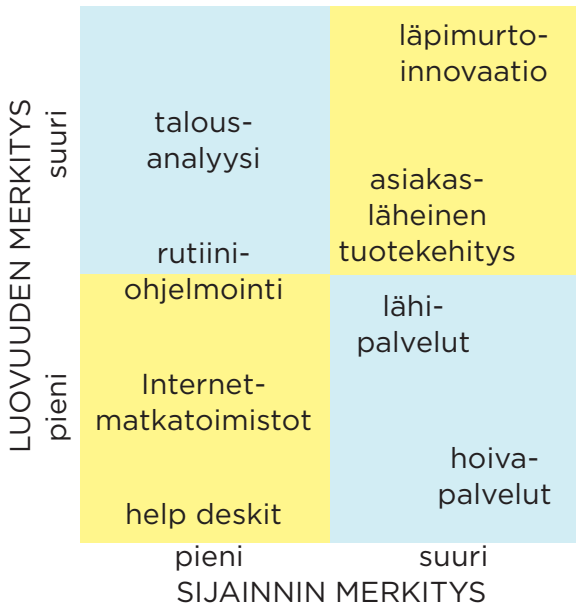
Kaupunkien taloudellisesta vaikutuksesta Floridalla on tietysti runsaastikin esikuvia, joista kirkkaimmaksi hän nostaa Jane Jacobsin 1960-luvulla tekemät tutkimukset kaupunkien taloudellisista vaikutuksista. Jacobsin lähtökohtana (etenkin kirjassaan *Economies of the Cities* vuodelta 1969) oli, että kaupungit ovat niitä koneistoja, jotka luovat vaurautta myös omien alueidensa ulkopuolelle ja ovat vaurauden generaattoreita.

Piikkikampelaa pyydystämässä

Ensituntumalta Friedman ja Florida tuntuvat vastakkaisilta – voiko litteä maailma ollakin piikkikäs? Olen oheisessa kuvassa (ja kaikkiaan sosiologian approbaturinsa lukeneet muistavat Allardt – Littusesta, että asiat pitää esittää nelikenttinä) tarkastellut kummankin perusväitteitä ja esittänyt ne yhtenä kuvana.

Kyllä – kyllä Friedman on oikeassa, että välimatkan merkitys on monissa ammateissa kadonnut (soittakaa vaikka Soneran tai Elisan helpdeskiin tai suuren Helsingissä sijaitsevan yrityksen vaihteeseen, niin puhutte henkilön kanssa Kuusamossa, Sotkamossa tai Kuopiossa). Tai ehkäpä koetatte selvittää Windows-käyttöjärjestelmänne kaatumista Intiaan. Totta on myöskin, että henkilökohtaiset palvelut, kuten hammaslääkärissä käynti tai kodin hoivapalvelut, ovat edelleen sidottu aikaan ja paikkaan.

Kyllä – kyllä Florida on oikeassa, että nimenomaan tutkimuksessa, tuotekehityksessä ja luovassa työssä on ratkaisevan tärkeää lukuisien samaa työtä tekevien yhteisö. Yksinäisten sankarikeskijöiden aika on entistä selkeämmin ohitse ja uudet tärkeät keksinnöt tehdään monitahoisena ryhmätyönä. Luovan luokan keskittyminen tietyille alueille on entistä vahvempaa, mutta kaikkien ammattien ei tarvitse silti näihin osaamisen keskusalueisiin keskittyä.

Uusi tieto- ja viestintäteknologia on luonut uudenlaisia mahdollisuuksia ajasta ja paikasta riippumattomaan työhön useilla aloilla, mutta se on myös luoville aloille kuuluvan monitahoisen yhteistyön edellytys. Luova elävä ympäristöä tarvitsee myös vahvan palveluinfrastruktuurin, mutta myös monipuolisissa, erilaisissa työtehtävissä ja rooleissa toimivia ihmisiä.

Voisiko Helsingin seutu olla piikkikampela eli yhdistää maailmanluokan innovatiivisuutta ja lähellä ihmistä olevia palveluita? Vaikka Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen mukaan Suomen rannikot ovat piikkikampelan esiintymisalueen ääri rajoilla, voisi se täällä hyvin hoidettuna silti menestyä.

Lähteet

Florida, Richard: The Rise of the Creative Class. Perseus 2002 (suomeksi: Luovan luokan esiinmarssi, Talentum 2005)

Florida, Richard: The Flight of the Creative Class. HarperCollins 2005 (suomeksi: Luovan luokan pako, Talentum 2006)

Florida, Richard: The World is Spiky. The Atlantic Monthly, October 2005

Florida, Richard: Who's Your City? Basic Books 2008

Friedman, Thomas L.: The World Is Flat. Farrar Straus Giroux 2005 (suomeksi: Litteä maailma - 2000-luvun lyhyt historia, Otava 2007)

Hautamäki, Antti: Innovaatioiden ekosysteemi ja Helsingin seutu. Maailmanluokan innovaatioekologian rakentamisen lähtökohtia. Helsingin kaupungin tietokeskus – Tutkimuskatsauksia 1 / 2007

Jacobs, Jane: The Economy of Cities. Vintage Books 1970 (alkuperäinen vuodelta 1969)

McLuhan, Marshall: Understanding Media: the Extensions of Man. McGraw Hill 1964 (suomeksi: Ihmisen uudet ulottuvuudet, WSOY 1968)

Piikkikampela – www-artikkeli (http://www.rktl.fi/kala/tietoa_kalalajeista/piikkikampela/ - luettu 15.12.2009)

TIETO LISÄÄ LOPULTA TUSKAA VÄHEMMÄN KUIN SEN PUUTTUMINEN

Jouni J. Särkijärvi

*Kirjoittaja on toiminut Espoon kaupungin-
valtuuston jäsenenä vuodesta 1973. Hän oli
kansanedustajana 1981 - 1993, josta ajas-
ta neljä vuotta myös Kansallisen Kokoomuk-
sen varapuheenjohtajana. Hän on ollut mm.
maakuntahallituksen jäsen sekä useissa YTV:n
luottamustehtävissä ja on nykyisin maakunta-
valtuuston jäsen. Koulutukseltaan hän on
arkkitehti.*

Tiedolla ja tosiasioilla on se hankala ominaisuus, että ne saattavat olla ristiriidassa poliittisten päämäärien kanssa. Kun kuitenkin joudumme toimimaan reaali maailmassa, on parempi muuttaa tällöin tavoitteita kuin ummistaa silmiä todellisuudelta.

Mikä sitten olisi relevanttia tietoa, joka vaikuttaa metropolialueen tulevaisuuteen siten, että se tulisi ottaa huomioon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa? Itse asiassa pitää myös kysyä, missä kohdin nykyisin jo olemassa olevaa tietoa ei vielä oteta huomioon. Poliitikot eivät seuraa tarkoin tieteellisiä julkaisuja, vaan niiden anti suodattuu hiljalleen lähinnä median kautta yleiseen tietoisuuteen ja päivän keskusteluun.

Metsät nähtävä puilta

Ensin on kuitenkin syytä hahmottaa pari keskeistä tekijää, joiden ympärillä keskustelu näyttää vellovan tuloksettomana.

Hallinnolliset kysymykset ovat ylikorostuneita, koska ne näyttävät yksinkertaisilta, ja yksinkertaiset ratkaisut taas sopivat politiikkaan ja mediaan paremmin kuin sofistikoituneet. Pitää kuitenkin ymmärtää, että ei koskaan ole olemassa mitään oikeata organisaatiota, vaan kaikissa on omat puutteensa ja useimmissa joitain vahvuuksia. Siksi organisaatioita muutettaessa pitää asettaa tavoitteet ja analysoida niiden toteutumista eri vaihtoehdoissa. Kaikkein vaarallisinta on väittää uudistusten olevan aina parannuksia ja niiden kriitikoiden vain syyllistyvän tavanomaiseen muutosvastarintaan, koska tällöin ei selviäkään heikkouksia päästä korjaamaan.

Demokratia ei myöskään ole muotoja vaan sisältöä. Pelkkä äänestysmahdollisuuksien lisääminen ei lisää kansanvaltaa; joskus se voi jopa heikentää sitä. Esimerkiksi jätteenkäsittelylaitosten ja päihteiden käyttäjien asuntoloiden sijoittaminen ei onnistuisi minnekään, jos lupaa kysyttäisiin aina naapurustolta, demokraattisesti. Enemmistövalta ei myöskään ole demokratiaa, koska ihmisten aseman ei tulisi riippua siitä, sattuvatko he olemaan osana jotain poliittista enemmistöä vai vähemmistöä. Ratkaisevaa tulisi olla, kuinka suuri suhteellinen kannatus heidän näkemyksillään on. Näin kunnallinen demokratiakin rakentuu: kaikki työskentelevät yhdessä eikä ole hallitusta ja oppositiota.

Ajatuskokeena voidaan aloittaa suuruuden ekonomian ihannemallista, jossa kaikki Suomen kunnat yhdistettäisiin valtakunnaksi, jota hallittaisiin kuten nykyisiäkin kuntia. Tästä kuitenkin seuraisi monia huononnuksia verrattuna nykyiseen hajautettuun kuntamalliin. Sitteen voitaisiin pienentää yksikköjä, arvioida niiden toimivuutta ja tarvittaessa pilkkoa eteenpäin. Jossain vaiheessa hajauttamisen edut jäävät haittoja pienemmiksi, mutta aivan varmasti se tilanne ei muistuta Suomen nykyistä kuntakarttaa.

Toinen tärkeä hahmotus koskee länsimaisen tieteenkäsitteiden soveltamista hallintoon ja tuotantoon. Tieteessä esitetään hypoteeseja todellisuudesta ja testataan niitä. Huonot kumoutuvat, sitä varmemmin, mitä kriittisempää ja avoimempaa tiede on.

Markkinatalous on kriittisen tieteenkäsitteiden sovellus. Tuottajat tekevät arvauksia siitä, mitä kuluttajat saattaisivat ostaa, ja miten säävutettäisiin mahdollisimman edulliset tuotantokustannukset. Heikoimmat ja kalleimmat tuotteet ja palvelut karsiutuvat pois. Kuluttaja pakottavat tuottajat keskinäiseen kilpailuun, josta hyötyy heidän ohellaan koko kansantalous, kun voimavaroja ei tuhlaata missään tarpeettomasti. Tämä on myös eräs suoran demokratian sovellus: ihmiset äänestävät päivittäin kulutusvalinnoillaan haluamansa tarjonnan suunnasta. Vähittäiskaupan osalta on lisäksi osoittautunut, että kysyttäessä mm. lähikaupoista, reilusta kaupasta, luomutuotteista ja laadun merkityksestä suhteessa hintaan ihmiset vastaavat toisin kuin miten itse toimivat: markkinatalous on nopea tapa saada rehellisiä vastauksia.

Julkisessa palvelutuotannossa on yhä kilpailulta suojattuja alueita. Niillä käytetään resursseja tehottomasti, eikä toiminnan tarvitse olla asiakaskeskeistä. Tämä luo muutosjännitteen: todennäköisesti jossain vaiheessa keksitään keino korjata tilanne. Esimerkiksi asiakkaiden harjoittamaa laatuvalvontaa voidaan lisätä jakamalla palvelusetelitä,

jotka antavat vapauden koulujen, päivähoitopaikkojen tai lääkärin valintaan. Haastavinta kustannustehokkuuden ja laadun ylläpito on niissä palveluissa ja toiminnoissa, joita luonteensa vuoksi ei pystytä ulkoistamaan tai kilpailuttamaan. Monopolissa piilee aina laiskuuden riski; esimerkiksi maan suurin sairaanhoitopiiri HUS ei ole joutunut tosissaan pyrkimään tehokkuuteen ja taloudellisuuteen, koska sille ei ole vaihtoehtoja. Mahdolliset suuruuden ekonomian edut ovat jääneet pienemmiksi kuin suuruuden haitat.

Toimivilla markkinoilla tuottajat seuraavat toisiaan ja omaksuvat nopeasti parhaat menettelytavat. Kunnallishallinnossa tämä on vielä alkuvaiheessa; laaditaan kyllä vertailuja palvelujen tuotantokustannuksista, mutta ei analysoida kylmäverisesti syitä yksikköjen välisiin eroihin eikä tehdä johtopäätöksiä oman toiminnan kehittämiseksi. Kunnat voisivat hyvinkin esimerkiksi hyödyntää vertailevaa mainontaa ja kehuskella sillä, kuinka hyviä ja tehokkaita ne ovat palvelujen tuottajina naapureihinsa verrattuina. Tämä tiukentaisi luottamushenkilöiden tilivelvollisuutta ja olisi siten kuntalaisten edun mukaista.

Kätkeyty nykytieto

Tieteen sosiologiassa tunnetaan vallitsevien paradigmojen muuttuvan hitaasti. Eli siis kun jokin aiempi käsitys osoittautuu virheelliseksi, ei ihmisten suhtautumistapa muutu kertaheitolla vaan vasta vähitellen. Tälläkin hetkellä on asiantuntijoilla relevanttia tietoa, joka ei kuitenkaan vielä ole siirtynyt osaksi yleistä tajuntaa. Näin tulee kuitenkin aikanaan tapahtumaan, joten myös tämän tiedon vaikutusta poliittiseen päätöksentekoon on syytä arvioida.

Luovuuden merkitys kasvaa, kun pyritään kehittämään korkean teknologian keksintöjä. Niiden hyöty käyttäjille ja kuluttajille koostuu yleensä useista tekijöistä. Asiakkaan kannalta jokin laite tai rakennus ei ole itsetarkoitus vaan väline, ja tuote täytyy suunnitella täyttämään asiakkaan varsinainen toive.

Sekä psyykinen että fyysinen ympäristö vaikuttavat luovuuteen. Työilmapiiriin kiinnitetään jo yleisesti huomiota, mutta kaupunki- ja talonsuunnittelussa käytetään usein luovuutta heikentäviä ratkaisuja. Sekä tieteen että taiteen historiasta tunnetaan paljon esimerkkejä ympäristöistä, joihin luovaa työtä tekevät ovat hakeutuneet. Suomessa näistä tärkein lienee Tuusulan rantatie. Luovaan työhön liittyy yleensä kulkemista kauniissa ja rauhallisessa luonnossa. Etenkin tiedemiehille näyttää aamukävely olleen ajatusten hedelmällistä järjestämistä.

– Olisi hyvin tärkeää, että etenkin yhdyskuntasuunnittelussa otettaisiin yhdeksi onnistumisen kriteeriksi luovien ympäristöjen tuottaminen ja tarjoaminen. Etenkin kun se on ristiriidassa nykyisen tiivistämisaajattelun kanssa.

Synergiassa on kyse informaation organisoimisesta. Helpoiten tämä tapahtuu yhden ihmisen korvien välissä. Haastavuus syntyy siitä, että eri asioita tietävien ihmisten osaaminen pitää yhdistellä. Parhaan lopputuloksen saavuttaminen edellyttää, että kukin ymmärtää toistensa tavoitteet ja toimintaperiaatteet ja pystyy soveltamaan näitä omalla osaamisalueellaan. Vain harva osaa pyytää sellaista tuotetta, jota ei ole olemassa; sen sijaan moni osaa tarjota sellaista, jos ymmärtää, mikä olisi ostajan hyödynnettävissä.

Synergian syntyminen edellyttää siten keskustelukontaktien muodostumista, monialaisuutta ja avoimia innovaatioympäristöjä. Näiden edellytykset luodaan osittain yhdyskuntasuunnittelussa, osittain organisaatioiden omassa toiminnassa. Pelkkä samaan paikkaan usuttaminen (kuten tiedelinjan bussiin tai yliopistovyöhykkeelle) ei siten ole riittävää, vaan tarvitaan ihmisten välille syntyviä yhteyksiä. ”Keskustelutori tai -basaari” ehkä kuvaisi sitä avoimuutta ja rentoutta, johon pitäisi päästä.

Elinympäristön terveellisyyttä arvioidaan tavallisesti vain häiriöiden ja riskien osalta. Lisäksi liialliseksi tiedetty melu hyväksytään, eikä kielletä asumista sen piirissä.

Päivittäisellä ympäristöllämme on kuitenkin myös psyykkinen ulottuvuus: se joko vahvistaa tai heikentää terveydellisiä voimavarojamme, niitä joita kerromme aina mökkeillessämme vahvistaneemme. Haitallisimpia ovat liikennepainotteiset ympäristöt ja yleensäkin kokonaan rakennetut alueet. Viherluonnolla, etenkin metsillä on taas parantava vaikutus. Jo muutaman minuutin kestävä valokuvien katseleminen eri ympäristötyypeistä näkyy selvinä muutoksina verenpaineessa ja sykkeessä. On varsin lyhytnäköistä olla ottamatta tätä huomioon hyvän rakennetun ympäristön kriteerejä asetettaessa; tuskin mitään muuta tekijää voidaan markkinoida asunnonhankkijoille sillä perusteella, että elää muutaman vuoden pitempään kuin tavallisessa asuinympäristössä.

Skitsofrenian esiintymisen on vastikään huomattu korreloivan tiiviin urbaanin asutuksen kanssa. Mitään geneettistä korrelaatiota ei ole löydetty, joten vaikutus johtuu joko suoraan ympäristöstä tai sit-

ten senkin taustalla on sama vastustuskyvyn heikkeneminen, jonka oleskelu ”väärässä” habitaatissa aiheuttaa.

Ihmisen fysiikka on evoluutiossa sopeutunut kävelemiseen ja seisomiseen, ei istumiseen. Yhä suurempi osa työpaikoista tarjoaa silti istumatyötä. Siihen liittyy kaksi epäkohtaa, joiden korjaamisella on aikanaan heijastusvaikutuksia toimitilamarkkinoihin.

Avokonttoreiden lisääntymisen taustalla on toisaalta talous, toisaalta vallitseva doktriini. Työpisteen neliömäärää ja kustannuksia on ensinnäkin paljon helpompi mitata kuin työn tuottavuutta. Siksi avokonttorin tuoma muutamien prosenttien säästö vuokratuluihin näkyy paremmin kuin muutaman kymmenen prosentin heikennys työn tuottavuudessa. Eri työt sopivat eri tavoin avokonttoreihin, ja avokonttoreissakin on pieniltä näyttäviä muuttujia, joilla on tutkitusti suuret vaikutukset (mm. sisäinen liikenne, äänimaailma, valaistus, sermien korkeus). Voi hyvinkin olla, että muodin väistyessä syvärunkoisten toimitotalojen kysyntä heikkenee.

Perinteistä istumatyötä voidaan suorittaa myös seisoma-asennossa, mikä näyttää paremmalta vaihtoehdolta. Neuvottelut taas voidaan pitää tehokkaammin kävellen; näitä molempia tapoja on kokeiltu jo vuosia, ja ne saattavat hyvinkin levitä käyttöön. Ja jälleen muuttuu toimitistilojen kysyntä.

Taloukasvu on ollut huimaavaa, ja sen avulla on kerätty valtava investointipääoma. Olisi varsin yllättävää, jos kasvu loppuisi kokonaan ja elintaso vieläpä putoaisi nykyisestä. Siksi vaurauden kasvun todennäköiset pitkän aikavälin seuraukset tulisi ottaa huomioon politiikassa.

Suunnilleen kolme neljäsosaa suomalaisista haluaisi asua pientalossa, mutta vain alle puolet asuu. Trendi on kuitenkin selvä: elintason nousu on mahdollistanut yhä useammalle pientaloasumisen. Kehitystä on hidastanut lisäksi se, että pienten pientaloasuntojen tarjonta on ollut vähäistä, vaikka potentiaalisista muuttajista suuri osa asuu tällä hetkellä pienessä kerrostaloasunnossa. Näin ollen yhdyskuntarakenteen pitäminen yhtenäisenä edellyttää, että nykyistä taajama-aluetta pystytään laajentamaan riittävällä pientalotonttien tarjonnalla. Toisaalta kaikkein kilpailukyvyttömimmät kerrostaloasunnot jäävät jo nyt tyhjilleen; pitää varautua näiden esiintymiseen myös metropoli-alueella.

Ennakointi on varautumista tulevaan

Seuraavassa on purettu osiin keskeisiä pitkän aikavälin trendejä ja niiden vaikutuksia.

1. Ihmisten keski-ikä nousee, ja samalla ns. työikäisten osuus väestöstä pienenee. Tästä oletetaan aiheutuvan sekä ongelmia julkiselle taloudelle että työvoimapulaa vanhushpalveluihin. Ajattelutapaan liittyy kuitenkin useita puutteita ja vääryyksiä, joiden vuoksi ongelmat näyttävätkin käytännössä toisenlaisina ja johtavat ehkä yllättäviinkin kehityspiirteisiin.

a. Työikäisten osuus on eri asia kuin työllisen työvoiman määrä. Nykyisin noin kaksi kolmannesta työkäisistä on työllisiä; kasvava osa heistä on osapäivätyössä. (Itse asiassa vain vähemmistö suomalaisista on säännöllisessä kokopäivätyössä, mistä sitten seuraa, että tämän ryhmän kasvu näkyy tilastoissa tuloerojen kasvuna.)

b. Työllisessä työvoimassa ihmisten yksilöllinen tuottavuus vaihtelee suuresti ja joissain tapauksissa on negatiivinen (eli tuotantopanokset ovat taloudellisesti, mahdollisesti jopa energia- ja ympäristötaloudellisestikin kalliimmat kuin tulokset; esimerkiksi maataloudessa).

c. Yhteiskunnan kustannukset työelämän ulkopuolella olevista vaihtelevat hyvin suuresti. (kustannukset ovat suurimmat pikukulapsista; ennen vanhuutta on eläkkeellä olevista kustannuksia lähinnä vain eläkemenojen kautta.) Henkilöidennäköiset vanhushoitokustannukset ovat pysyneet samoina, ts. niiden kannalta 65-vuotiaiden määrä on väärä indikaattori ja kuolleiden määrä oikea, koska suuret hoitomenot kasautuvat 3-4 viimeisen elinkuukauden ajalle. Suomessa on lisäksi säästettävissä suurin osa vanhushoidon kustannuksista, jos vuodehoito korvataan kuntouttamisella. (Suomi on vuodepaikkavaltaisuudessaan äärimmäinen poikkeus OECD:n tilastoissa.) – Ruotsissa ja Tanskassa on kielletty ne terveyskeskuksen vuodeosastot, joiden riittävydestä ja toiminnasta Suomessa ollaan huolissaan.

d. Siirtyminen yksilölliseen ansaintaeläkkeeseen ja eliniänodotuksen huomioon ottamiseen johtaa siihen, että saman suhteellisen eläketason saavuttaminen edellyttää työurien jatkuvaa pidentämistä. Jos kehitys jatkuu ennallaan, eliniänodotus nousee lähes kolme kuukautta vuodessa. Yhtä eläkevuotta varten tulee olla ansiotyössä noin kolme vuotta

– eli jos haluaa saman eläketason kuin tänään 65-vuotiaana eläkkeelle siirtyvä, voi eläkkeelle siirtymisikänsä laskea kaavasta 65 vuotta + (65 – nykyinen ikä) * 9 viikkoa

(Nykyiset elinikäodotteet: miehet 76 v, naiset 83 v, keskiarvo 80 v.)

Siis esimerkiksi

ikä nyt 60 vuotta = eläkeikä 65 vuotta 10 kk, eliniän odotus 81,2 vuotta

ikä nyt 50 vuotta = eläkeikä 67 vuotta 7 kk, eliniän odotus 83,4 vuotta

ikä nyt 40 vuotta = eläkeikä 69 vuotta 3 kk, eliniän odotus 85,8 vuotta

ikä nyt 30 vuotta = eläkeikä 71 vuotta 1 kk, eliniän odotus 88,1 vuotta

Pääministeri Matti Vanhanen ehdotti keväällä 2009 eläkeiän koroittamista kahdella vuodella vuoteen 2020 mennessä. Kuten luvuista näkyy, siitä oli jo oikeastaan päätetty, mutta toisaalta media ja palkansaajajärjestöt eivät olleet sitä huomanneet.

e. eläkkeellä olevat osallistuvat työelämään yhä kasvavassa määrin, ja heidän työpanoksensa on sikäli tehokas, että se voidaan kohdentaa vain tarvittaviin työsuorituksiin. (osa työvoimasta on ajoittain alityöllistettyä, mikä pudottaa keskimääräistä tuottavuutta.) Eläkeläiset voivat myös tehdä korvauksetta sellaista työtä, josta muille maksettaisiin, mikä kasvattaa reaalista kansantuotetta.

f. eläkkeellä olevien kulutuskyky paranee koko ajan, ja heidän hankkimiinsa kaupallisiin palveluihin sitoutuu myös samaa työvoimaa, jota kunnat haluaisivat käyttää vanhustenhoitoon. (Nykyiset työvoimaennusteet ja koulutus suunnitteet tulisi korjata tämän mukaisesti.)

2. Globalisaatio merkitsee, että työpaikat sijoittuvat kulloinkin edullisimpiin olosuhteisiin koko maapallon mittakaavassa. Suomi on alkujaan ollut melko suljettu talous, jossa kilpailu ulkomaisen työn kanssa on rajoittunut vientiteollisuuteen. Euroopan unioni pyrkii suojaamaan vastaavasti omaa maatalouttaan ja teollisuuttaan ulkotulleilla, joista aikanaan joudutaan luopumaan.

Suomen rooli maailmantaloudessa voi olla onnistuneesti vain korkean osaamisen ja luovuuden hyödyntäminen. Molempien eteen on tehtävissä paljon, jos vain ollaan riittävän määrätietoisia. Samalla joudutaan luopumaan ylimääräisiä kustannuksia aiheuttavista poliittisista tavoitteista, kuten kaupungistumisen ja väestön alueellisen keskittymisen hidastamisesta.

3. Maahanmuuttoon suhtaudutaan toistaiseksi passiivisesti; ainoa selkeä konkreettinen tavoite tähän asti on ollut sinänsä tärkeä maahanmuuttajien kotouttaminen. Päämääränä tuskin voi olla, että suurin osa Suomessa asuvista olisi maahanmuuttajia tai heidän jälkeläisiin, joten tarvitaan johdonmukainen visio tulevaisuudesta.

Talousteoreettisesti kunkin kansakunnan suhteellinen asema maailmantaloudessa riippuu kansantaloudessa olevien työtehtävien keskimääräisestä vaativuudesta, joten vain työperäistä maahanmuuttoa tulisi suosia vain keskimääräistä vaativampiin työtehtäviin. Olisi hyvin onnetonta, jos maahanmuuttajat tekisivät pääosin niitä töitä, jotka eivät kantaväestölle kelpaa.

On myös otettava huomioon, että maahanmuuttajien huoltosuhte ei välttämättä poikkea suuresti suomalaisten huoltosuhteesta, etenkin niissä kulttuureissa, joissa naisten työssäkäynti on vähäisempää ja lapsiluku suurempi. Ja vaikka Suomessa isovanhemmat eivät kuulu ydinperheeseen, muissa kulttuureissa tämäkin on mahdollista. Maahanmuuttopolitiikka voi tuskin lähteä siitä, että vain työikäiset perheenjäsenet tulisivat Suomeen. Koulutetun työvoiman houkuttelemisen kehityksmaista on ongelmallista myös siltä kannalta, että kyse on oikeastaan neokolonialismista; luonnonvarojen sijaan viedään etelän kansoilta niiden henkisiä resursseja.

4. Ilmastonmuutoksella on kaksi päävaikutusta. Toisaalta joudumme sopeutumaan ilmaston lämpenemiseen ja sääolojen muutokseen, toisaalta muuttamaan energiahuoltomme uusiutuviin energiamuotoihin perustuvaksi. Sopeutumisessa hankalinta on merenpinnan nousu, joka aikanaan hukuttaa metropolialueen keskeiset osat.

Teollisuusmaiden kasvihuonekaasujen päästöjen tulee olla Suomen ilmastostrategiassa asetetun tasolla eli 80 prosentin vähennys vuoden 1990 tilanteeseen verrattuna. Kehitysmaissa riittää tällöin 60 prosentin vähennys.

Jäljelle jääviin 20 prosenttiin ei mahdu fossiilisten polttoaineiden käyttöä voimaloissa tai liikenteessä. On siis oletettavissa, että nopeammin muuttuvassa autokannassa siirrytään pois fossiilisista polttoaineista parin vuosikymmenen kuluessa, kun taas kivihiili- ja maakaasuvoimaloiden korvaamiseen menee pitempi aika. Todennäköisesti hajautetut energiaratkaisut korvaavat merkittävän osan nykyään keskitetysti hoidetusta energiahuollosta, koska niillä vältetään siirto- ja

konversiohävikistä. Rakentamiseen vaikuttaa myös se, että metallien ja sementin käyttöä joudutaan vähentämään, koska niiden valmistus tuottaa kohtuuttomasti hiilidioksidia. Oletettavasti hintamekanismia käytetään ohjaamaan valintoja.

Vuoteen 2050 ulottuvan ennakkoinnin kannalta ovat ajoneuvoliikenteen tai asuntojen lämmityksen päästöt siten relevantteja vain väliaikaisesti. Monet tämän päivän poliittiset tavoitteet ovat tässä suhteessa lyhytnäköisiä, jopa ristiriidassa pitkän aikavälin kehityksen kanssa. Ostetun energian hinta todennäköisesti nousee, joten energian säästön ja oman energiantuotannon suhteellinen edullisuus paranee.

5. Teknologinen kehitys muuttaa maailmaa melko nopeasti. Auto, televisio, tietokoneet, kännykät ja internet ovat saaneet aikaan merkittäviä mullistuksia, eivätkä suuret muutokset tähän loppu.

Maatalousyhteiskunta hajautti väestön peltojen reunoille, teollisuus kokosi sen liukuhihnan äärelle, ja ubiyhteiskunta taas vapauttaa sen ajan ja paikan rajoituksista. Yhä suurempi osa ansiotyöstä tehdään muutoin kuin tulemalla työpäivän ajaksi samaan paikkaan. Videoneuvottelut korvaavat matkustamista. Ylempien toimihenkilöiden työ seuraa mukana, ja työajan ja yksityiselämän väliset rajat ovat joskus epämääräiset.

Robotiikan ja rfid-tekniikan avulla olisi jo nyt mahdollista muuttaa päivittäistavarakauppaa siten, että asiakkaat eivät enää kulkisi liikkeen varastossa ja veloitus tapahtuisi automaattisesti. Virtuaalimaailman vahvuuksia voitaisiin käyttää opetuksessa hyväksi, mikä sekin osaltaan vapauttaisi ajan ja paikan kahleista. Yhä suurempi osa asioinnista voidaan hoitaa internetissä.

Näin ollen on todennäköistä, että välttämätön liikenne edelleen vähenee ja sen nykyiset huiput tasoittuvat. (Itse asiassa matkat Helsingin kantakaupunkiin ovat vähentyneet jo kaksi vuosikymmentä.) Yhdyskuntia rakennetaan pitempää aikaväliä kuin muutamaa vuosikymmentä varten, joten tämän hetken työmatkaliikenteen ongelmat ovat riittämätön ja lyhytnäköinen peruste tiivistää yhdyskuntia haitallisesti.

Sinänsä kunnissa esiintyy liian vähän ennakkointia, ja toimintaympäristön muutostekijöitä luetellaan vailla kriittistä arviointia ja lyhytnäköisesti. Metropolialueen tulevaisuudesta järjestetty kilpailu ”Greater Helsinki Vision” oli myönteinen poikkeus, joskaan siitä ei sitten osattu tehdä johtopäätöksiä seudusta käytävään keskusteluun.

Kilpailulle annetuilla lähtökohdilla esimerkiksi taajamarakenne katkaisi vuonna 2050 koko Espoon ja Vantaan, joten niillä ei voi enää esiintyä yhdyskuntarakenteen hajautumista. Niille myös tulee rakennettaviksi uusia palvelukeskittyviä, jotka sijaitsevat keskushierarkiateorian mukaisesti nykyisillä haja-asutusalueilla. Ja osa porukasta harrastaa muutosta vastaan; näin on aina ollut, ja näin on aina oleva.

LIITTEET

Liite 1 Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma
19.4.2007

VALTION TOIMIEN LÄHTÖKOHTANA HALLITUSOHJELMA

”Pääkaupunkiseudun erityiskysymyksiä varten käynnistetään metropolipolitiikka, jolla ratkaistaan alueen maankäytön, asu-
misen ja liikenteen ongelmia, edistetään elinkeinopolitiikan ja
kansainvälistymisen toteutusta sekä ehkäistään syrjäytymis-
tä. Monikulttuurisuutta ja kaksikielisyyttä edistetään. Valtion
ja pääkaupunkiseudun kuntien kesken vahvistetaan ja laajen-
netaan aiesopimuskäytäntöä sekä valtion eri hallinnonalojen
kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä.”

Liite 2/1 HALKE 13.12.2007
Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryöryhmä (Halke)

KÄRKIHANKKEET 2008-2011 (1)

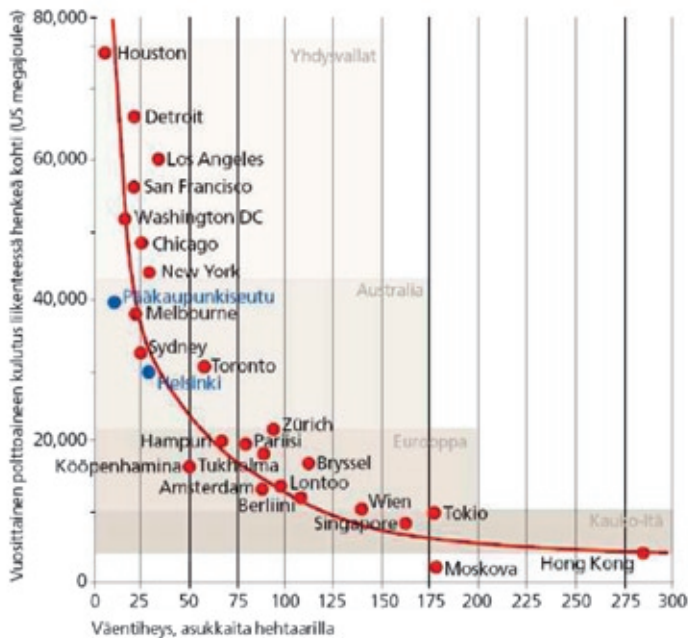
1. Valtion ja Helsingin seudun kuntien aiesopimus riittävän asunto- ja tonttitarjonnan turvaamiseksi. Helsingin seudun MAL-vision toteuttamispolkuun liittyvän valtion ja kuntien yhteistyön kehittäminen.
2. Seudun keskeisten maankäyttöratkaisujen ja liikenneinvestointien tiiviimpi yhteensovittaminen mm. uudistamalla pääkaupunkiseudun liikennejärjestelmäsuunnittelun aiesopimus
3. Metropolialueen kilpailukykystrategian valmistelun ja toteutuksen tukeminen valtion ja kuntien yhteistyöllä innovaatiopolitiikassa, osaamisen kehittämisessä, osaavan työvoiman saannin varmistamisessa ja ulkomaisessa markkinoinnissa

KÄRKIHANKKEET 2008-2011 (1)

4. Maahanmuuttopoliittisen ohjelmakokonaisuuden laatiminen ja toteuttaminen valtion ja kuntien yhteistyönä, ml. työperäisen maahanmuuton edistäminen, julkisen ja kolmannen sektorin edellytysten vahvistaminen työvoimareservin hyödyntäjinä sekä pilottiohjelma maahanmuuttajien kotouttamisen ja työllistymisen edistämiseksi 5. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma sekä lähiöohjelman kautta kohdistettavat sosiaalista edellytystä vahvistavat toimenpiteet

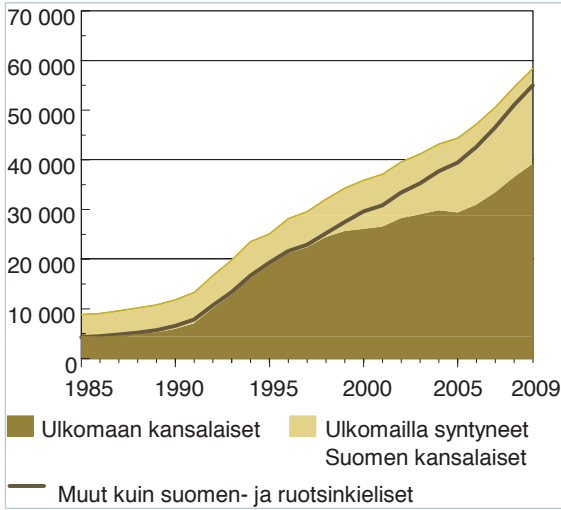
Lähde: Matti Vatilon luento Kuuma-kuntien seminaarissa 10.11.2009

Väljä asukastiheys lisää liikenteen päästöjä

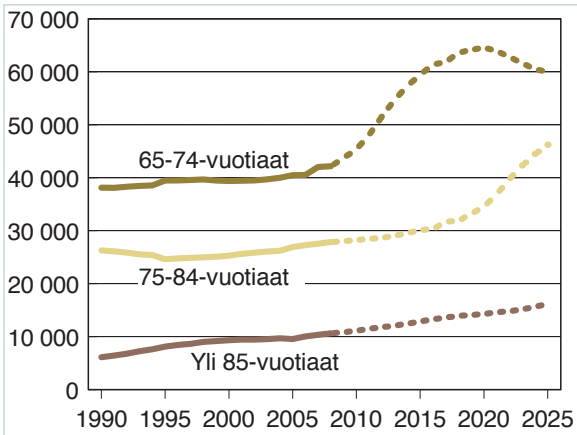
Lähde: Otto Lehtipuun alustus Kuuma-kuntien seminaarissa 10.11.2009

Ulkomaalaistaustaiset ja vieraskieliset Helsingissä 1.1.1985-2009

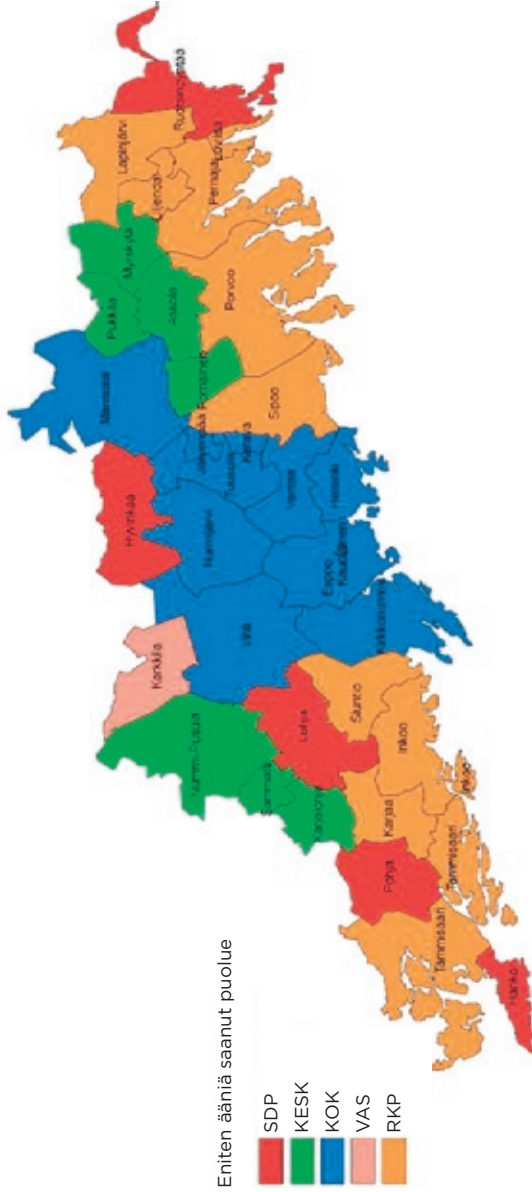
Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 2008:33

Yli 65-vuotiaat 1.1.1980-2006 ja ennuste 2007-2025

Lähde: Helsingin väestöennuste 2009-2040. www.aluesarjat.fi

Eniten ääniä saanut puolue kunnittain eduskuntavaaleissa 2007
 Helsingin ja Uudenmaan vaaliipiiri

Lähde: Tilastokeskus

Delphi-raportti metropolialueen tulevaisuudesta

Suomen Toivo -ajatuspaja kartoitti osana ”Kaupunki 2020” -hankettaan kevättalvella 2010 verkkopohjaisella Delphi-kyse-lyllä Uudenmaan alueen kokoomuslaisten asiantuntijoiden näkemyksiä alueen tulevaisuudesta ja keskeisistä trendeistä.

Vastaajat arvioivat asetettujen 28 kysymyksen perusteella kuinka todennäköisenä he pitivät vuonna 2020 kyseisen tren- din toteutumista. Varsinaisen numeerisen arvion ohella jokai- seen väitteeseen liittyi myös mahdollisuus perustella omaa näkemystään.

Delphi-menetelmällä pyritään muodostamaan valikoitujen asiantuntijoiden käsitysten perusteella yksimielinen näkemys tulevaisuuden ennusteista. Delphi-kysely työtapana täydensi vuonna 2008 käytettyä Kuntakorva-ideageneraattoria, jossa tunnistettiin ”heikkoja signaaleita”. Tällä Delphi-asiantuntijakyselyllä arvioitiin erilaisten tulevaisuuden trendien toteutumisen mahdollisuuksia ja todennäköisyyksiä.

Delphi-kysely toteutettiin kahtena kyselykierroksena. Ensimmäisen vastaus-kierroksen jälkeen kaikki vastaajat saivat tiedon sekä omasta vastauksestaan että sen sijoittumisesta suhteessa muiden kyselyyn osallistuneiden asiantuntijoiden vastauksiin. Tässä yhteydessä heillä oli mahdollisuus edelleen ”kalibroida” vastaustaan tai vaihtoehtoisesti pitää kiinni omasta kannastaan ja tarvittaessa perustella sitä kirjallisesti lisää. Delphi-tutkimuksissa saadaankin usein keskeistä syventävää lisätietoa nimenomaan näistä valtavirrasta poikkeavista näkemyksistä.

Kokoomuslaisten asiantuntijoiden osalta mielipiteiden kirjo oli laajaa ja erilaiset kirjalliset perustelut kannanotoille monipuolisia ja viljavia. Vaikka kyselyn tuloksissa monien kysymysten osalta voidaankin tunnistaa selkeitä mielipiteiden keskittymiä, mielenkiintoinen havainto oli, että kaikissa 28 esitetystä kysymyksessä (joissa kysyttiin eri trendien todennäköisyyttä asteikoilla 1=erittäin epätodennäköinen - 7=erittäin todennäköinen) jokaisen kysymyksen osalta oli vastauksia koko skaalalle.

Varsinainen Delphi-kyselyn raportti julkaistaan huhtikuun lopussa 2010, mutta alustavien tulosten perusteella Helsingin seudun kokoomuslaiset vaikuttajat arvioivat, että vuoteen 2020 mennessä

- Uudenmaan kuntien yhteistyötä varten ei perusteta erillislailla väliportaana hallintoa, jolla olisi verotusoikeus ja jonka päättäjät valittaisiin suorilla vaaleilla
- Uudenmaan kuntien määrä vähenee kuntafuusioiden kautta
- Uudellamaalla maahanmuuttajat keskittyvät samoihin kaupunginosiin, joskin myös suvaitsevaisuus monikulttuurisuutta kohtaan kasvaa

Edelleen kokoomuslaiset asiantuntijat arvioivat, että vuoteen 2020 mennessä

- kaupan palvelut keskittyvät suuriin kauppakeskuksiin
- raideliikenteen ratkaisut kehittyvät ja monipuolistuvat
- Uudenmaan väestön määrä kasvaa nopeammin kuin muilla Suomen alueilla
- osaamisintensiivisen tuotannon rooli korostuu Uudenmaan elinkeinorakenteessa.

Mielenkiintoista tässä Delphi-kyselyssä oli myös se, että muutamien kysymysten osalta hajonta eri asiantuntijoiden välillä oli todella suurta – esimerkiksi kysymyksissä ”Uudenmaan kuntien keskinäinen kilpailu heikentää alueen elinvoimaa kokonaisuutena”, ”Uudellamaalla otetaan käyttöön yksityisautoilun ruuhkamaksut” ja ”Uusimaa mielletään yhä selkeämmin yhdeksi alueeksi ja tunnetaan Helsingin nimellä kansainvälisissä yhteyksissä”. Näiden kysymysten osalta vastaajan kotipaikka oli merkittävä taustatekijä.

Suomen Toivo -ajatuspaja sai tästä Delphi-kyselystä, johon vastaisi runsaat 150 vastaajaa ensimmäisellä kierroksella ja toisellakin kierroksella yli 100 vastaajaa, runsaasti myös mielenkiintoisia ja hyviä kirjallisia perusteluita kannanotoille miltä metropolialueen tulevaisuus näyttää vuonna 2020.

Delphi-kyselyn tulokset ja tarkempi analyysi julkaistaan huhtikuun 2010 loppuun mennessä ja sen raportti löytyy Suomen Toivo -ajatuspajan kotisivuilta [www-osoitteesta](http://www.osoitteesta) <http://www.toivoajatuspaja.fi>

METROPOLIMME 2030

NÄKÖKULMIA HELSINGIN SEUDUN KEHITTÄMISEEN

Lähestyvät eduskuntavaalit ja hallitusohjelmasta käynnistyvät valmistelut sähköistävät metropolialueen tulevaisuudesta käytävää keskustelua. Huoli valtakuntamme veturin kilpailukyvystä ja asukkaiden viihtyvyydestä yhdistää yli puoluerajojen, mutta keinoista suotuisan kehityksen turvaamiseksi ollaan eri mieltä – myös puolueiden sisällä. Tällä kirjalla Suomen Toivo -ajatuspaja, Kokoomuksen think tank, haluaa tuoda keskeisten kokoomuspäätäjien näkemyksiä esille ja yleiseen arviointiin. Päätöksenteon rakenteet ja palvelujen tuotantotavat tulevat Helsingin seudulla varmasti muuttumaan, mutta edetäänkö ratkaisuihin kuntien itsehallinnon vai valtiovallan linjausten pohjalta? Kokoomuksella keskeisenä alueen vallankäyttäjänä on mahdollisuus ja velvollisuus vaikuttaa kehityksen suuntaan.